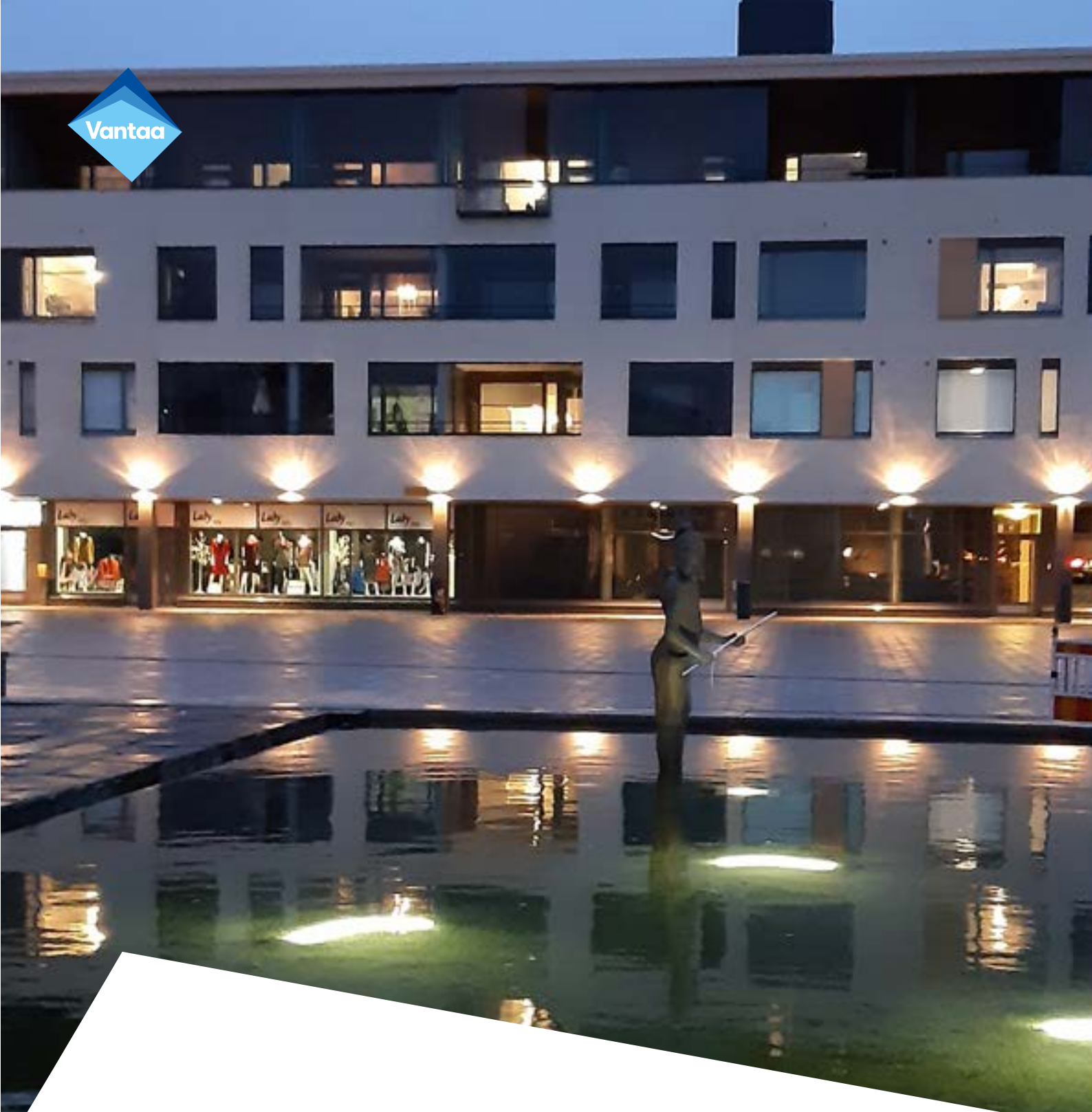

A nighttime photograph of a modern, multi-story building with a grid of windows. Some windows are illuminated from within. In the foreground, there is a large, shallow pool of water reflecting the building and the sky. A statue of a person stands in the water. The building's facade is lit up with warm lights. The overall scene is a city square at night.

VANTAAN VALTUUSTO- KAUDEN 2017-2021 TOIMINTAYMPÄRISTÖ- KATSAUS

Henrik Lönnqvist

Julkaisija: Vantaan kaupunki, Strategia ja tutkimus
Kannen kuva: Merja Ranki & Outi Turpeinen: Apaja, Vantaan kaupungin aineistopankki

Vantaan kaupunki. Tietopalvelu C2 : 2021
ISSN-L 1799-7011
ISSN 1799-7569 (verkkojulkaisu)
ISBN 978-952-443-648-9

Sisällys

Sisällys	1
1. Johdanto	2
2. Tiivistelmä	4
3. Väestökehitys	5
Väestönkasvu jatkuu ja painottuu vahvasti vieraskielisiin	5
Koulutustaso nousee	11
4. Rakentaminen, asuminen ja asuntomarkkinat	15
Hidastumisesta huolimatta asuntorakentaminen edelleen korkealla tasolla	15
Valmistuvien asuntojen keskikoko pienentynyt huomattavasti	17
5. Aluetalous ja suhdannekehitys	19
Uusimaa on kansantalouden veturi	19
Koronapandemia iski lujaa palveluvaltaisiin kaupunkeihin	23
6. Yritystoiminta ja työmarkkinat	27
Työpaikkamäärän kasvu jatkuu	27
Yksityisen sektorin osuus työpaikoista Vantaalla korkea	32
Työttömyys korkealla, pitkäaikaistyöttömyyden kasvu todellinen uhka	34
Ammattirakenteet murroksessa	39
7. Tulot, velat ja toimeentulo	41
Huipputuloisia naapurikuntia vähemmän	41
Tasainen tulonjako	42
Toimeentulotukea saaneiden osuus kasvuun koronapandemian myötä	45
8. Ympäristö ja kaupunkirakenne	47
Ripeitä askeleita kohti hiilineutraaliutta	47
Liikennemelua valtaväylien läheisyydessä	48
Keskittyvä kasvu, tiivistyvä kaupunki	49
9. Kaupungin talous	54
Verotulot ja valtionosuudet	54
Toimintakulut, palvelukustannukset ja talouden tasapaino	61
Näkymät lähivuosille	67

1. Johdanto

Vantaa on ollut Suomen nopeimmin kasvavia kuntia viime vuosina. Koronaepidemiasta huolimatta kasvu on jatkunut, vaikka edellisten vuosien huippulukuihin ei päästäkään. Vantaan kasvu on osa yleistä kaupungistumiskehitystä, jossa trendi 2010-luvulla on ollut vahvasti suurimpia kasvukeskuksia ja niiden suurimpia kuntia painottava. Kasvu, samalla kun se on merkki alueen elinvoimasta, tuottaa merkittäviä haasteita kasvukuntien taloudelle. Kunnan laaja-alaisten palveluvastuiden ohella on kyettävä investoimaan uuteen infrastruktuuriin ja kehitettävä palveluita vastaamaan kasvavan ja kulttuuritaustaltaan moninaistuvan väestön tarpeita. Väestönkasvun ohella myös kasvukeskuksissa ikääntyvän väestön määrä kasvaa. Hoivapalveluiden rahoitus ja kasvavat työvoimatarpeet haastavat julkistaloutta lähivuosikymmenet.

Kun valtuustokautta 2017-2021 tarkastellaan vuosien päästä, ja miksei jo nyt, merkittävimmäksi yksittäiseksi tapahtumaksi nousee kevättalvella 2020 alkanut koronapandemia kaikkine sivuvaikutuksineen. Pandemian aiheuttamien kuoleman- ja sairastapausten ohella pandemia vaikutti yhteiskuntaan lamauttamalla palvelusektorin toimintaa, vaikeuttamalla koulujen toimintaa ja kansalaisten harrastusmahdollisuuksia sekä muuttamalla työelämää suuresti yleistyneen etätyöskentelyn kautta.

Pandemian seurauksena kansantalouteen iski samanaikaisesti sekä kysyntä- ja tarjontapuolen shokki. Kokonaisuudessaan pandemian vaikutukset kansantalouteen vuonna 2020 olivat kansainvälisesti vertaillen maltillisia, bruttokansantuote supistui vajaat kolme prosenttia. Kuntien, alueiden ja toimialojen osalta taloudelliset vaikutukset ovat kuitenkin varsin erilaisia, joidenkin alueiden osalta varsin suuria. Erityisen paljon ovat kärsineet palveluvaltaiset elinkeinot ja alueet, joilla näiden alojen merkitys on suuri. Vantaa ja pääkaupunkiseutu ovatkin kantaneet raskaan taakan koronaepidemiasta. Useiden alojen osalta tilanne vaikuttaa jatkuvan vaikeana vielä alkukesästä 2021, ennen kuin yhteiskunnan rajoitustoimia päästään purkamaan. Ulkomaanmatkailu on romahtanut ja tämä näkyy Vantaalla lentoaseman vaipumisena hiljaiseloon. Lentoaseman lamautumisen vaikutukset paikallisesti ovat mittavat ja mahdollisesti pitkäkestoisia, mikäli kansainvälisen lentoliikenteen, erityisesti Aasiaan suuntautuvien reittien, osalta pandemian seurauksena markkinoita jaetaan uudelleen.

Koronapandemiaan liittyvät laajemmat ja pitkäkestoisemmat yhteiskunnalliset vaikutukset, esimerkiksi koulujen sulkemisen vaikutukset, voivat olla merkittäviä. Tämä voi heijastua myös julkiseen talouteen pidemmällä aikavälillä, esimerkiksi myöhemmin esille tulevien palvelutarpeiden muodossa.

Valtion kunnille tarjoama tuki vuoden 2020 osalta oli merkittävä ja pelasti kuntatalouden vuonna 2020. Kuntien tilanne on silti haastava, se on sitä ollut koko 2000-luvun. Seuraavalla (2021-2025) valtuustokaudella kuntien asemaan tulee vaikuttamaan myös valmisteilla oleva soteuudistus, joka

toteutuessaan kaventaa kuntien toimialaa historiallisella tavalla. Tämä uudistus on tarkoitus saattaa voimaan vuoden 2023 alusta, kesken seuraavan valtuustokauden.

Kaupungistumiskehitys on Suomessakin verrattain pitkään jatkunut prosessi, joka on kiihtynyt merkittävästi sotien jälkeisinä vuosikymmeninä. Kun vuonna 2000 kaupunkiväestöä oli 66 prosenttia koko maan väestöstä, oli osuus noussut vuoteen 2019 mennessä noin 72 prosentin tasolle. Eri-tyisen vahvasti 2000-luvulla ovat kasvaneet kaupunkiseutujen varsinaiset kaupunkialueet (sisempi ja ulompi kaupunkialue), kaupunkiseutujen kehysalueiden kasvu on ollut huomattavasti hitaampaa vuoden 2007 jälkeen.

Joissakin puheenvuoroissa koronapandemia on nähty käännepisteenä kaupunkikehitykselle, nimenomaan käännepisteenä, jossa kaupungistumiskehitys alkaa hidastumaan. Pandemia on kiihdyttänyt jo pidempään käynnissä olevia kehityskulkuja, esimerkiksi verkkokaupan merkityksen osuuden kasvua ja etätyön yleistymistä. Kovin nopeasti merkittävää muutosta tuskin kuitenkaan kaupungistumiskehityksessä tapahtuu. Pandemian aikana muuttoliikkeessä tapahtuneet muutokset ovat olleet pikemminkin kaupunkiseutujen sisäisiä. Kaupunkien ja kaupunkiseutujen kasvun logiikka muuttuu hitaasti, sillä monet työpaikat ovat myös paikkaan sidottuja. Kaupungistumisen peruslogiikka - kaupunkien ja kaupunkiseutujen laajemmat markkina-alueet palveluille ja hyödykkeille, työmarkkinoiden monipuolisuus ja koulutusmahdollisuudet vetovoimatekijänä sekä aluelouden mittakaava tuottavuusetujen perustana - tuskin muuttuvat kovin nopeasti, vaikka kaupunkiseutujen sisällä kasvun painopisteet elävätkin ajassa.

Tässä raportissa kootaan yhteen keskeisiä havaintoja toimintaympäristökehityksestä viime vuosien, erityisesti päättymässä olevan valtuustokauden, ajalta. Johdanto- ja tiivistelmälukujen jälkeen, raportti käsittelee keskeisiä toimintaympäristöön liittyviä kehityskulkuja. Raportista on jätetty pois valtaosa hyvinvointitematiikkaan liittyvistä kysymyksistä. Hyvinvointia käsitellään tarkemmin keväällä 2021 ilmestyneessä laajassa hyvinvointikertomuksessa. Vantaan kaupungin ympäristövastuuraportti 2020–2021 puolestaan kertoo, kuinka hyvin Vantaan resurssiviisauden tiekartan toimialojen toteutussuunnitelmien tavoitteet ovat edenneet. Lisäksi alkukesästä 2021 on valmistumassa Vantaan raportti YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden eli Agenda 2030 tavoitteiden toimeenpanosta.

Raportin aineistot on koostettu strategia- ja tutkimusyksikössä, hyödyntämällä mahdollisuuksien mukaan yksikön eri teema-alueilta tuottamia raportteja ja katsauksia. Useissa kohdin tietoja on täydennetty uusimmilla käytettävissä olevilla tiedoilla. Lisäksi aineistoja on saatu kaupungin muilta toimialoilta. Raportin koostamisesta ovat vastanneet strategia- ja tutkimuspäällikkö Henrik Lönnqvist ja korkeakouluharjoittelija Heikki Vehmas. Aineistoja raporttiin ovat tuottaneet myös tutkimus- ja tietopalveluyksikön tutkijat Elina Parviainen ja Minna Mänty sekä rekisterisihteeri Jaana Calenius. Asumiseen ja rakentamiseen liittyviä aineistoja ovat toimittaneet asumisasioiden päällikkö Tomi Henriksson ja suunnittelija Juha Huuhtanen, maankäyttöaineistoja yleiskaavapäällikkö Mari Siivola ja kasvihuonekaasupäästöjä koskevia aineistoja ympäristösuunnittelija Tina Kristiansson. Raportin on julkaisukuntoon saattanut tilastos sihteeri Sirpa Rönn.

2. Tiivistelmä

Vantaa on kasvanut viime vuodet nopeasti. Väestökehitys, kasvu, painottuu vieraskielisiin ja nuoriin aikuisiin, mikä pitää väestörakenteen huoltosuhteen näkökulmasta suhteellisen tasapainoisena. Kuitenkin myös ikäihmisten määrä Vantaalla kasvaa. Niin ikään yksinasuvien osuus väestöstä on noussut. Vantaalaisten koulutustaso on noussut, muttei kovin nopeasti enää viime vuosina.

Asuntotuotannon kasvu taittui 2020. Siitä huolimatta asuntotuotannon taso on edelleen varsin korkea ja ylittää MAL-sopimuksen tavoitetason. Asuntotuotanto painottuu vahvasti kerrostaloasuntoihin ja pieniin asuntoihin. Huoneistokoko on laskenut kaikissa talotyypeissä. Vaparaahoitteisia vuokra-asuntoja on rakennettu Vantaalle viime vuosina paljon, kuten myös omistusasuntoja, joista osa on hankittu sijoitusasuntoina vuokrattavaksi.

Yritysten määrä ja samalla työpaikkamäärä ovat kasvaneet ripeää vauhtia Vantaalla. Työpaikkaomavaraisuus oli 109 prosenttia vuonna 2018. Työmatkapendelöinti yli kuntarajan on Helsingin seudulla tavallista. Myös enemmistö työllisistä vantaalaisista käy töissä oman kotikunnan ulkopuolella. Vantaan työpaikkarakenne on selkeästi erilainen Helsinkiin ja Espooseen verrattuna. Vantaan vahvat alat työpaikoissa ja niiden kasvussa ovat rakentaminen, hallintotuki, logistiikka, sote ja kauppa. Alueista Aviapolis on Vantaan merkittävin työpaikkakeskittymä. Työttömyyden kasvu, mukaan lukien lomautukset, oli Vantaalla koronapandemian myötä suurten kaupunkien nopeinta. Lentoliikennesektorin kohtaamat ongelmat ovat erityisen merkittäviä Vantaan kannalta. Pitkäaikaistyöttömyys ja nuorisotyöttömyys ovat myös kasvaneet huomattavasti.

Vantaalla tulonjako on kuuden suurimman kaupungin joukossa tasaisin. Vuodesta 2015 vuoteen 2018 ulottuvalla tarkastelujaksolla, tulojen kasvu Helsingissä on ollut suhteellisesti selvästi nopeampaa Vantaaseen, Espooseen ja KUUMA-kuntiin nähden. Toimeentulotukea maksettiin vuonna 2020 koronan myötä selvästi useammalle kuin vuotta aiemmin. Vantaalaisista noin 13 prosenttia sai toimeentulotukea vuonna 2020.

Vantaan tavoitteena on olla hiilineutraali vuoteen 2030 mennessä. Tavoitetta kohti on edetty, mutta haasteitakin yhä on mm. liikennesektorilla. Kaupungin kasvu on keskittynyt keskuksiin koko 2010-luvun ajan ja uusi yleiskaava tähtää siihen, että näin olisi jatkossakin. Vantaalaiset arvostavat viheralueita ja niitä pyritään säilyttämään. Sipoonkorven kansallispuiston ja Kuusijärven alueen kehittämistyö jatkuu. Kulkumuotojakauma muuttuu hitaasti. Kehäradan rakentaminen on osaltaan luonut runsaasti mahdollisuuksia asuntorakentamiselle. Vantaa kehittää myös pyörätieverkostoaan ja on ottanut käyttöön kaupunkipyöräjärjestelmän.

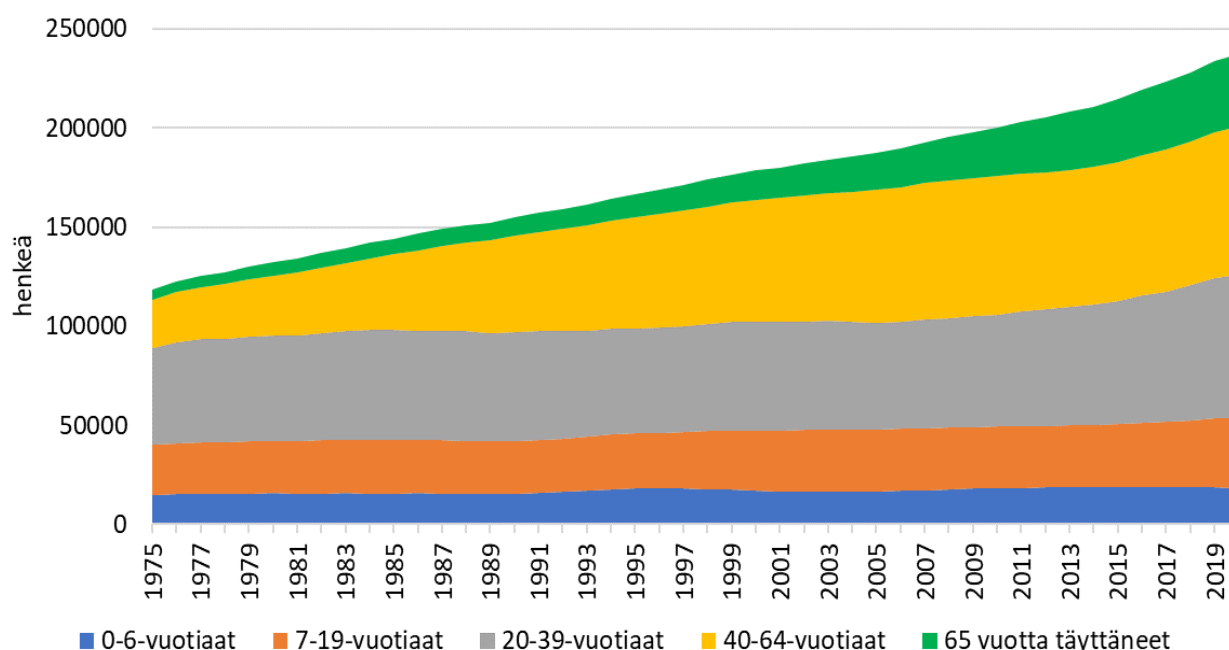
Vantaan verotulokertymä asukasta kohden on Helsinkiä ja Espoota alempi, mitä valtionosuudet kompensoivat, vaikka ei täysimääräisesti. Myös Vantaan kunnallisveroprosentti on Helsinkiä ja Espoota korkeampi mutta kuitenkin muita suuria kaupunkeja alempi. Vantaa nosti kiinteistövero, vakinaisen asunnon veroprosenttia lukuun ottamatta, vuodelle 2021. Tiukalla taloudenpidolla velkaantuminen saatiin kuriin ja valtion koronatuettua helpottivat kuntien taloustilannetta suuresti vuonna 2020. Kuntien tilanne on silti tiukka lähivuosina. Sote-uudistuksen toteutuessa jäljelle jäävä kunta saa kantaa likimain nykyisen tasoisen velkataakan ja väestönkasvusta seuraavat investointitarpeet moniin palveluihin ja infrastruktuuriin. Vantaa, joka on kyennyt tuottamaan palvelukustannukset tehokkaasti, menettää uudistuksessa enemmän tuloja kuin menoja.

3. Väestökehitys

Väestönkasvu jatkuu ja painottuu vahvasti vieraskielisiin

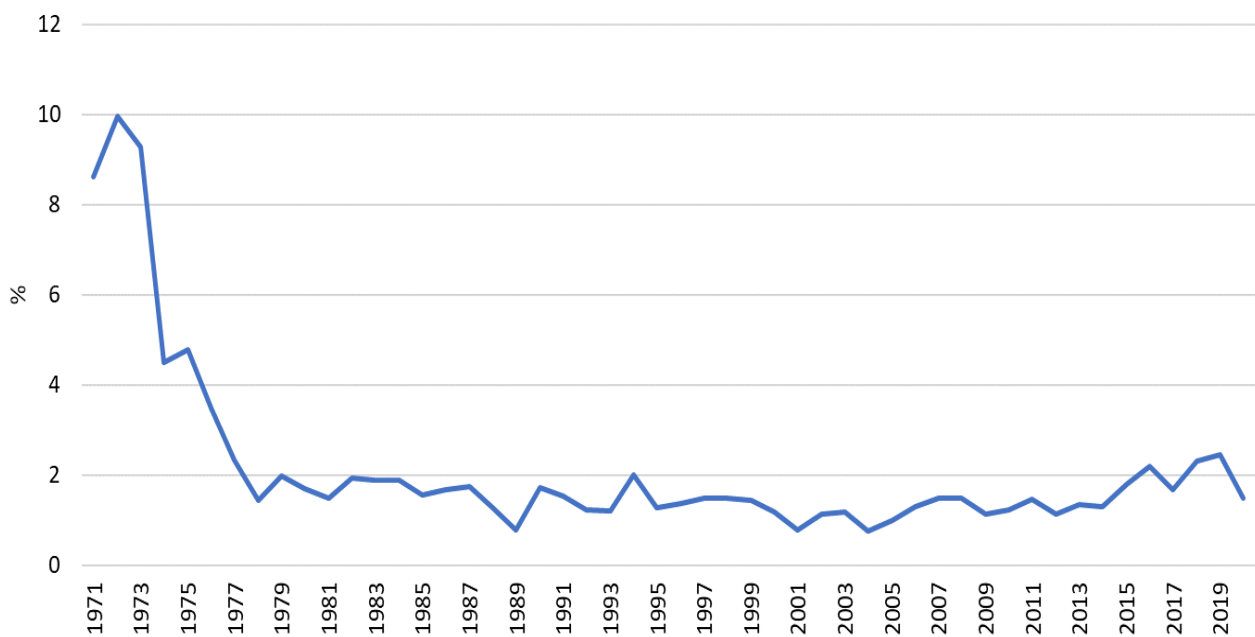
Vantaan väestönkasvu on ollut viime vuodet todella ripeää. Vuonna 2018 Vantaan väkiluku kasvoi 2,3 prosentilla ja vuonna 2019 2,5 prosentilla. Suurten kaupunkien joukossa Vantaan kasvu on ollut viime vuosina suhteellisesti nopeinta. Koronapandemiankin aikana, vuonna 2020, Vantaan väkiluku kasvoi suurista kaupungeista suhteellisesti nopeimmin, 1,5 prosenttia ja myös absoluuttisesti eniten. Niin nopeaa kuin väestönkasvu on viime vuosina ollutkin, suhteellinen kasvu ei silti vedä vertoja 1970-luvun alkupuolen luvuille. Tuolloin väestömäärä kasvoi jopa 10 prosenttia vuodessa. Vuosina 2017-2020 Vantaan väkiluku kasvoi yhteensä lähes 18000 hengellä. Vantaan väkiluku vuodenvaihteessa 2020/2021 oli 237 231 henkeä. Miesten ja naisten väestöosuudet ovat likimain yhtä suuret, vantaalaisia naisia oli vuodenvaihteessa 2020/21 runsaat 260 enemmän kuin miehiä. Ikäryhmittäin tarkasteltuna väestönkasvu on 2010-luvulla painottunut erityisesti 20-39 -vuotiaiden ja 65 vuotta täyttäneiden ryhmiin.

Kuvio 1: Vantaan väestökehitys ikäryhmittäin vuosina 1975-2020

Lähde: Tilastokeskus

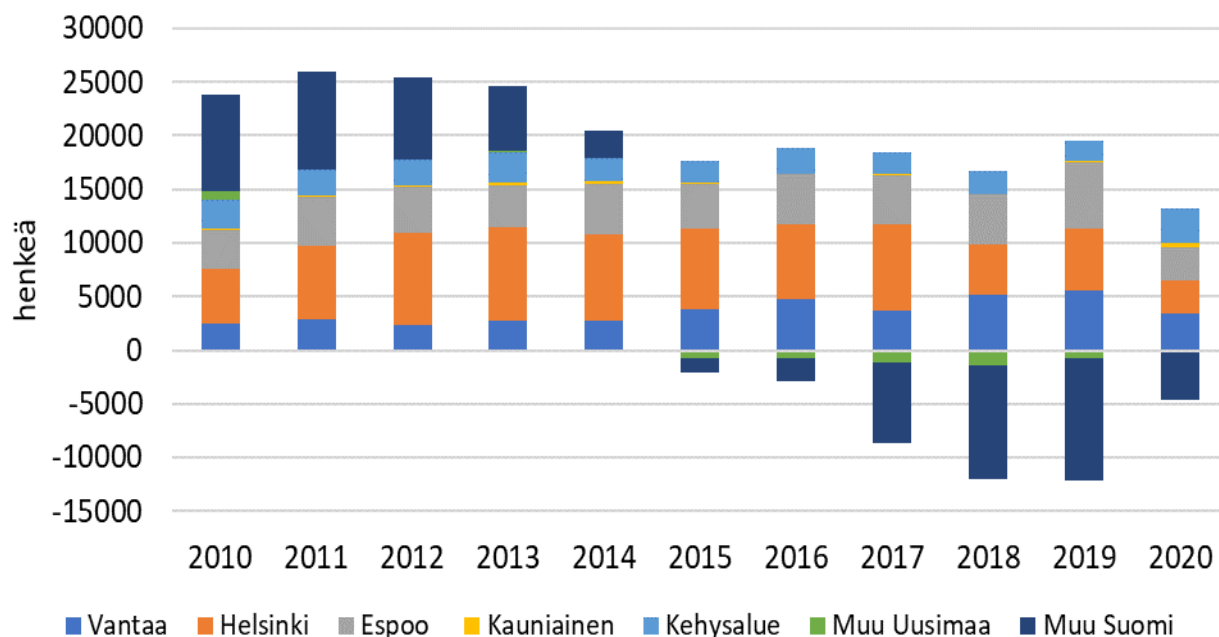
Kuvio 2: Vantaan väestönkasvu (%) vuosina 1971-2020

Lähde: Tilastokeskus

Vantaan ripeä kasvu on osa laajempaa kaupungistumiskehityksen trendiä. Väestönkasvu on viime vuodet keskittynyt erityisesti muutamille suuremmille kaupunkiseuduille ja Helsingin seudun sisäläkin viime vuosina erityisesti pääkaupunkiseudulle. Vuonna 2020 Helsingin seudun väestönkasvusta 76 prosenttia tuli pääkaupunkiseudulle. Helsingin seudun ulkopuolisen Uudenmaan kunnista useimmissa väkiluku väheni, ainoana selkeänä poikkeuksena tästä oli Porvoo. Suurimmissa kaupungeissa ja kaupunkiseuduilla muualla Suomessa väkiluku kasvoi, mutta kokonaisuudessaan väkiluku muualla Suomessa, Uudenmaan ulkopuolella, väheni lähes 4500 hengellä. Kotimaan muutto liikkeen osalta sekä Helsinki että Espoo olivat muuttotappiokuntia vuonna 2020. Vantaan jälkeen väkiluvun kasvu oli kokonaisuudessaan suurinta Helsingissä, Espoossa ja Tampereella.

Kuvio 3: Väestönkasvu Vantaalla ja pääkaupunkiseudun kunnissa, kehysalueella, muualla Uudella- maalla ja muualla Suomessa vuosina 2010–2020

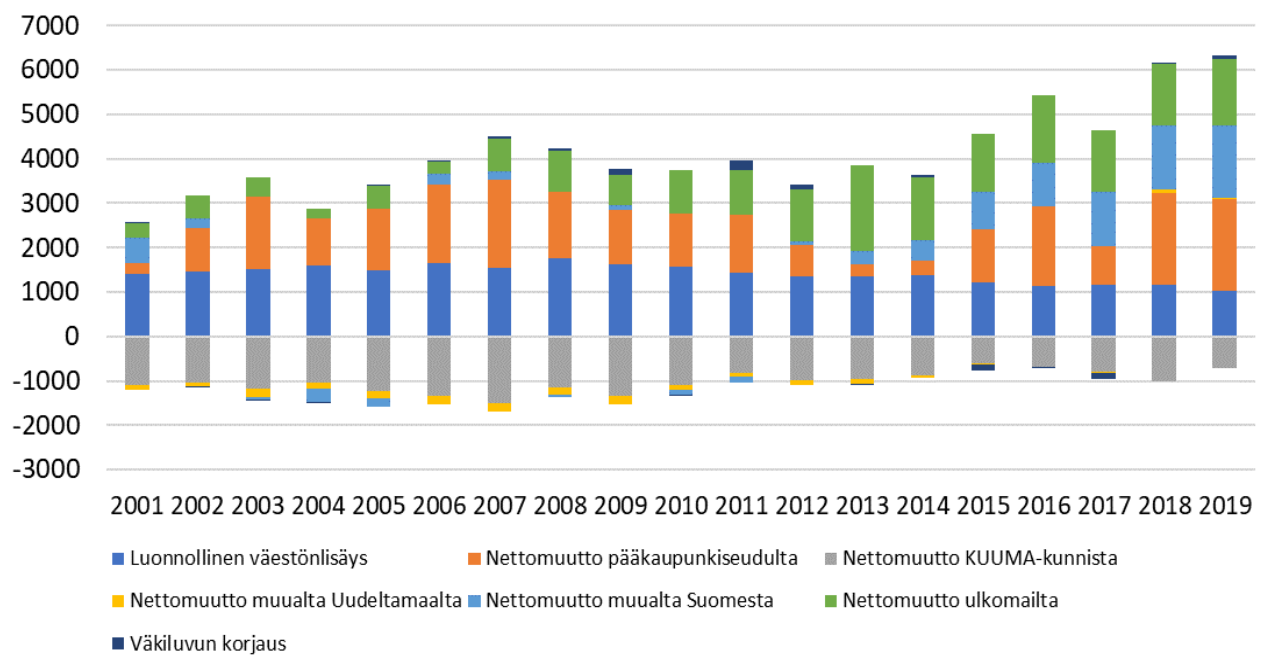

Lähde: Tilastokeskus

Väestökehityksen osatekijät - muuttovoitto kotimaasta ja ulkomailta sekä luonnollinen väestönmuutos eli syntyneiden enemmisyys kuolleisiin nähden - ovat olleet Vantaalla viime vuosina kaikki väkilukua kasvattavia. Pääkaupunkiseudun sisäisessä muuttoliikkeessä Vantaan on saanut erityisen paljon muuttovoittoa Helsingistä. Myös muuttovoitto muualta Suomesta (Helsingin seudun ulkopuolelta) ja ulkomailta on kasvattanut Vantaan väkilukua merkittävästi. Kehysalueen suhteen Vantaa on systemaattisesti kärsinyt muuttotappiota.

Vuosi 2020 oli kuitenkin poikkeava edellisiin vuosiin nähden. Kotimaan muuttoliikkeessä (Helsingin seudun ulkopuolelle) tulomuutto väheni ja lähtömuutto kasvoi merkittävästi. Niinpä Helsingin seudun ulkopuolinen kotimaan muuttovoitto supistui huomattavasti, ollen noin kolmasosa eli 570 henkeä. Myös Helsingin seudun kehyskuntiin tapahtuvassa muuttoliikkeessä vuosi 2020 oli erityinen, sillä Vantaa kärsi muuttotappiota kehyskuntiin 1760 henkeä, mikä oli yli 1000 henkeä enemmän kuin vuonna 2019. Yksittäisistä kunnista suurimmat muuttotappioluvut tulivat Nurmijärvelle, lähes 500 henkeä, ja Tuusulaan, 400 henkeä.

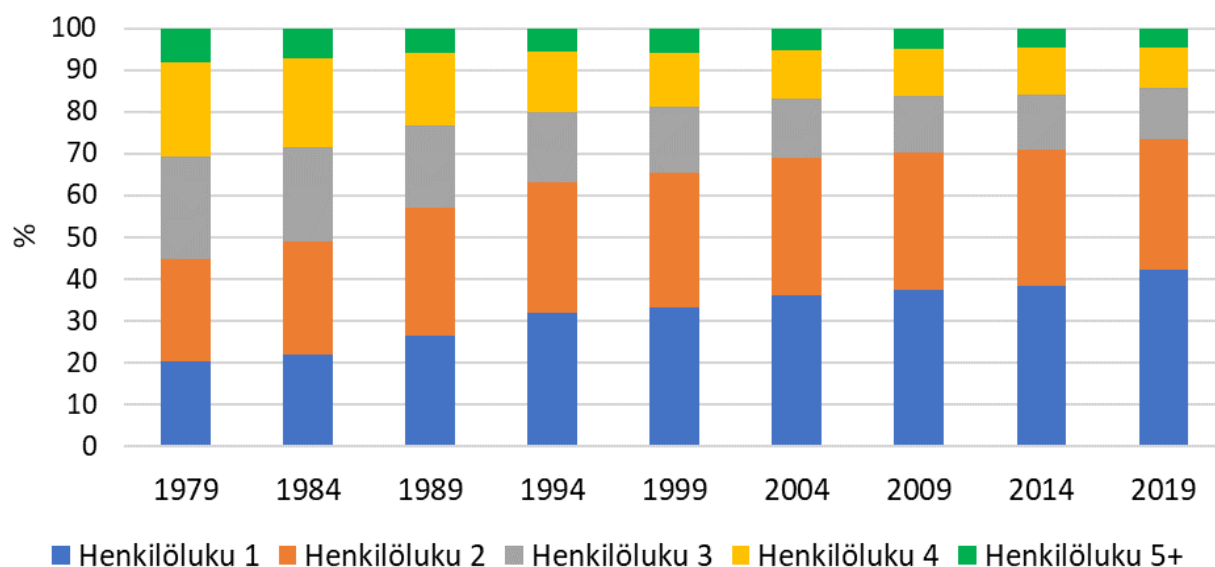
Kuvio 4: Väestönkasvun osatekijät Vantaalla vuosina 2001-2019

Lähde: Tilastokeskus

Vuodesta 2011 alkanut syntyvyyden lasku taittui Suomessa vuonna 2020. Myös Vantaalla vauvoja syntyi 2020 enemmän kuin edellisenä vuonna. Muutos ei ole vielä suuri, mutta poikkeus 2010-luvun kehitykseen nähden. Kuolleiden määrä kasvoi Vantaalla vuonna 2020 noin 200:lla edelliseen vuoteen verrattuna. Koronapandemia ei kuitenkaan tätä kasvua yksinään selitä, sillä koronaviruksen aiheuttamia kuolemia oli Vantaalla helmikuun 2021 loppuun mennessä kaikkiaan 62.

Kuvio 5: Vantaan kotitaloudet henkilöluvun mukaan vuosina 1979-2019

Lähde: Tilastokeskus

Yhden hengen kotitalouksien määrä ja osuus kaikista kotitalouksista Vantaalla on kasvanut tasaisesti viime vuosina. Yhden hengen kotitalouksien osuus oli vuonna 2019 Vantaalla 42,3 prosenttia ja kahden hengen kotitalouksien osuus 31,2 prosenttia. Pidemmällä aikavälillä yhden ja kahden kotitalouksien osuus on kasvanut merkittävästi ja näitä suurempien kotitalouksien määrä on laskenut. Pienten kotitalouksien kasvusta muutaman viime vuoden aikana noin 20 prosenttia on ollut yli 64-vuotiaiden henkilöiden muodostamien kotitalouksien kasvua, 2010-luvun alkupuolella tämä osuus oli jopa 70-85 prosenttia.

Kotimaisia kieliä puhuvien osuus Vantaan väestöstä oli vuodenvaihteessa 2020/2021 78,4 prosenttia ja vieraskielisten 21,6 prosenttia. Ruotsinkielisten määrä on pysynyt viime vuodet melko vakaana, noin 5600 hengen tasolla. Vieraskielisen väestön osuus Vantaan väestöstä on kasvanut nopeasti, viime vuosina yli prosenttiyksikön vuosivauhtia. Vieraskielisen väestön määrän odotetaan jatkossa kasvavan siten, että 2030-luvun puolivälissä yli kolmannes vantaalaisista olisi vieraskielisiä.

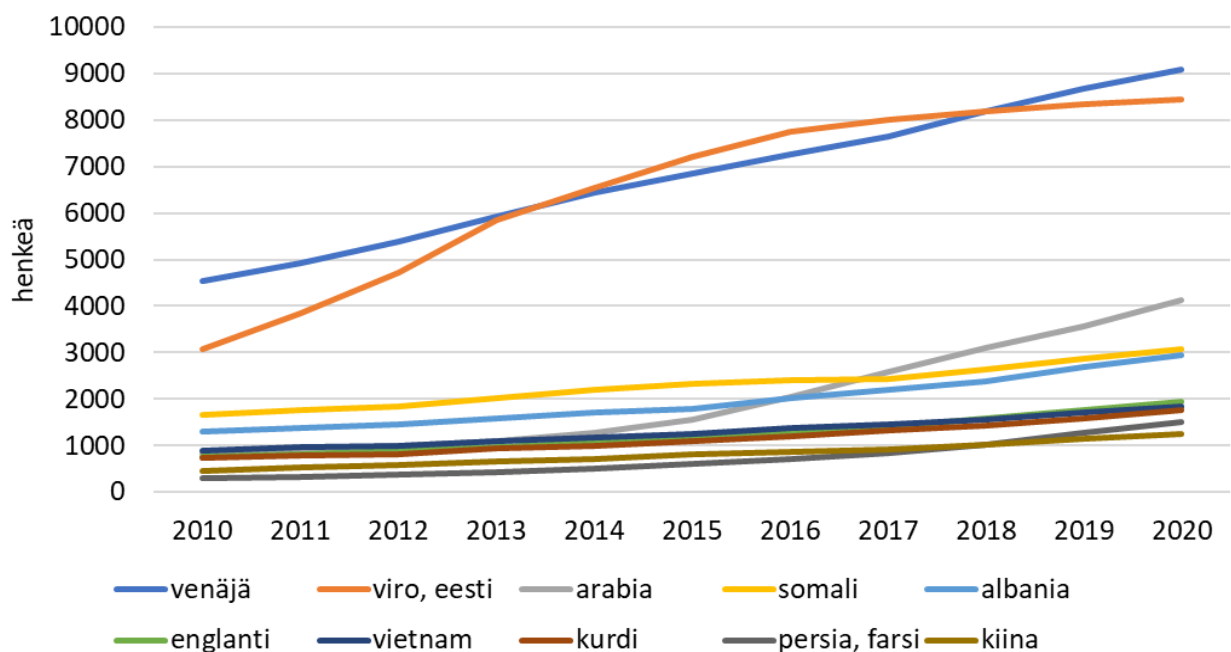
Vuosina 2015-2019 vieraskielisen väestön osuus Vantaan saamasta muuttovoitosta oli keskimäärin 82 prosenttia. Vuonna 2020 Vantaan muuttovoitto tuli kokonaan vieraskielisestä väestöstä, sillä kotimaisia kieliä puhuvien osalta Vantaan koki muuttotappiota 600 henkeä. Vuotta aiemmin (2019) Vantaa sai muuttovoittoa kotimaisia kieliä puhuvista 1000 henkeä. Kuten koko väestössä, niin myös vieraskielisten osalta eniten muuttovoittoa (2020) tuli Helsingistä, hieman yli tuhat henkeä. Vieraskielisten nettomuutto jäi negatiiviseksi ainoastaan muun Helsingin seudun eli kehyskuntien kanssa (-433). Myös Vantaan koko väestönkasvusta vieraskieliset vastasivat kokonaan, sillä kotimaisia kieliä puhuvien määrä väheni Vantaalla 430 hengellä vuonna 2020.

Kotimaisten kielten ohella Vantaalla puhuttiin (2019) 120 eri äidinkieltä. Venäjänkieliset ovat ohittaneet vironkieliset suurimpana vieraskielisten ryhmänä. Vuodesta 2015 alkaen arabiankielisten

määrä on kasvanut varsin nopeasti, joita Vantaalla oli noin 4000 henkeä. Seuraavaksi suurimmat vieraskieliset ryhmät Vantaalla ovat somalinkieliset ja albaniankieliset, joita molempia oli noin 3000 henkeä. Vieraskielinen väestö myös moninaistuu, sillä suurimpien vieraskielisten ryhmien osuus kaikista vieraskielisistä on, näiden ryhmien määrällisestä kasvusta huolimatta, pienentynyt viime vuosina.

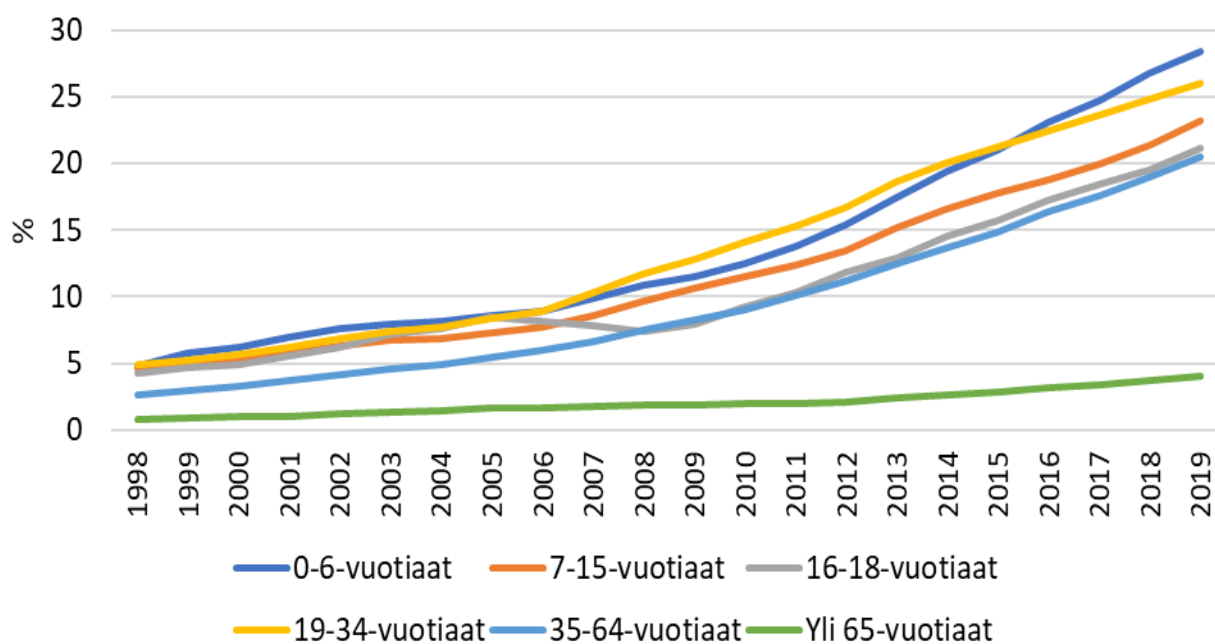
Vieraskielisten osuus on kasvanut viime vuosina kaikissa ikäryhmissä 65-vuotta täyttäneitä lukuun ottamatta. Korkeimmat vieraskielisten osuudet ovat alle kouluikäisissä, joissa osuus lähentelee jo 30 prosenttia, sekä toisaalta nuorissa aikuisissa, 19-34 –vuotiaissa, joissa vieraskielisten osuus on ylittänyt 25 prosentin tason.

Kuvio 6: Suurimmat vieraskieliset ryhmät Vantaalla vuosina 2010-2020

Lähde: Tilastokeskus

Kuvio 7: Vieraskielisen väestön osuus ikäryhmittäin Vantaalla vuosina 1998-2019

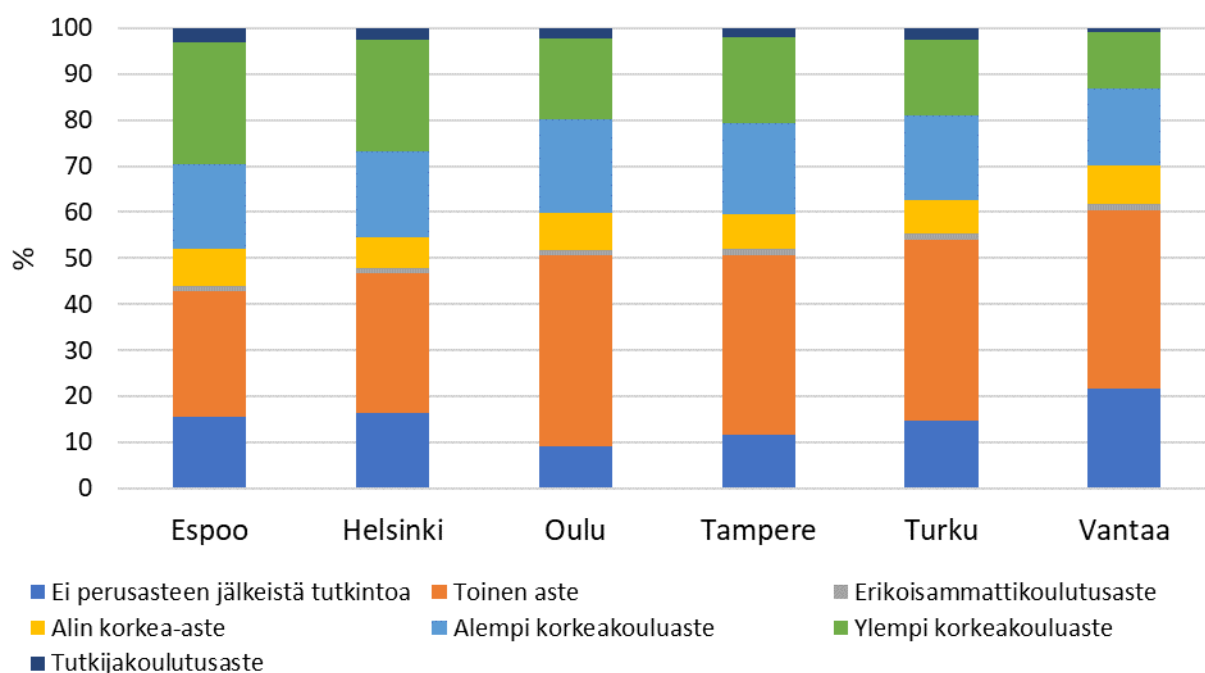
Lähde: Tilastokeskus

Koulutustaso nousee

Kansallisella tasolla nuorten ikäryhmien koulutustason nousu on pysähtynyt. Esimerkiksi vähintään toisen asteen koulutuksen suorittaneiden osuus nuoremmissa ikäryhmissä ei ole noussut yli 30 vuoteen. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus nuorista ikäluokista on kääntynyt laskuun siten, että toistaiseksi korkeimman koulutustason saavuttaneeksi ikäluokaksi on jäämässä vuonna 1977 syntynyt kohortti. Vanhempien ikäluokkien koulutustaso jatkaa nousuaan toistaiseksi, koska nuoremmat - nyt jo keski-ikäiset ikäluokat - ovat vielä vanhempia ikäluokkia koulutetumpia.

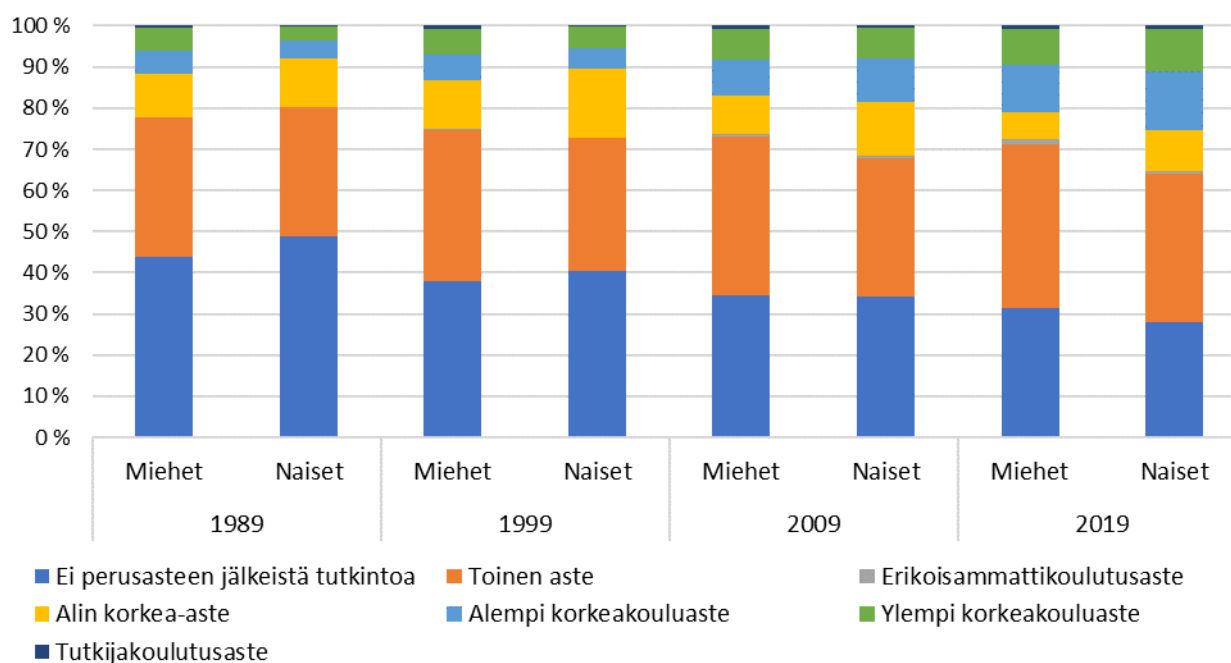
Koska nuoremmat ikäluokat ovat kuitenkin verrattain pitkään olleet vanhempia ikäluokkia koulutetumpia, on koulutustaso koko väestön tasolla edelleen noussut. Koulutustasoindeksillä tarkasteltuna, joka mittaa perusasteen jälkeen suoritettua korkeimman koulutuksen keskimääräistä pituutta henkeä kohden, Vantaan koulutustaso on noussut hitaammin kuin koko maassa keskimäärin. Kunnan suurimman kaupungin vertailussa (25-64-vuotias väestö) korkein väestön koulutustaso on Espoossa, Helsingin ollessa toisena. Espoossa ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita on 25-64-vuotiaista 30 prosenttia ja Helsingissä 27 prosenttia. Tampere, Turku ja Oulu muodostavat keski-ryhmän, jossa ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus on noin viidennes ikäryhmästä. Vain perusasteen suorittaneiden osuus on tässä kolmikossa alin Oulussa (9 %) ja korkein Turussa (14 %). Vantaalla ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita on 13 prosenttia 25-64-vuotiaista ja vain perusasteen suorittaneita 22 prosenttia.

Kuvio 8: Koulutustaso kuudessa suurimmassa kaupungissa vuonna 2019, 25-64-vuotiaat

Lähde: Tilastokeskus

Kuvio 9: Miesten ja naisten koulutustaso Vantaalla vuosina 1989, 1999, 2009 ja 2019

Lähde: Tilastokeskus

Naisten koulutustaso on Vantaalla miesten koulutustasoa korkeampi ja on sitä ollut jo vuosituhannen alkupuolelta asti. Koulutustaso on kuitenkin noussut sekä miehillä että naisilla. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuudet ovat miehillä ja naisilla lähellä toisiaan. Ero koulutustasossa naisten hyväksi syntyy erityisesti alemman korkeakouluasteen ja alimman korkea-asteen tutkinnon suoritteiden osuuksissa, jotka ovat naisilla miehiä korkeammat. Vastaavasti vain perusasteen suorittaneiden osuus on naisilla miehiä alempi.

Kuten aiemmin todettiin, pitkäaikainen kehitys, jossa nuoremmat ikäluokat ovat olleet vanhempia ikäluokkia koulutetumpia, on kansallisella tasolla päättynyt ainakin toistaiseksi. Vantaalaisten koulutustasoa pidemmällä aikavälillä tarkasteltaessa, sukupuolen ja ikäryhmän mukaisesti, havaitaan että miesten osalta vain perusasteen suorittaneiden osuuden laskutrendi alle 30-49-vuotiaiden osalta on pysähtynyt ja kääntynyt nousuun vuoden 2009 jälkeen. 25-39-vuotiaiden miesten osalta vain perusasteen suorittaneiden osuus oli 2019 likimain samalla tasolla kuin se oli vuosina 1989. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus 25-34-vuotiaista miehistä on myös hieman laskenut vuodesta 2009 vuoteen 2019 verrattuna, mutta toisaalta noussut 35-64-vuotiailla. Naisilla vain perusasteen suorittaneiden osuus on kasvanut 30-39-vuotiaiden ikäryhmässä. Toisaalta kuitenkin ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus 35-64-vuotiaiden ikäryhmässä on kasvanut todella merkittävästi.

Kuvio 10: 25-64-vuotiaiden koulutustaso ikäryhmän ja sukupuolen mukaan Vantaalla vuosina 1989, 1999, 2009 ja 2019

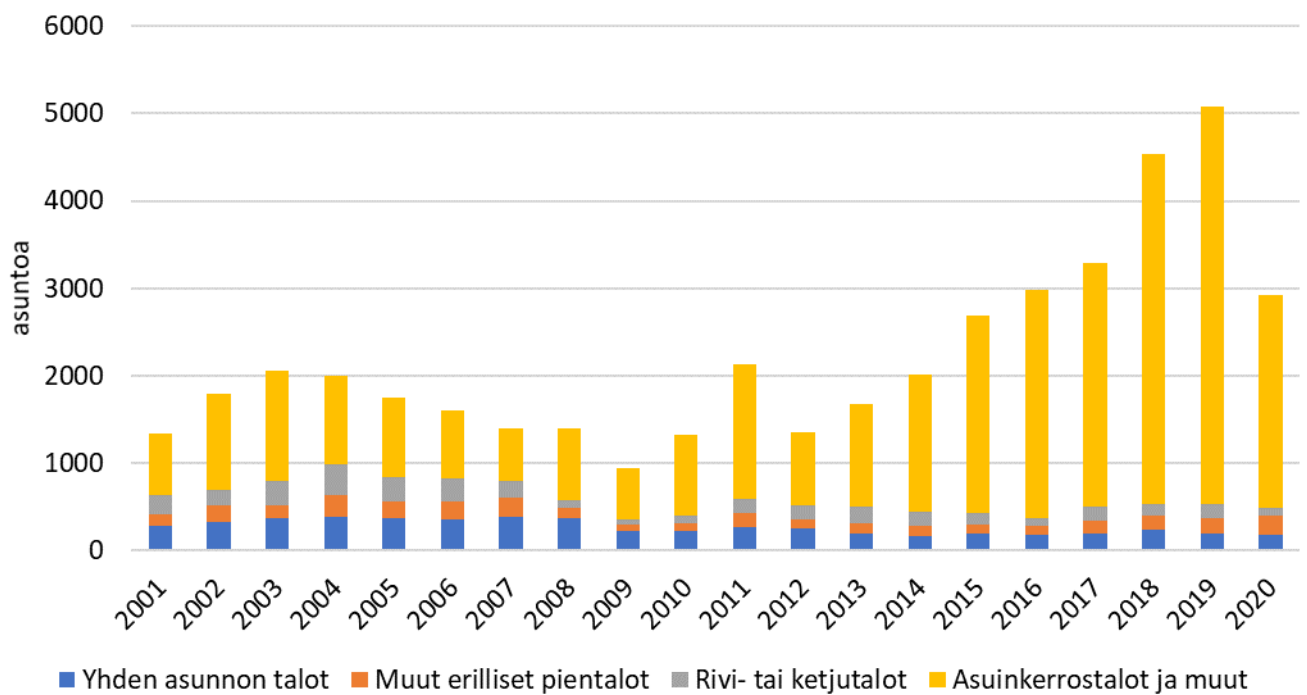
Lähde: Tilastokeskus

4. Rakentaminen, asuminen ja asuntomarkkinat

Hidastumisesta huolimatta asuntorakentaminen edelleen korkealla tasolla

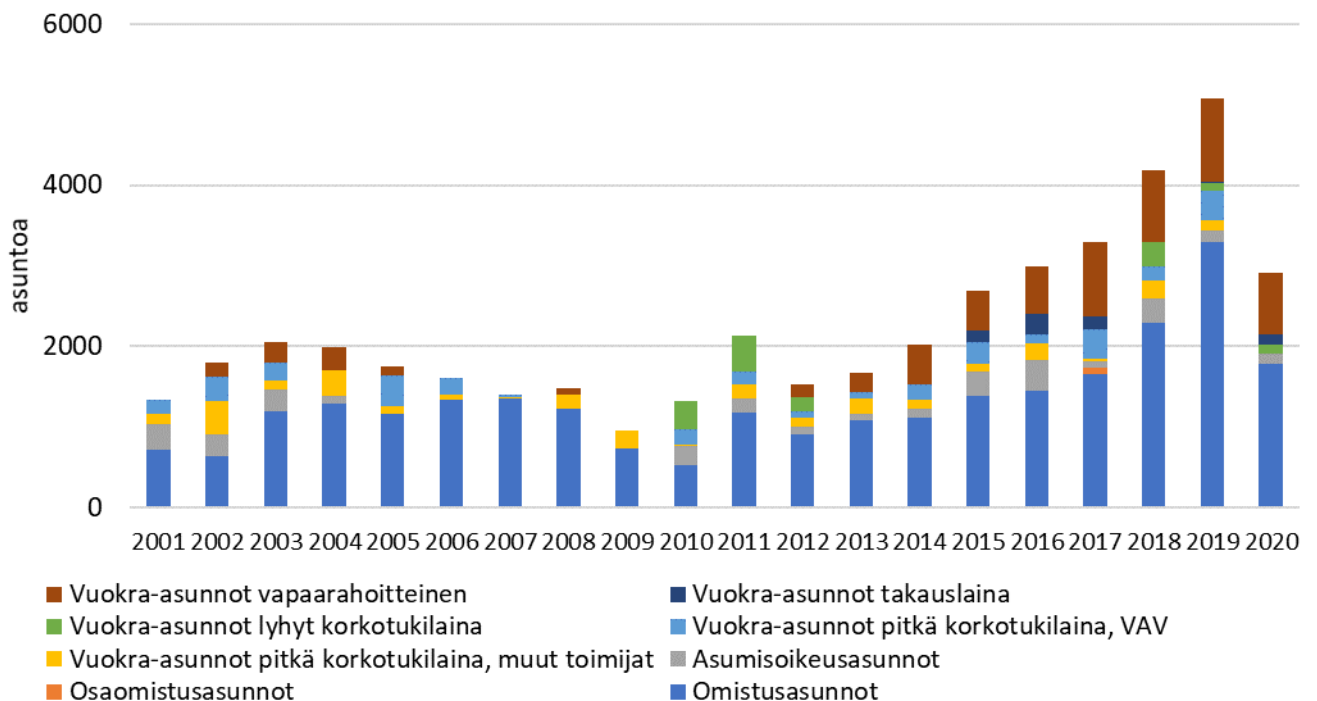
Vuosina 2017-2020 Vantaalla valmistui lähes 16000 asuntoa. Määrä on korkea, likimain sama kuin valmistuneiden asuntojen määrä Vantaalla vuosina 2000-2009. Vuonna 2020 asuntotuotanto laski selvästi kahden edellisvuoden tasoon nähden, mutta oli silti pidemmän aikavälin tarkastelussa hyvällä tasolla ylittäen myös MAL-sopimuksen tavoitetason. Asuntotuotanto on 2010-luvulla kasvanut käytännössä kokonaan kerrostaloasuntotuotannon lisääntymisen myötä. Pientaloasuntojen osuus asuntotuotannosta oli esimerkiksi vuonna 2019 noin 10 prosenttia. Vantaan asuntokannasta kerrostaloasuntojen osuus on noin kaksi kolmasosaa. Valmistuvien asuntojen keskikoko oli vuonna 2019 runsaat 40 neliömetriä. Asuntotuotannon kerrostaloasuntovaltaisuus yhdessä yksiöiden ja kaksioiden suuren osuuden kanssa selittää kehitystä. Vantaalle on rakennettu poikkeuksellisen paljon yksiöitä viime vuosina. Tyhjien kerrostaloyksiöiden osuus on Vantaalla kohonnut huomattavasti ja oli vuonna 2019 liki 12 prosenttia, korkeampi kuin esimerkiksi Helsingissä, jossa osuus on perinteisesti ollut korkea. Myös kaksioissa tyhjien asuntojen osuus on kohonnut huomattavasti, vaikkakin se oli vuonna 2019 selvästi alempi kuin yksiköissä. Koko asuntokantaa tarkasteltaessa tyhjien asuntojen osuus oli Vantaalla vuonna 2019 hieman Espoon ja Helsingin tasoa korkeampi, mutta selvästi Tampereen, Turun ja Oulun tasoa alempi. Kerrostalotuotannon tapaan valmistuvien asuntojen keskikoko on pienentynyt myös pientaloasuntotuotannossa, vaikkakin keskimääräinen uusien asuntojen keskikoko on huomattavasti kerrostaloasuntoja suurempi. Hallintamuodoittain tarkasteltuna asuntotuotannon viime vuosien kasvu on painottunut omistusasuntoihin ja vapaarahoitteisiin vuokra-asuntoihin. Tämä jako tosin peittää taakseen sen seikan, että myös omistusasunnoista merkittävä osa on vuokrauskäyttöön hankittuja sijoitusasuntoja.

Kuvio 11: Asuntotuotanto Vantaalla vuosina 2001-2020 talotyyppin mukaan

Lähde: Kaupunkiympäristön toimiala, Vantaan kaupunki.

Kuvio 12: Asuntotuotanto Vantaalla vuosina 2001-2020 hallintamuodon mukaan

Lähde: Kaupunkiympäristön toimiala, Vantaan kaupunki.

Asunnottomuuden vähentämiseen tähtäävät toimet ovat Suomessa olleet menestyksekkäitä. Laaja-alainen yhteistyö kuntien, valtion ja järjestöjen kanssa on johtanut kansainvälisesti varsin

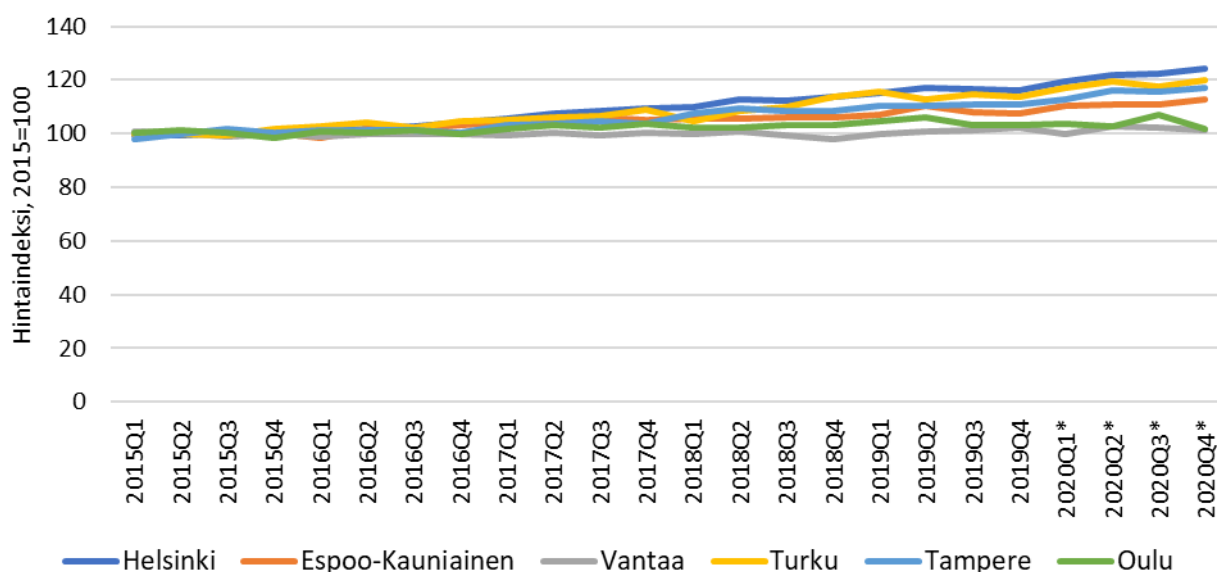
poikkeukselliseen kehitykseen, asunnottomuuden pitkäkestoiseen laskutrendiin. Asunnottomuuden aiheuttamat ongelmat ovat moninaisia. Valtaosa asunnottomista on yksinäisiä miehiä. Keskeisenä on ollut ns. asunto ensin -periaate. Vantaan toimet asunnottomuuden vähentämiseksi ovat olleet tuloksekkaita, sillä asunnottomien määrä on laskenut selvästi.

Valmistuvien asuntojen keskikoko pienentynyt huomattavasti

Vuosina 2016-2019 asuntokuntien asuntojen keskikoko pieneni kaikissa pääkaupunkiseudun suurissa kunnissa. Vantaalla laskua tuli eniten, 2,7 neliömetriä. Asuntokuntaa kohden laskettu asuinpinta-ala on laskenut Vantaalla vuodesta 2014 alkaen. Asumisväljyyden kasvu Vantaalla, Helsingin ja Espoon tapaan, käytännössä pysähtyi 2010-luvun alussa. Vuonna 2019 keskimääräinen asumisväljyys Vantaalla oli 35 neliömetriä henkeä kohden. Vantaalla, kuten muuallakin, asumisväljyys laskee systemaattisesti asuntokunnan koon kasvaessa. Esimerkiksi yhden hengen asuntokuntien asumisväljyys Vantaalla vuonna 2019 oli 53 neliömetriä henkeä kohden, kun taas neljän hengen asuntokuntien asumisväljyys oli vajaat 25 neliömetriä henkeä kohden.

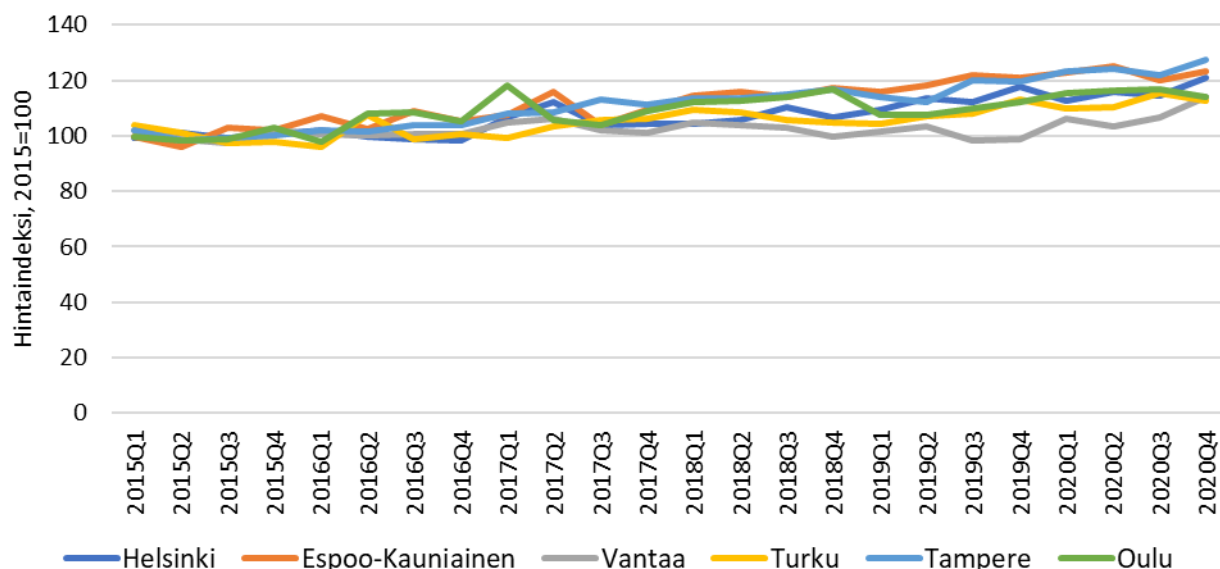
Kuuden suurimman kaupungin vertailussa vanhojen kerrostaloasuntojen hintakehityksessä on selkeitä eroja. Hinnat nousivat eniten Helsingissä, Turussa ja Tampereella, mutta Helsingissä eniten, yli 24 prosenttia (2015–2020 Q4). Vantaalla ja Oulussa hintojen nousu jäi 1-2 prosentin tasolle. Uudessa kerrostaloasunnoissa hinnat nousivat eniten Tampereella, Espoossa ja Kauniaisissa sekä Helsingissä (2015–2020 Q4). Tampereella nousu oli suhteellisesti suurinta, yli 27 prosenttia. Vantaalla, Oulussa ja Turussa nousua tuli 13-14 prosenttia. Vantaalla tämä nousu tapahtui likimain kokonaan vuoden 2020 aikana.

Kuvio 13: Vanhojen kerrostaloasuntojen hintaindeksi kuudessa suurimmassa kaupungissa 2015–2020, neljännesvuosiaineisto, hintaindeksi 2015=100.

Lähde: Tilastokeskus

Kuvio 14: Uusien kerrostaloasuntojen hintaindeksi kuudessa suurimmassa kaupungissa 2015-2020, neljännesvuosiaineisto, hintaindeksi 2015=100.

Lähde: Tilastokeskus

Vanhojen kerrostaloasuntojen keskimääräinen neliöhinta oli vuonna 2020 Vantaalla noin 2540 euroa neliömetriltä. Alueittain tarkasteltuna vanhojen kerrostaloasuntojen neliöhinnat vaihtelevat Vantaan alueiden välillä. Vertaamalla esimerkiksi kerrostalokaksioiden neliöhintoja, postinumeroalueittain halvimmat neliöhinnat olivat vuonna 2020 Koivukylä-Havukosken (1860 euroa/m²), Vaapaalan (1930 euroa/m²) ja Hakunilan (2120 euroa/m²) alueilla, kalleimmat Rekolan (4390 euroa/m²) ja Kivistön (4340 euroa/m²) alueilla. Asuntokannan ikärakenne selittää merkittävältä osin eroja. Jos tarkastellaan kerrostalokaksioita ja tehdään jako asunnon valmistumisvuosikymmenten mukaan, kalleimmat asunnot, joita ovat uusimmat eli 2010-luvulla valmistuneet asunnot, ovat Tikkurilassa, missä keskimääräinen neliöhinta vuonna 2020 oli 4890 euroa neliömetriltä. Rivitaloasunnoissa kalleimmat neliöt olivat vuonna 2020 Tammistossa (3980 euroa/m²) ja Kaivokselassa (3920 euroa/m²). Vuonna 2020 Vantaalla tehtiin kaupat myös 309 asuinpientalokiinteistöstä. Mediaanikauppahinta Vantaalla oli 355500 euroa. Helsingin seudun kunnista tämä oli viidenneksi korkein, Vantaata kalliimpia olivat Kauniainen, Espoo, Helsinki ja Sipoo.

Vuoden 2020 viimeisellä neljänneksellä kerrostaloyksikön mediaanivuokra Vantaalla oli 713 euroa kuukaudessa, kerrostalokaksion 915 euroa kuukaudessa sekä kerrostalokolmioiden ja sitä suurempien asuntojen 1191 euroa kuukaudessa. Pääkaupunkiseudun vertailussa Vantaan vuokrataso kerrostaloyksiköissä ja kaksioissa oli noin 20 euroa Espoon tasoa alempi. Helsingin vuokrataso on selvästi korkein, yksiöissä mediaanivuokra oli vuoden 2020 viimeisellä neljänneksellä 800 euroa kuukaudessa ja kaksioissa 1150 euroa kuukaudessa.

5. Aluetalous ja suhdannekehitys

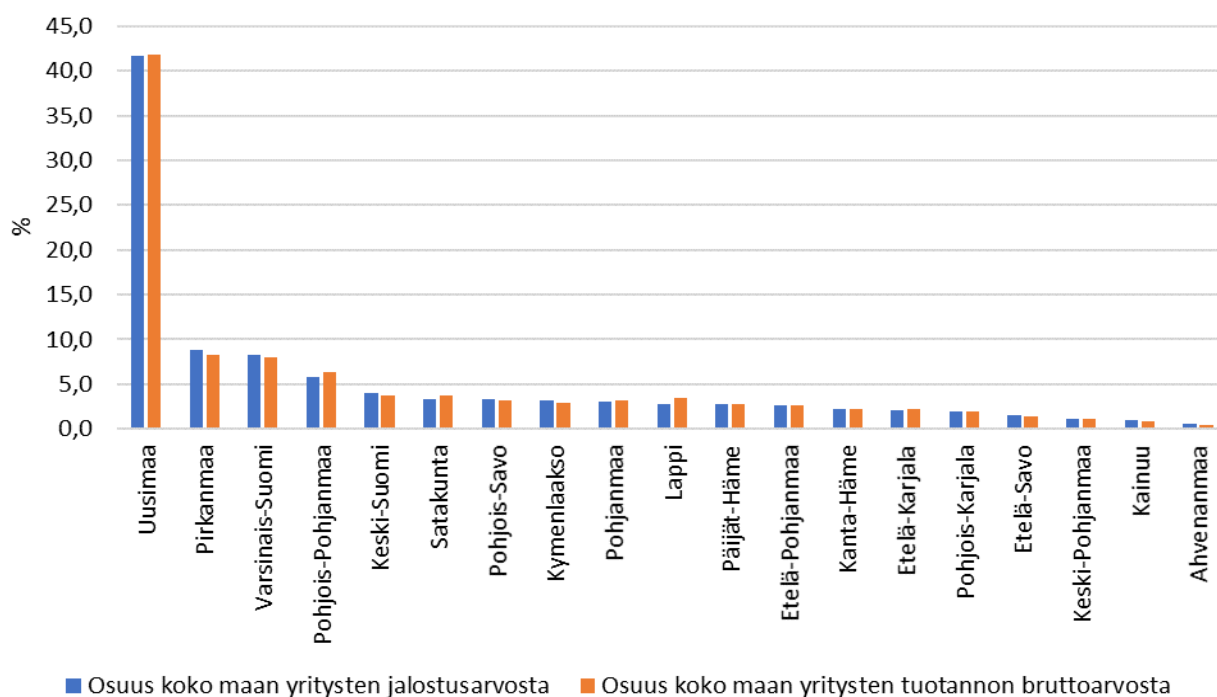
Uusimaa on kansantalouden veturi

Uudenmaan elinkeinorakenteessa korostuvat yleisesti palvelualat, erityisesti korkean osaamisen toimialat, mm. informaatio- ja teknologia-ala, tutkimus- ja kehitystoiminta, kauppa, liike-elämän palvelut sekä finanssiala. Myös kulttuuri- ja taideala, koulutusala sekä matkailu- ja ravitsemisala ovat tärkeitä. Kansainvälisten yritysten rooli on merkittävä. Alueen talous- ja väestönkasvu näkyy myös rakennusalan yritystoiminnan määrässä.

Uudenmaan rooli ulkomaankaupassa on erittäin merkittävä, sillä Uudenmaan osuus koko maan tavaraviennin arvosta vuonna 2019 oli noin 30 prosenttia, mutta tuonnista lähes 59 prosenttia. Palveluviennin kasvu 2000-luvulla on ollut todella ripeää, sillä palveluviennin arvo on nelinkertaistunut 2000-luvulla, samalla kun tavaraviennin arvo on kasvanut vajaalla 30 prosentilla. Palveluviennistä Helsingin seudun rooli on erittäin suuri, sillä seutu vastaa noin 55-60 prosentista koko maan palveluvientiä.

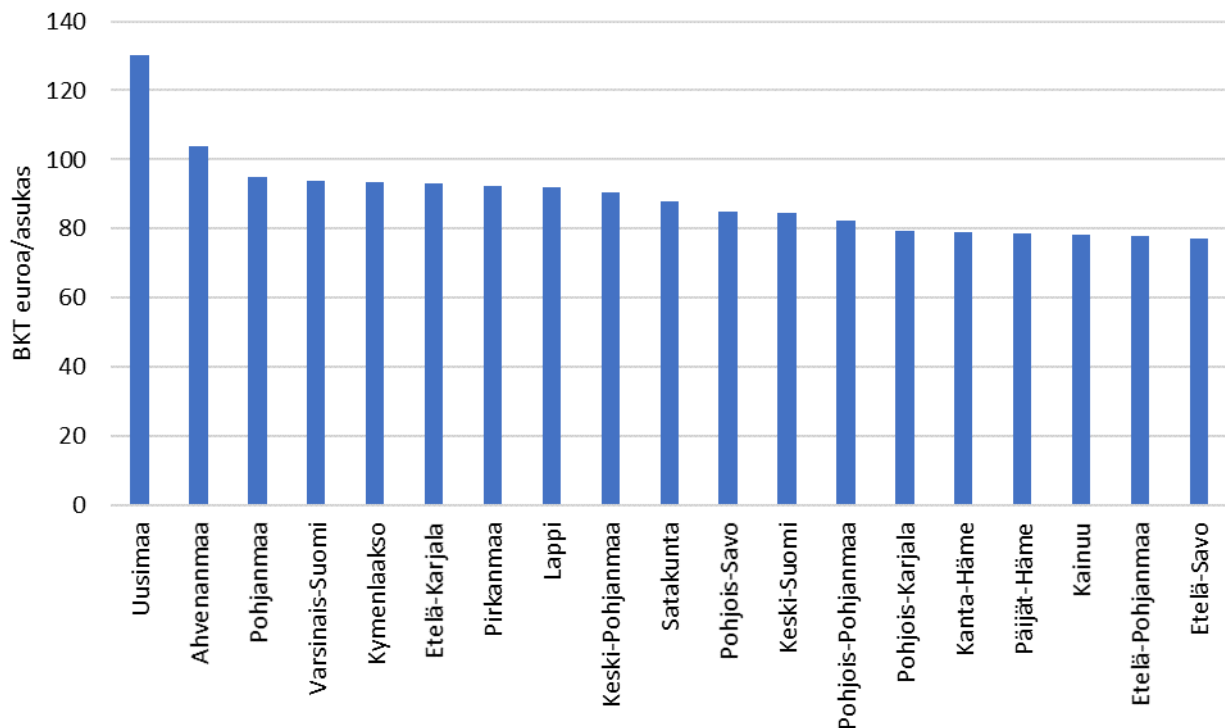
Elinkeinorakenteen dynaamisuus ja monipuolisuus vetävät alueelle koulutettua työvoimaa. Uudellamaalla korkeakoulutetun väestön osuus on korkeampi kuin muissa maakunnissa. TK-toiminnassa Uudenmaan rooli on sekä rahasuureilla että henkilöstömäärällä mitattuna hallitseva, sillä 46 prosenttia koko maan TK-henkilöstöstä työskentelee Uudellamaalla.

Kuvio 15: Maakunnittaiset osuudet yritystoiminnan tuotannon bruttoarvosta ja jalostusarvosta vuonna 2018, osuudet koko maan arvoista

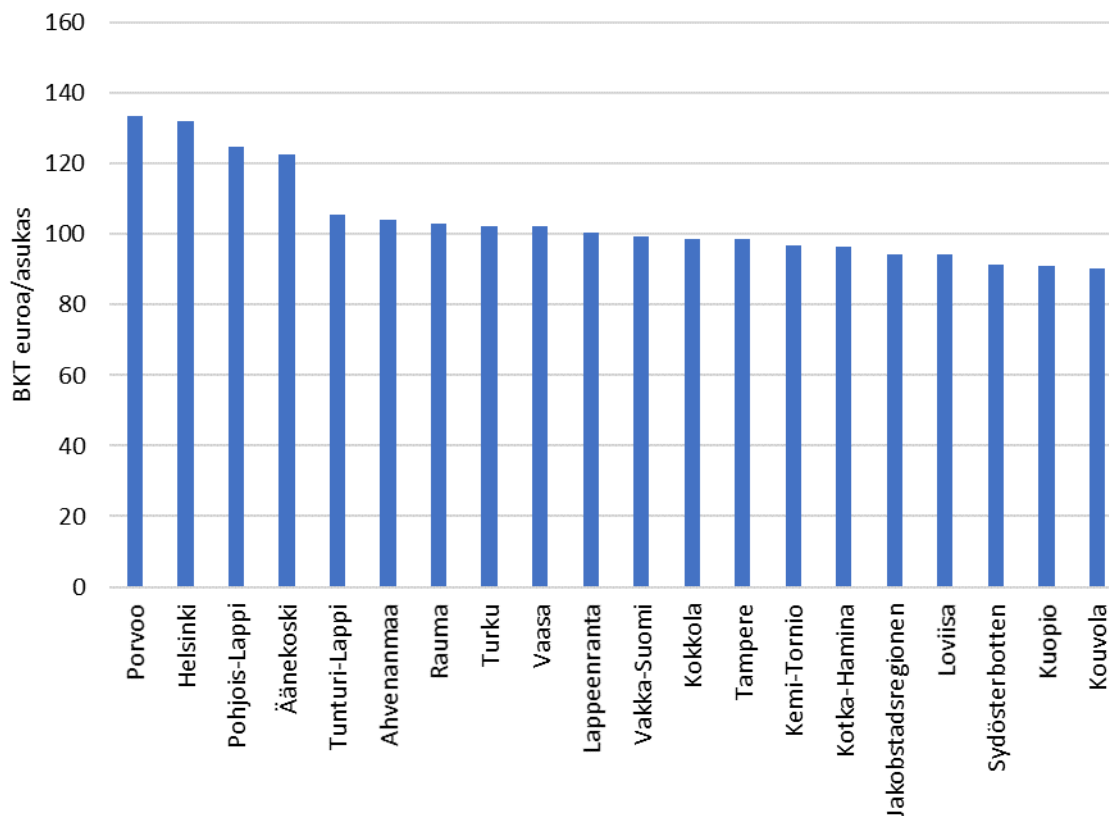
Uudenmaan osuus koko maan yritystoiminnan tuotannon bruttoarvosta ja jalostusarvosta on yli 40 prosenttia. Seuraavaksi korkeimmat osuudet, noin kahdeksan prosenttia, ovat Pirkanmaalla ja Varsinais-Suomessa. Muiden maakuntien osuus yritystoiminnan tuotannon bruttoarvosta on tyypillisesti muutaman prosentin luokkaa. Myös yritysten toiminnan jalostusarvo työntekijää kohden on Uudellamaalla maan korkeimpia. Asukasta kohden laskettu bruttokansantuote Uudellamaalla on 30 prosenttia maan keskiarvoa korkeampi. Koska koko maan keskiarvoon vaikuttaa merkittäväällä tavalla myös Uudellamaalla luotava bruttokansantuote, maakuntien välisistä eroista saa paremman kuvan vertailemalla maakuntien suhdelukuja keskenään. Näin vertaillen Uudenmaan bruttokansantuote asukasta kohden (2019) on 25 prosenttia korkeampi kuin Ahvenanmaan ja 37-69 prosenttia korkeampi kuin muiden manner-Suomen maakuntien asukasta kohden laskettu bruttokansantuote. Seutukunnittain vertaillen Helsingin seutukunnan asukasta kohden laskettu bruttokansantuote on manner-Suomen seutukunnista Porvoon seutukunnan jälkeen toiseksi korkein.

Kuvio 16: Bruttokansantuote asukasta kohden maakunnittain vuonna 2019

Lähde: Tilastokeskus

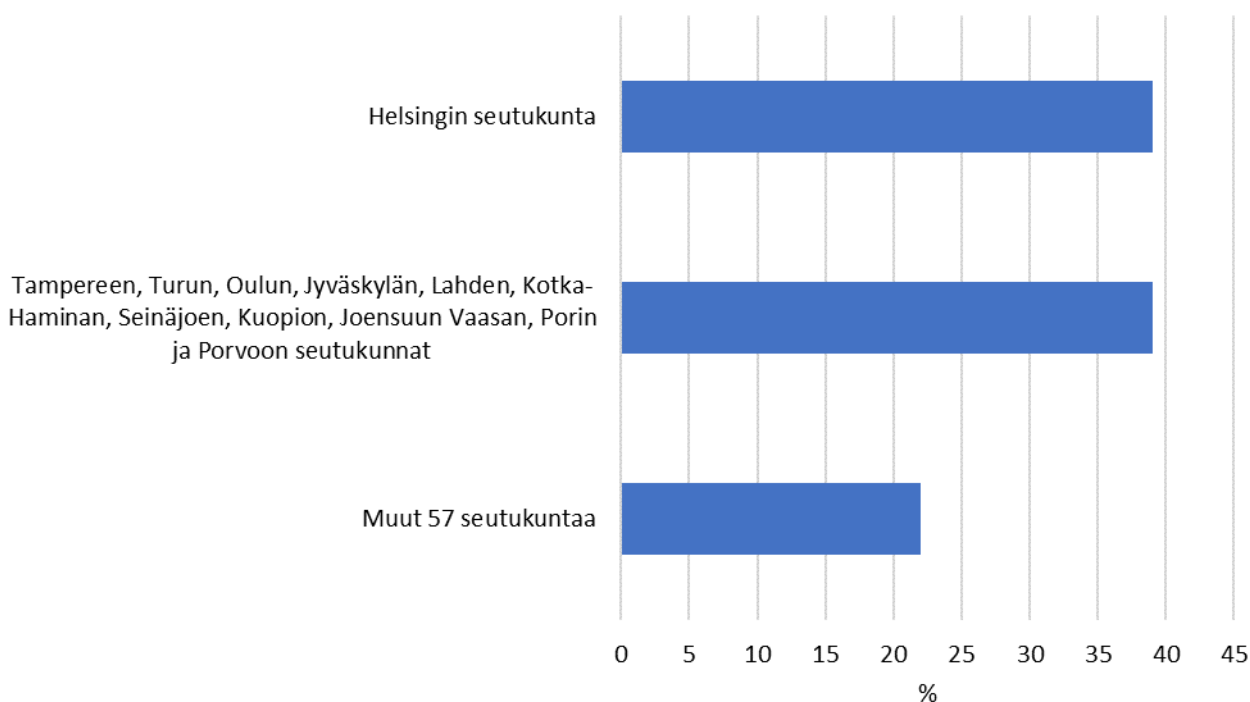
Kuvio 17: Bruttokansantuote asukasta kohden vuonna 2019, 20 korkeimman asukasta kohden lasketun bruttokansantuotteen seutukuntaa (Ahvenanmaan osalta maakunnan tiedot)

Lähde: Tilastokeskus

Kaupungistuminen ja suurimpien kaupunkiseutujen keskeinen rooli kansantaloudessa näkyy myös muiden mittareiden kautta. Yksityisen sektorin bruttoinvestoinneista (kiinteän pääoman muodostus) 39 prosenttia kohdistui vuonna 2018 Helsingin seutukuntaan. Bruttoinvestoinneilla mitattuna suurjärjestyksessä seuraavaksi suurimmat 12 seutukuntaa saivat niin ikään noin 39 prosenttia yksityisen sektorin bruttoinvestoinneista ja muihin 57 seutukuntaan kohdistui noin 22 prosenttia.

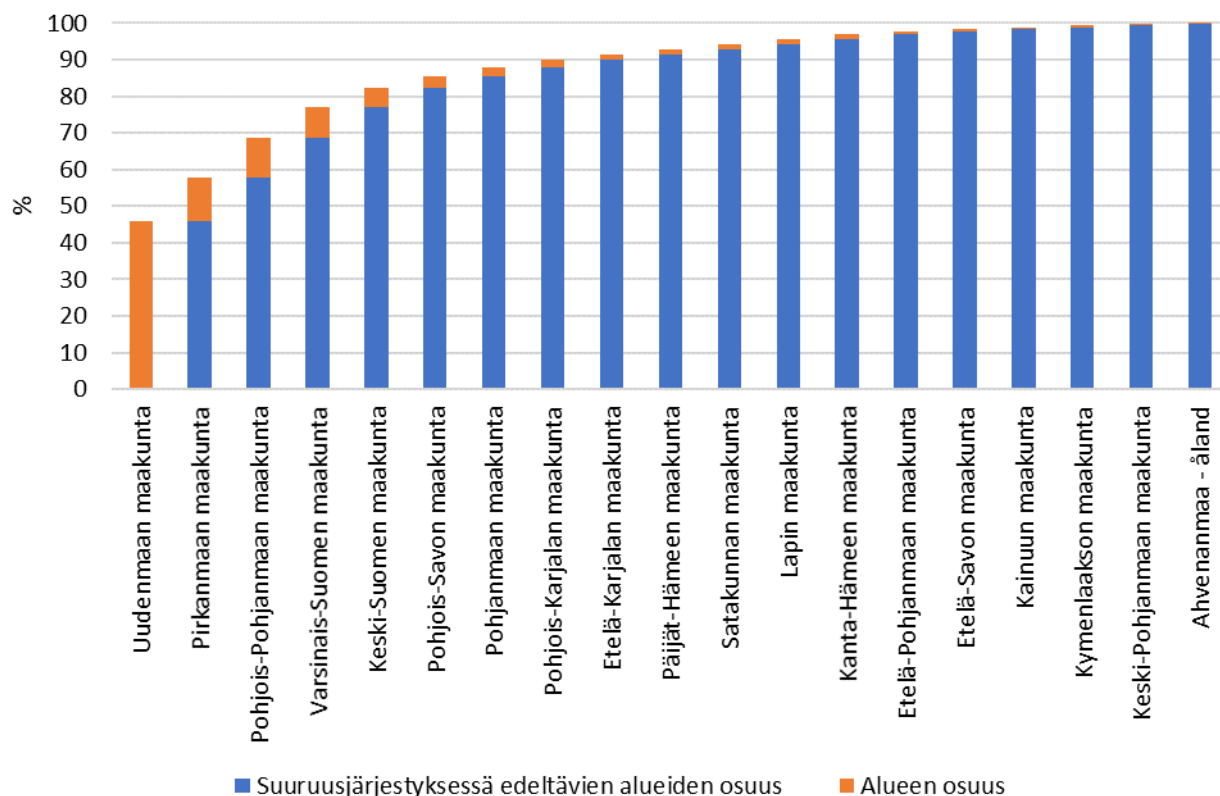
Kuvio 18: Seutukuntaryhmittäiset osuudet yksityisen sektorin bruttoinvestoinneista vuonna 2018

Lähde: Tilastokeskus

Kaupungistumisen taloudellinen logiikka perustuu sekä tuottavuutta että kulutusmahdollisuuksia parantaviin keskittymisetuihin. Tuottavuutta parantavat keskittymisedut voivat olla seurausta toisaalta kaupunkialueen koosta ja monipuolisesta elinkeinorakenteesta (urbanisaatioedut), toisaalta tiettyjen toimialojen keskittymisestä samaan kaupunkiin tai samalle kaupunkiseudulle (lokalisaatioedut). Mekanismit ilmiön takana ovat moninaisia - joillakin toimialoilla saman sektorin muut yritykset ovat keskeisiä sijoittumiseen ja tuottavuuteen vaikuttavia tekijöitä. Suurkaupunkien tuottavuusedut perustuvat toimialarakenteen monipuolisuuteen - uudet ideat syntyvät ja leviävät helpommin ja laajemmalle, yli toimialarajojen. Työntekijöiden liikkuvuus yritysten ja toimialojen välillä on yksi osaamisen ja innovaatioiden välittymisen mekanismi. Tietointensiiviset alat ovat yksi Helsingin seudun erikoistumisalue. Yliopistot ja korkeakoulut sekä tutkimuslaitokset tukevat tuottavuutta kasvattavien innovaatioiden kehittymistä. Tutkimus- ja kehitystoiminta (TK) keskittyy myös alueellisesti hyvin voimakkaasti. Vuonna 2018 työskenteli 46 prosenttia TK-henkilöstöstä Uudenmaan maakunnassa. Maakunnissa (4), joissa sijaitsevat kuusi suurinta kaupunkia, työskenteli yli 77 prosenttia koko maan TK-henkilöstöstä.

Kuvio 19: TK-henkilöstö kumulatiivisesti maakunnittain vuonna 2018, maakunnat TK-henkilöstön määrän mukaisessa suuruusjärjestyksessä

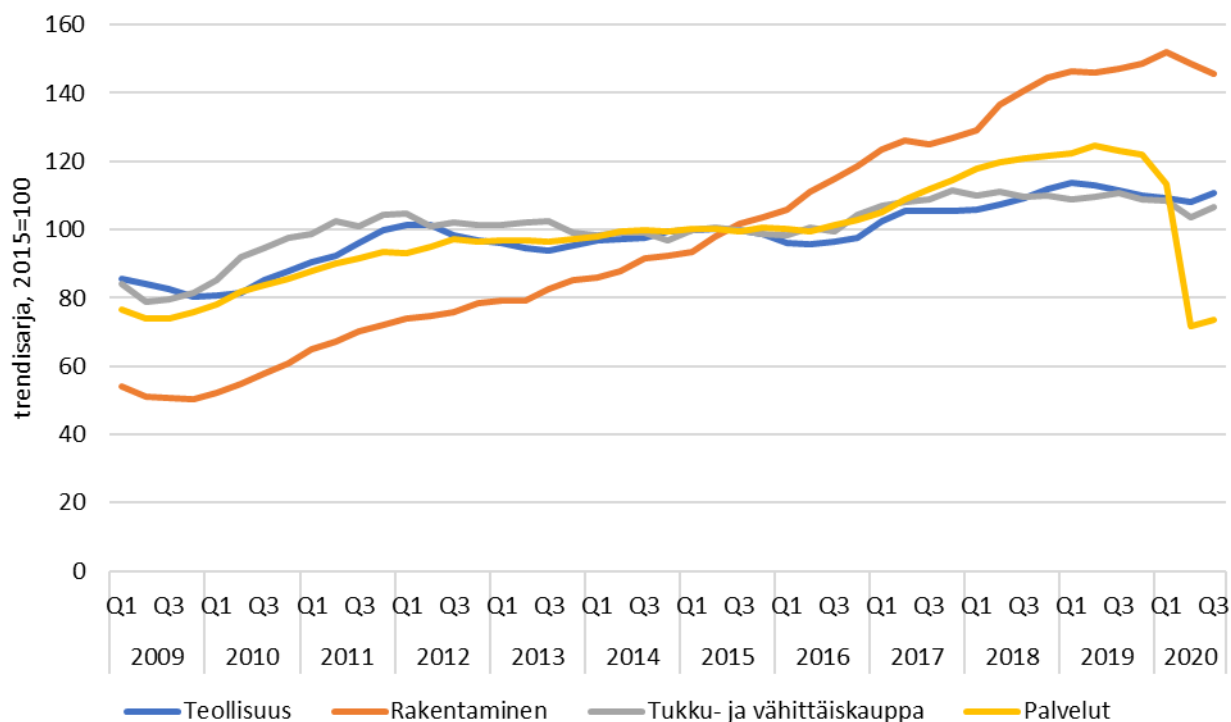
Lähde: Tilastokeskus

Koronapandemia iski lujaa palveluvaltaisiin kaupunkeihin

Koronapandemia käänsi hidastuvan talouskasvun selvästi negatiiviseksi vuonna 2020. Pandemian alkuvaiheessa esitetyt skenaariot jopa kaksinumeroisesta kansantalouden supistumisesta eivät kuitenkaan realisoituneet, talous supistui 2,9 prosenttia. Koronapandemian hillitsemiseksi keväällä 2020 toteutettiin voimakkaita rajoitustoimia ja siirryttiin laaja-alaisesti etätyöhön. Toimenpiteiden seurauksena kuluttajakysyntä erityisesti monilla palvelualoilla, mukaan lukien ravitsemis- ja matkailualalla, laski suuresti. Maksuvaikeuksiin ajautuneiden yritysten suojaksi säädettiin väliaikainen muutos konkurssilakiin, jolla rajoitettiin velkojien mahdollisuutta hakea velallista konkurssiin. Yrityksille tarjottiin myös mahdollisuutta hakea taloudellista tukea toimintansa turvaamiseksi useiden eri kanavien, yksityisrytymien osalta kuntien, kautta. Kuitenkin monet kysynnän laskun kohdanneet yritykset joutuivat sopeuttamaan toimintaansa, käytännössä irtisanomilla ja lomautuksilla.

Koronapandemia iski voimalla Vantaan ja koko Helsingin seudun talouselämään. Alueen elinkeinorakenteen palveluvaltaisuus on tälle keskeinen selittävä tekijä. Vantaan päätoimialoista palvelualoilla liikevaihto romahti keväällä 2020 jopa 40 prosenttia, palautuakseen hieman vuoden kolmannella neljänneksellä. Koronapandemian dramaattisten vaikutusten ohella on syytä huomata, että rakennusala lukuun ottamatta kaikilla päätoimialoilla liikevaihdon trendikasvu taittui kuitenkin jo vuosina 2018-2019 eli ennen koronapandemiaa.

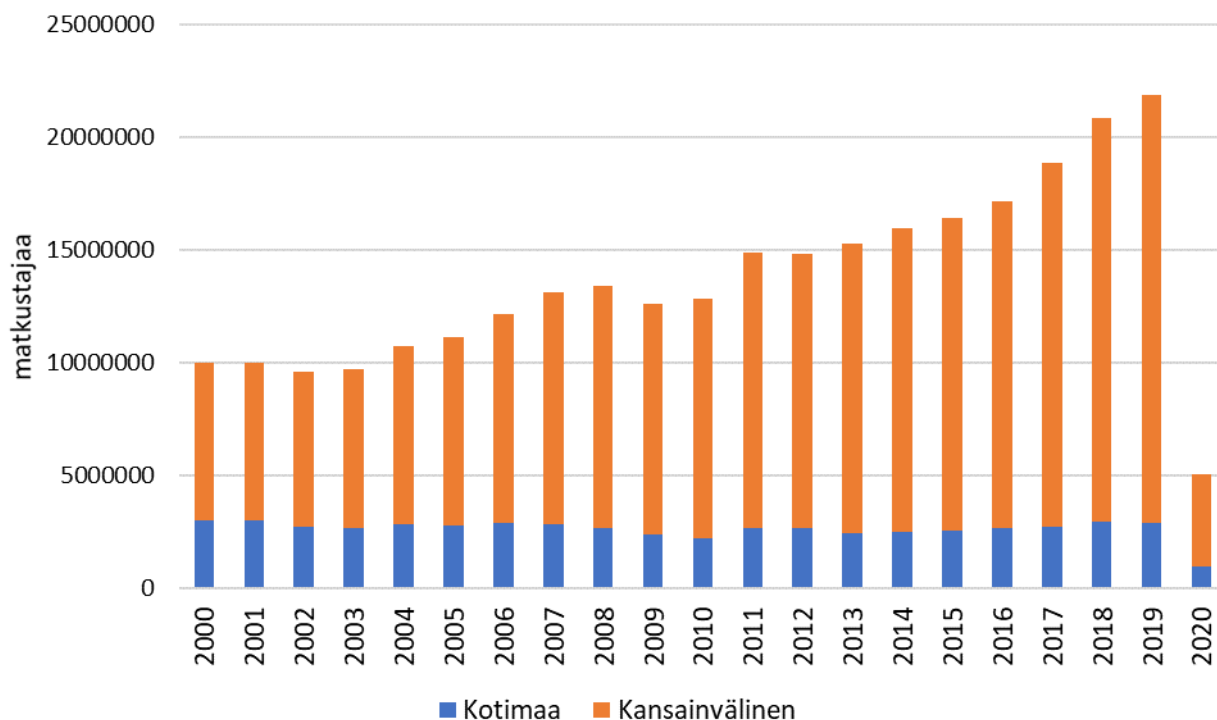
Kuvio 20: Yritysten liikevaihdon kehitys Vantaan päätoimialoilla vuosina 2009-2020 (Q3)

Lähde: Tilastokeskus

Erityisen merkittävää Vantaan kannalta on ollut lentoliikenteen romahdus. Lentoliikenneklusterin työllisyysvaikutuksiksi Vantaalla arvioidaan noin 20000 työpaikkaa. Ulkomaanliikenteen matkustajamäärä väheni runsaat 78 prosenttia ja kotimaanliikenteen matkustajamäärä liki 66 prosenttia sekä rahti- ja postiliikenteen määrä runsaat 38 prosenttia. Myös majoitus- ja ravitsemisala kärsivät suuresti. Vantaalla hotellihuoneiden käyttöaste putosi vuositason (vuoden 2019) runsaasta 68 prosentista 38 prosenttiin.

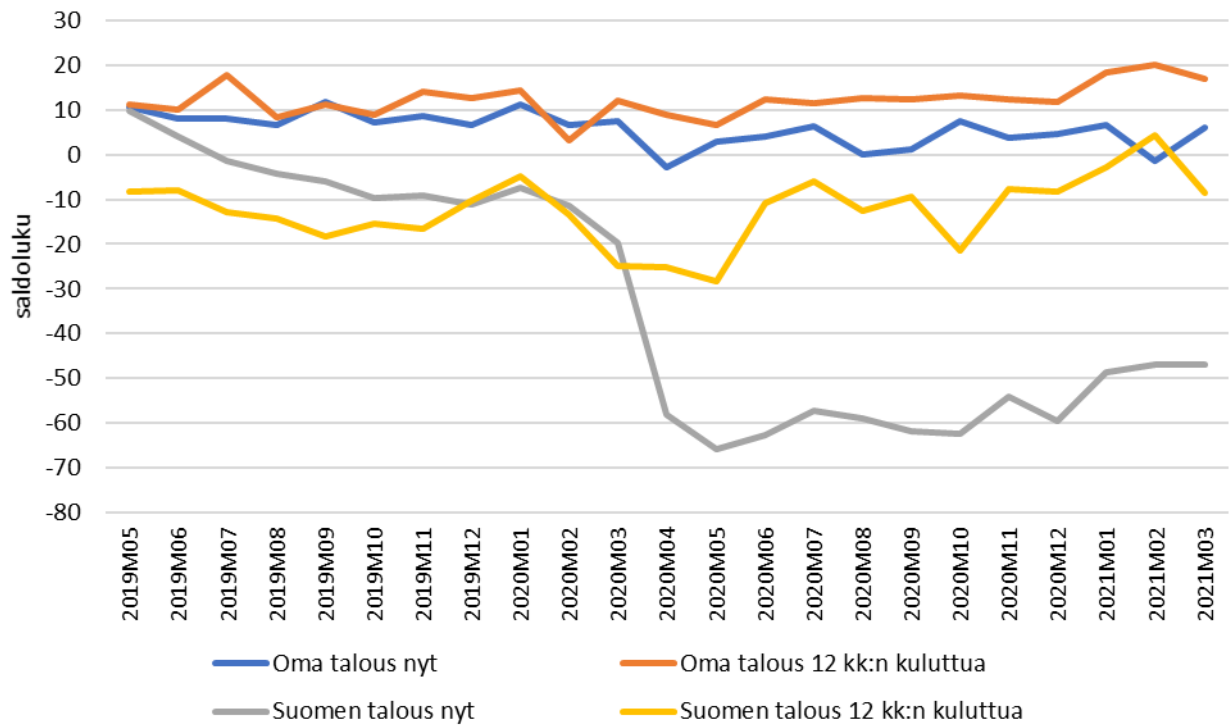
Kuvio 21: Matkustajamäärät kansainvälisessä liikenteessä ja kotimaan liikenteessä Helsinki-Vantaan lentoasemalla vuosina 2000-2020

Lähde: Finavia

Kuluttajien luottamus Suomen talouden kehitykseen seuraavan vuoden aikana laski roimasti keväällä, palautuakseen koronapandemiaa edeltävälle tasolle, syksyllä. Kuluttajien arviot Suomen talouden tilanteesta kyselyhetkellä ovat kuitenkin pysyneet keväästä 2020 alkaen varsin negatiivisina. Kuluttajien luottamus omaan talouteen säilyi, kevään lyhyttä laskua lukuun ottamatta, korkeammalla tasolla.

Kuvio 22: Kuluttajien luottamus omaan talouteen ja koko maan talouteen 2019-2021 pääkaupunkiseudulla

Lähde: Tilastokeskus

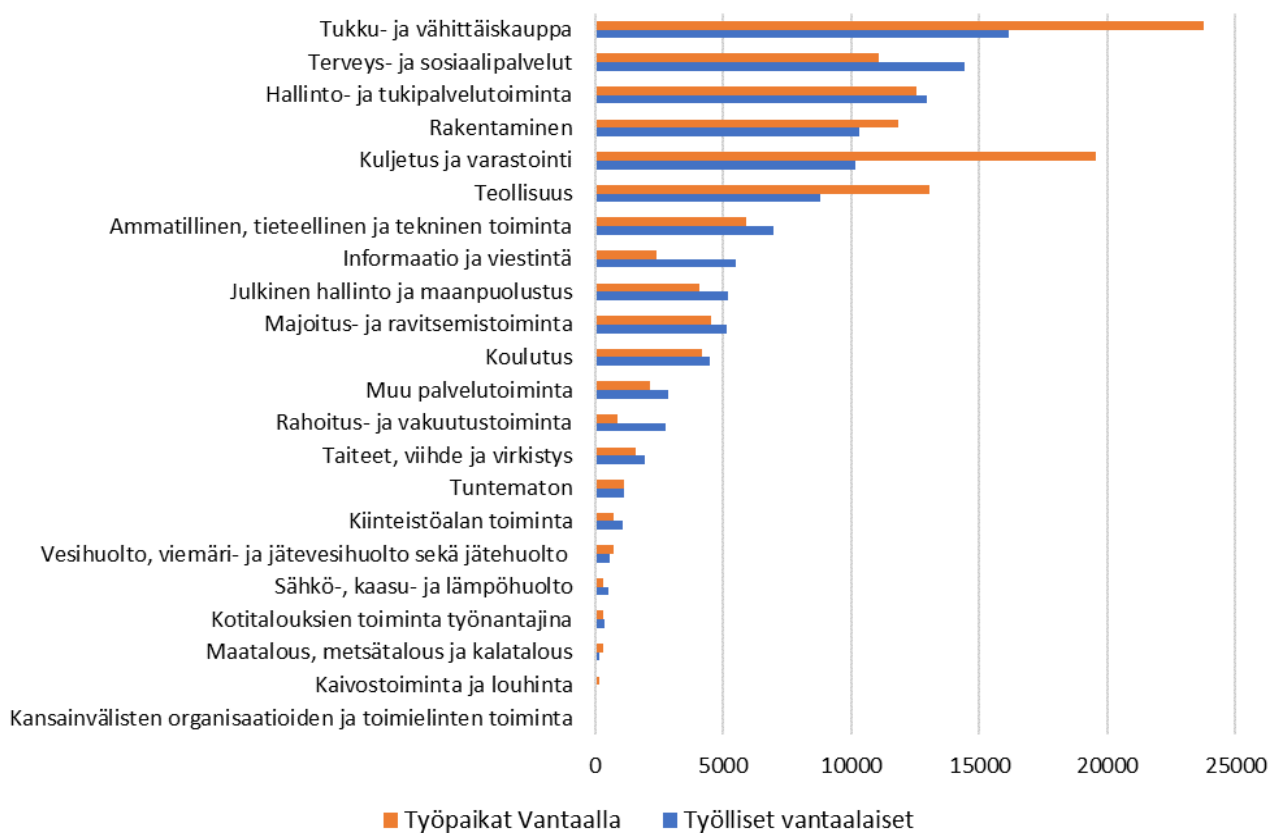
6. Yritystoiminta ja työmarkkinat

Työpaikkamäärän kasvu jatkuu

Vantaa on vahva yritystoiminnan keskus Helsingin seudulla ja koko maassa. Yritysten määrä on viime vuodet kasvanut nopeasti. Kun yrityksiä vuoden 2015 toisella neljänneksellä oli runsaat 10600, oli niitä vuoden 2020 loppupuolella jo yli 13800. Valtaosa yrityksistä on pieniä. Suuryrityksiä, eli yrityksiä, joissa henkilöstöä oli vähintään 250 henkeä, oli Vantaalla 46 ja keskisuuria yrityksiä eli yrityksiä, joissa henkilöstä oli 50-249 henkeä, oli 277. Yrityksistä lähes 98 prosenttia on pienyrityksiä (5-49 työntekijää) tai mikroyrityksiä (alle 5 työntekijää). Lukumääräisesti eniten yrityksiä on rakennusalaalla (2300 yritystä), tukku- ja vähittäiskaupassa (2000 yritystä) sekä ammatillisen, teknisen ja tieteellisen toiminnan aloilla (2000 yritystä).

Vantaan työpaikkamäärän kehitys on ollut finanssikriisin jälkeisinä vuosina varsin ripeää. Kun Vantaalla oli vuonna 2009 runsaat 101000 työpaikkaa, oli niitä vuonna 2018 noin 20000 enemmän. Työpaikkaomavaraisuus oli vuonna 2018 lähes 109 prosenttia. Otosaineistoon perustuvan analyysin perusteella suotuisa työpaikkakehitys jatkui myös vuonna 2019. Vantaan merkittävimmät toimialat työpaikkamäärillä mitattuna ovat tukku- ja vähittäiskauppa (23700 työpaikkaa), kuljetus ja varastointi (19600 työpaikkaa), teollisuus (13100 työpaikkaa), hallinto- ja tukipalvelutoiminnat (12600 työpaikkaa) sekä rakentaminen (11800 työpaikkaa). Työpaikkamäärän kasvu oli (2009-2018) erityisen suurta rakentamisessa sekä hallinto- ja tukipalvelutoiminnassa. Myös tukku- ja vähittäiskaupassa, kuljetus- ja varastointialalla sekä sosiaali- ja terveystaloudissa työpaikkamäärät ovat kasvaneet huomattavasti. Valmisteilla olevissa seudullisissa työpaikkaprojektioissa Vantaan työpaikkamäärän ennakoitaan jatkavan nopeata kasvuaan tulevana vuosikymmeninä.

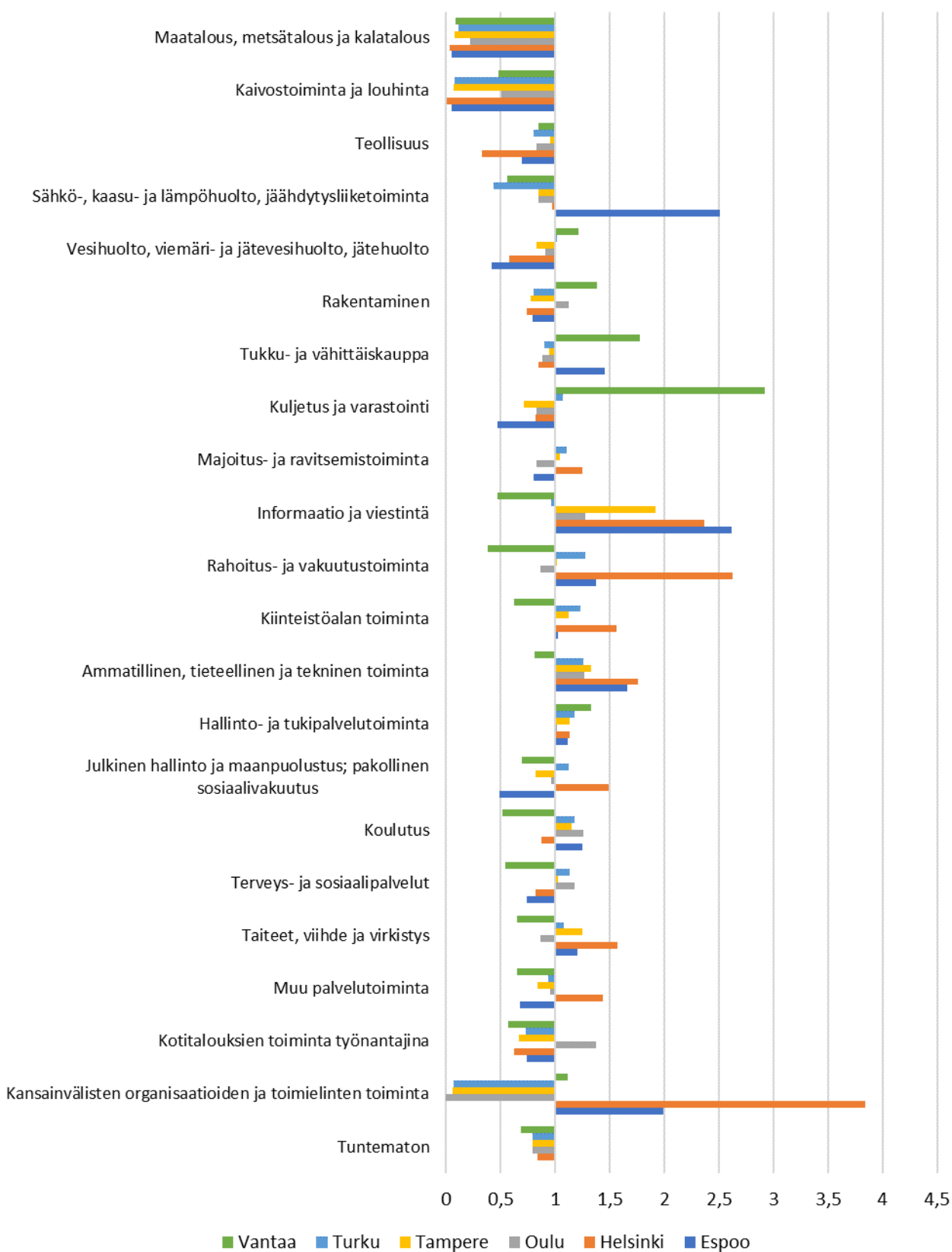
Kuvio 23: Vantaalla sijaitsevat työpaikat ja vantaalaisten työpaikat toimialoittain (TOL2008) vuonna 2018

Lähde: Tilastokeskus

Vantaan työpaikkarakenne on kuuden suuren kaupungin joukossa erityinen. Vantaan vahvimpia aloja ovat tukku- ja vähittäiskauppa, kuljetus ja varastointi sekä rakennusala. Vastaavasti rahoitus- ja vakuutusalan, informaatio- ja viestintäalan, koulutusalan, kiinteistöalan, sosiaali- ja terveysalan, kulttuurialan sekä ammatillisen, teknisen ja tieteellisen toiminnan osalta työpaikkaosuudet Vantaalla ovat valtakunnallisen keskiarvon alapuolella.

Kuvio 24: Työpaikkarakenteen vertailu 2018, kuusi suurinta kaupunkia (koko Suomi = 1)

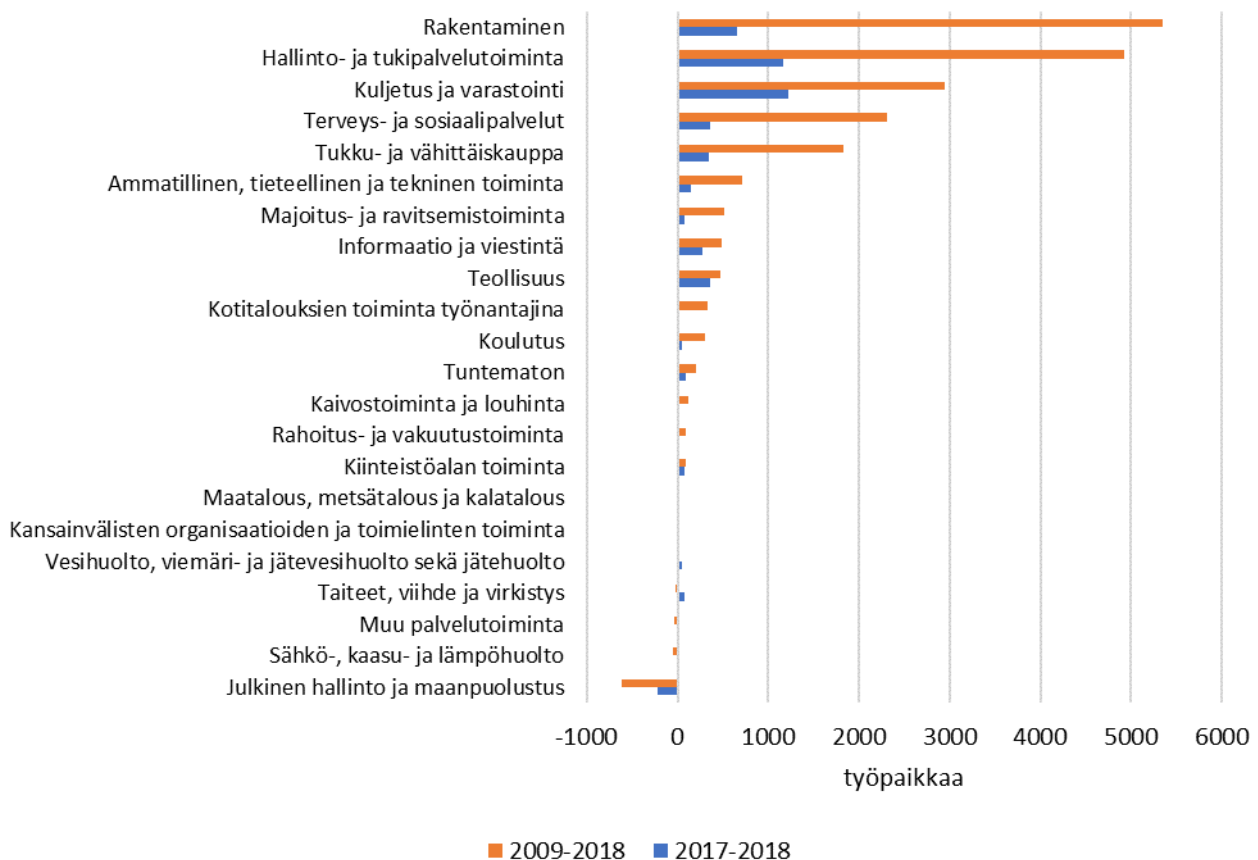

Lähde: Tilastokeskuksen aineistosta tehdyt laskelmat

Vuosien 2009-2018 työpaikkamäärän kasvu Vantaalla näkyy eniten rakennusalalla sekä hallinto- ja tukipalvelutoiminnassa. Rakennusalalla syntyi kymmenessä vuodessa nettomääräisesti 5350 uutta

työpaikkaa. Myös kuljetus- ja varastointitehtävissä, terveys- ja sosiaalipalveluissa sekä tukku- ja vähittäiskaupassa työpaikkamäärän kasvu oli merkittävää. Teollisuudessa työpaikkamäärä kasvoi vain hiukan, mutta tätäkin voidaan pitää hyvänä saavutuksena, sillä koko maassa teollisuuden työpaikkamäärä oli vuonna 2018 noin 8 prosenttia alempi kuin se oli vuonna 2009. Merkittävää työpaikkamäärän vähenemistä Vantaalla on tapahtunut vain julkisessa hallinnossa.

Kuvio 25: Työpaikkamäärän muutokset Vantaalla 2009-2018 ja 2017-2018 toimialoittain (TOL 2008)

Lähde: Tilastokeskus

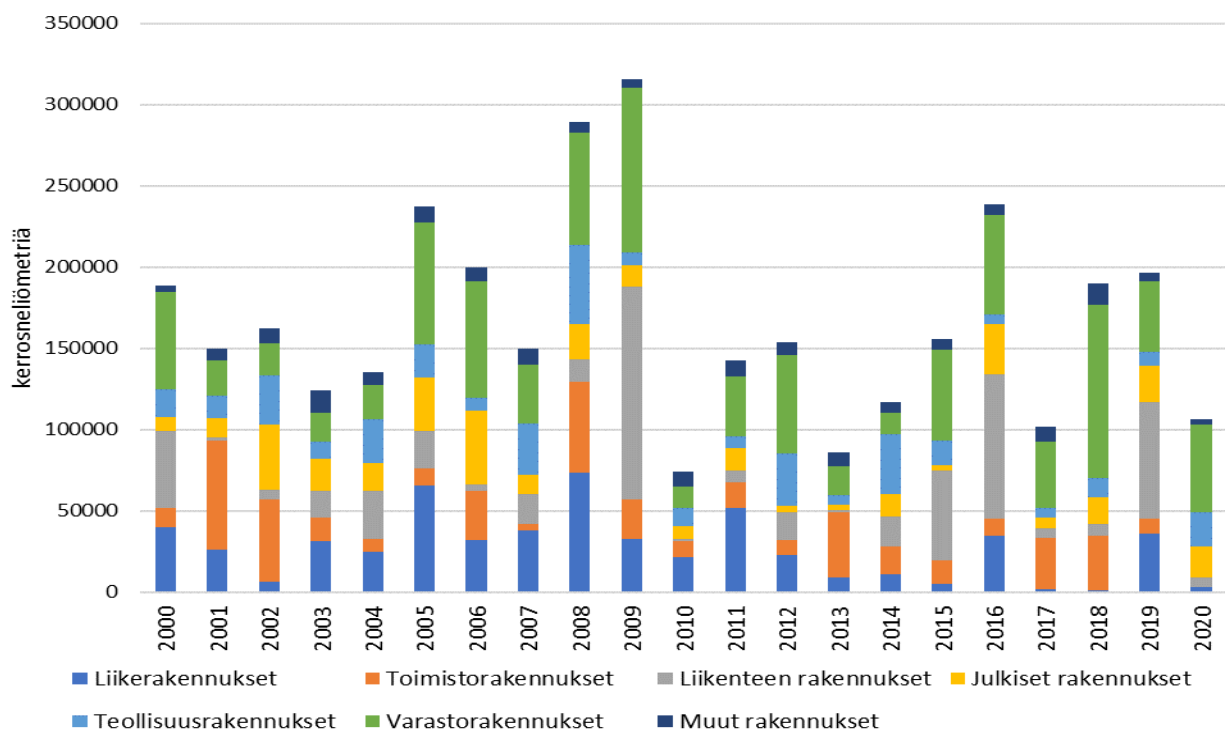
Suuraluetasolla Vantaan työpaikka-alueista selvästi suurin on Aviapolis 41600 työpaikallaan. Aviapoliksen kaupunginosista Veromiehessä ja Lentoasemalla on yhteensä lähes 24000 työpaikkaa. Näiden kahden kaupunginosan yhteenlaskettu työpaikkamäärä on samaa luokkaa kuin Aviapoliksen jälkeen suurimpien suuraluiden, Tikkurilan (24800 työpaikkaa) ja Myyrmäen (23400 työpaikkaa), työpaikkamäärät. Työpaikkamäärän kasvu vuosina 2009-2018 on painottunut vahvasti Aviapolikseen. Kymmenessä vuodessa alueen työpaikkamäärä on kasvanut 8800:lla. Vantaan työpaikkamäärän kasvusta (2009-2018) 44 prosenttia onkin tapahtunut Aviapoliksessa. Toiseksi eniten työpaikkamäärä on kasvanut Tikkurilan suuralueella, jonka osuus Vantaan työpaikkamäärän kasvusta on 16,1 prosenttia. Muiden suuralueiden osuus työpaikkamäärän kasvusta jää yhteensä 11,5 prosenttiin, sillä 28,4 prosenttia työpaikkamäärän kasvusta on sellaista, ettei sitä voida alueellistaa. Kaikkiaan Vantaan työpaikoista vuonna 2018 noin 10 prosenttia oli tällaisia. Erityisen paljon

työpaikkoja, joita ei voida paikallistaa millekään alueelle, on hallinto- ja tukipalvelutoiminnassa, jossa suurin yksittäinen toimialakategoria on henkilöstövuokraus.

Työpaikkamäärän kasvu on edellyttänyt myös mittavaa toimitilarakentamista. Vuotuiset vaihtelut toimitilarakentamisessa ovat suuria, sekä rakennetulla kokonaiskerrosalalla mitattuna että myös käyttötarkoituksen mukaisesti tarkasteltuna. Muutamien suurten rakennuskohteiden osuus voi olla huomattava vuositasolla. Esimerkkeinä tällaisista kohteista käyvät rakentumassa oleva Helsinki-Vantaan lentoaseman T2-terminaalin 40 000 neliömetrin laajennustyö ja vuonna 2018 valmistunut 57 000 neliömetrin DSV Logistics Center Hakkilassa.

Valmistuneessa toimitilarakennuskannassa hallitsevassa asemassa vuosina 2017-2020 ovat olleet varistorakennukset ja liikenteen rakennukset. Toimistorakentaminen jäi vuosina 2019-2020 hyvin vaatimattomalle tasolle. Vuonna 2020 rakentaminen painottui varistorakennuksiin, joita oli noin puolet valmistuneesta kerrosalasta, sekä teollisuusrakennuksiin ja julkisiin rakennuksiin, joiksi lasketaan tässä opetusrakennukset, hoitorakennukset ja kokoontumisrakennukset.

Kuvio 26: Toimitilarakentaminen Vantaalla vuosina 2000-2020

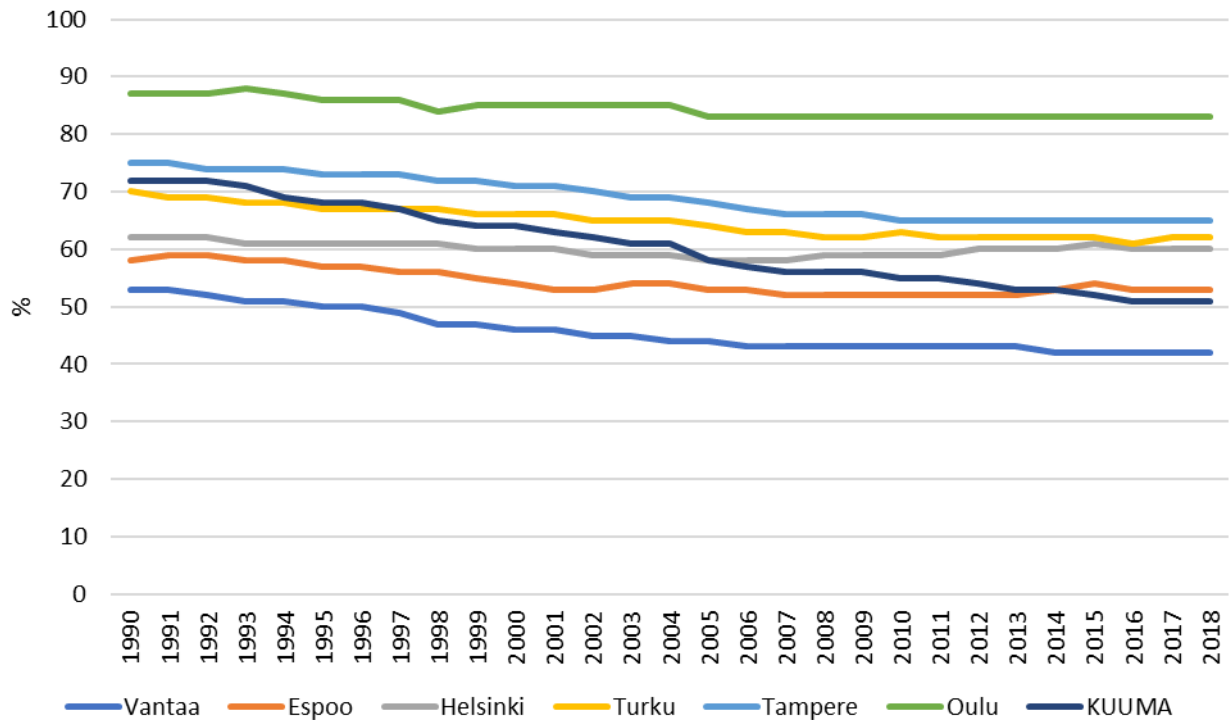

Lähde: Facta-kuntarekisteri ja Vantaan Matti-järjestelmä

Suurten kaupunkien ja kaupunkiseutujen työmarkkinoilla kuntarajojen merkitys on 2000-luvulla vähentynyt. Yli kuntarajojen pendelöivien työntekijöiden määrä on kasvanut. Helsingin seudulla suurimmat työpaikkakeskittymät sijaitsevat Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla. Vantaan suuresta työpaikkaomavaraisuudesta huolimatta, vantaalaisista työllisistä kotikuntansa ulkopuolella töissä käyviä oli 54 prosenttia vuonna 2018. Vantaalla sijaitsevista työpaikoista 42 prosentissa työntekijä asui Vantaalla. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista vantaalaisista noin kolmasosa on

Vantaalla töissä, kun korkeintaan perusasteen suorittaneista vastaava osuus oli yli puolet. Vantaalaisista työpaikoista 38 prosentissa työntekijä asui Helsingissä. Vantaalaisista työntekijöistä 23 prosentilla työpaikka sijaitsi Helsingissä. Kun verrataan Helsingistä Vantaalla työssäkäyviä ja Vantaalta Helsingissä työssäkäyviä ammattiryhmäperusteisesti, erot ovat suhteellisen pieniä.

Kuvio 27: Omassa asuinkunnassaan työssäkäyvät, suuret kaupungit 1990-2018

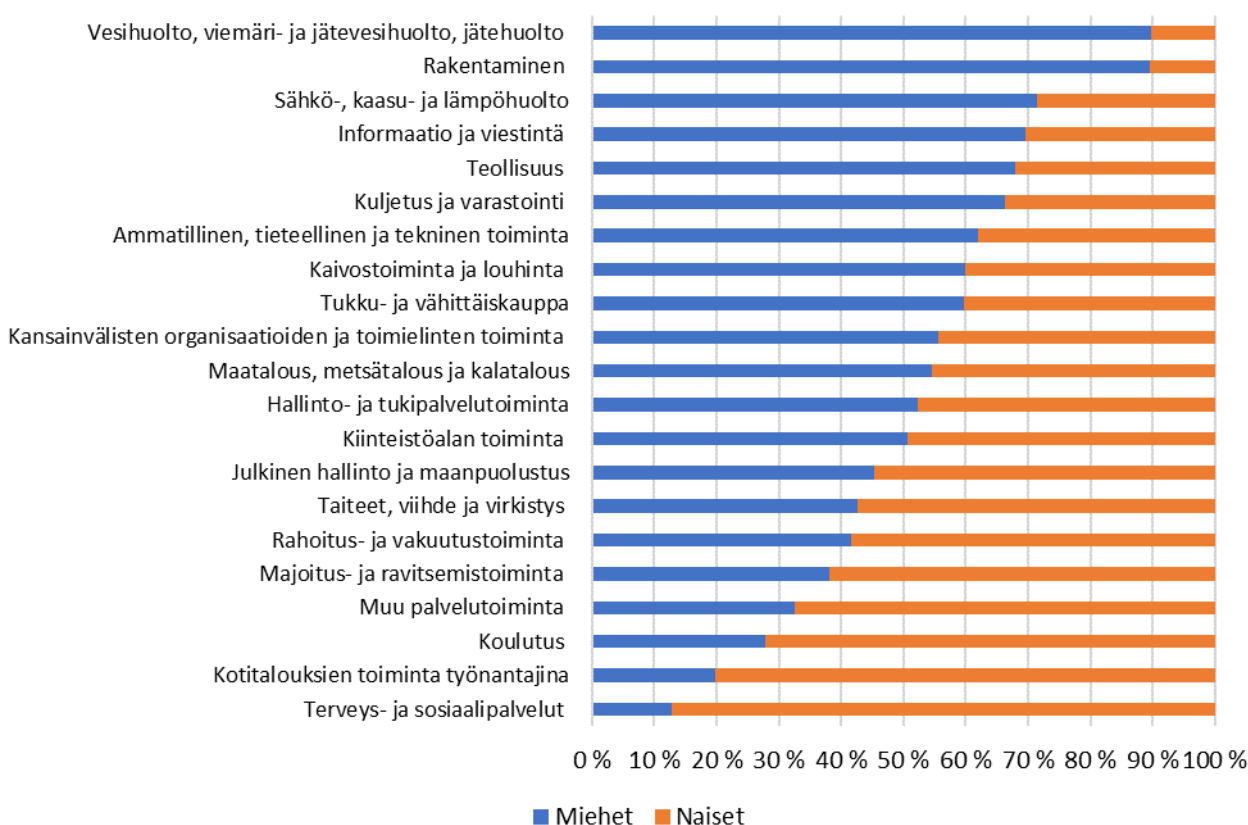

Lähde: Tilastokeskus

Yksityisen sektorin osuus työpaikoista Vantaalla korkea

Verrattaessa muihin suuriin kaupunkeihin tai KUUMA-alueeseen, Vantaalla yksityisen sektorin työpaikkojen osuus kaikista työpaikoista on korkein. Vantaan työpaikkarakenne toimialoittain ja työntekijöiden sukupuolen mukaan tarkasteltuna on, kuten Suomessa yleisemminkin, joillakin aloilla varsin vahvasti sukupuolittunut. Sosiaali- ja terveysala sekä koulutusala ovat varsin naisvaltaisia, kun taas rakentamiseen ja yhdyskuntatekniseen huoltoon liittyvät alat ovat varsin miesvaltaisia. Kokonaisuudessaan Vantaan työpaikat ovat miesvaltaisia, sillä 57 prosenttia Vantaalla työskentelevistä on miehiä. Tämä on kuuden suuren kaupungin joukossa erityistä, sillä tyypillisesti sukupuolijakauma suurimpien kaupunkien työpaikoissa on likimain tasan tai lievästi naisvoittainen. Ilmiön takana ovat erot toimialarakenteissa.

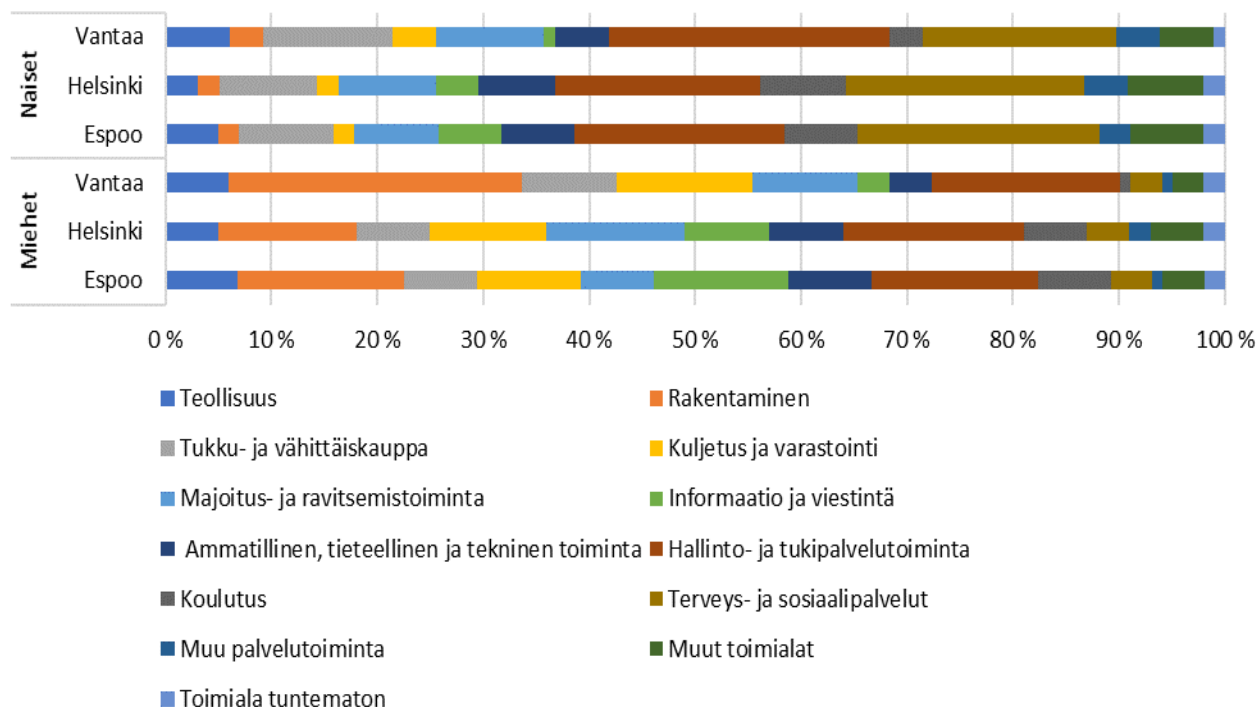
Kuvio 28: Vantaalla työssäkäyvät toimialan (TOL2008) ja sukupuolen mukaan

Lähde: Tilastokeskus

Maahanmuuttajien osuus on monissa ammattiryhmissä kasvanut viime vuosina. Monet yhteiskunnan peruspalvelut eivät toimisi, ellei tehtäviin olisi saatu myös maahanmuuttajia työvoimapulaa paikkaamaan. Silti maahanmuuttajien työmarkkinaintegraatioon liittyy myös ongelmia. Työperäinen maahanmuutto, suoraan työtehtäviin tulevien osalta, on tietysti varsin ongelmatonta. Mutta monien maahanmuuttajaryhmien työllisyysasteet jäävät varsin kauas kantaväestöstä eikä edes pidempi maassaoloaika välttämättä muuta merkittävästi tilannetta. Vantaalla ja Espoossa maahanmuuttajien työllisyysaste (62 % ja 59 %) oli vuonna 2018 korkeampi kuin Helsingissä (56 %). Muun kuin eläkkeen tai opiskelun vuoksi työvoiman ulkopuolella olevien maahanmuuttajien osuus kaikista ulkomailla syntyneistä ulkomaalaistaustaisista oli selvästi pienempi Vantaalla (16 %) kuin Espoossa (19 %) ja Helsingissä (20 %). Ulkomaalaistaustaisten miesten työllisyysaste on tyypillisesti korkeampi kuin ulkomaalaistaustaisten naisten. Vantaalla maahanmuuttajamiesten työllisyysaste oli 68 prosenttia ja ero kantaväestöön verrattuna selvästi pienempi kuin Espoossa ja Helsingissä. Maahanmuuttajien työpaikkojen toimialoissa korostuvat erityisesti hallinto- ja tukipalvelutehtävät, joka sisältää muun muassa siivousalan, sekä rakennusala ja kuljetus- ja varastointiala. Jotkin alat ovat myös maahanmuuttajien osalta vahvasti sukupuolittuneita, tästä esimerkkinä rakennusala. Maahanmuuttajien tilanne työmarkkinoilla reagoi suhdannevaihteluihin kantaväestöä voimakkaammin.

Kuvio 29: 15-64-vuotiaiden työllisten maahanmuuttajien sijoittuminen sukupuolen mukaan eri toimialoille (%) Vantaalla, Espoossa ja Helsingissä vuonna 2017

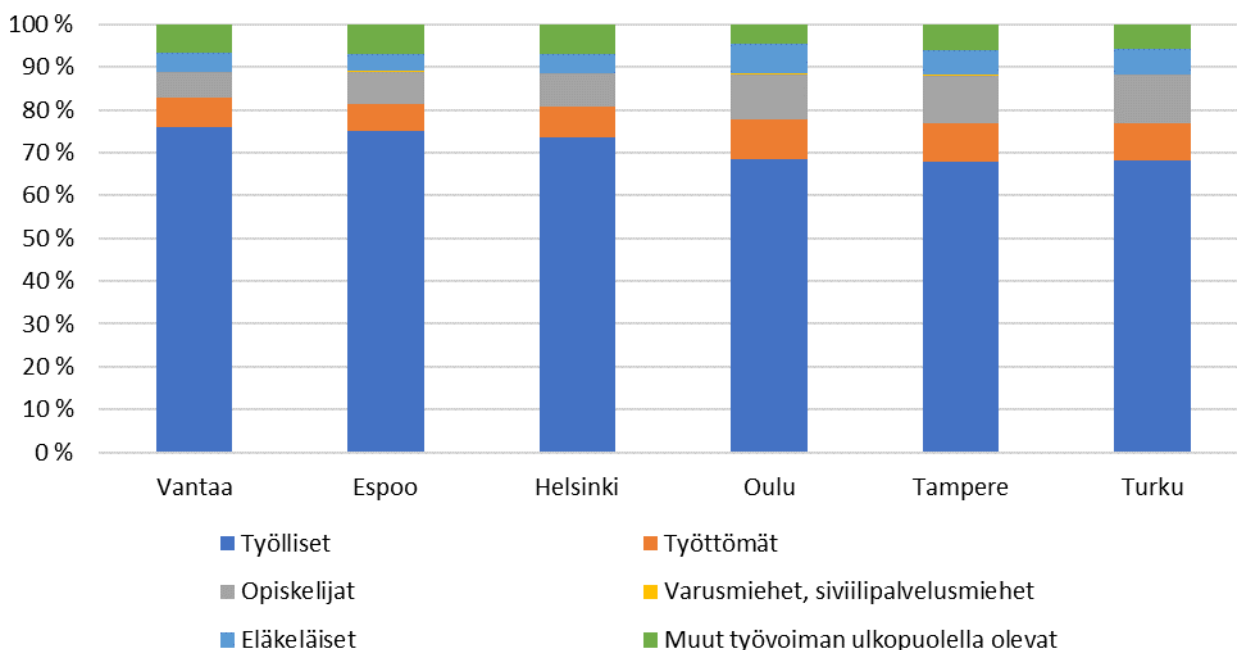

Lähde: Tilastokeskus

Työttömyys korkealla, pitkäaikaistyöttömyyden kasvu todellinen uhka

Finanssi- ja eurokriisin seurauksena työttömyys nousi 2010-luvun alkupuolella voimakkaasti. Vantaalla työttömyysaste oli vuositasolla korkeimmillaan vuonna 2015, 12,2 prosenttia. Suurten kaupunkien joukossa Helsingin seudun kunnat erottuivat aina koronapandemian aiheuttamaan työttömyysshokkiin asti selkeästi alemman työttömyyden alueina verrattuna Tampereen, Turun ja Oulun tilanteeseen. Työllisyysasteessa Vantaalla ylitettiin 2019 valtakunnallinen 75 prosentin tavoitetaso. Matkaa 1980-luvun lopun, pitkälti yli 80 prosentin, työllisyysasteisiin toki vielä jäi kurottavaksi.

Kuvio 30: Väestö pääasiallisen toiminnan mukaan kuudessa suurimmassa kaupungissa vuonna 2019.

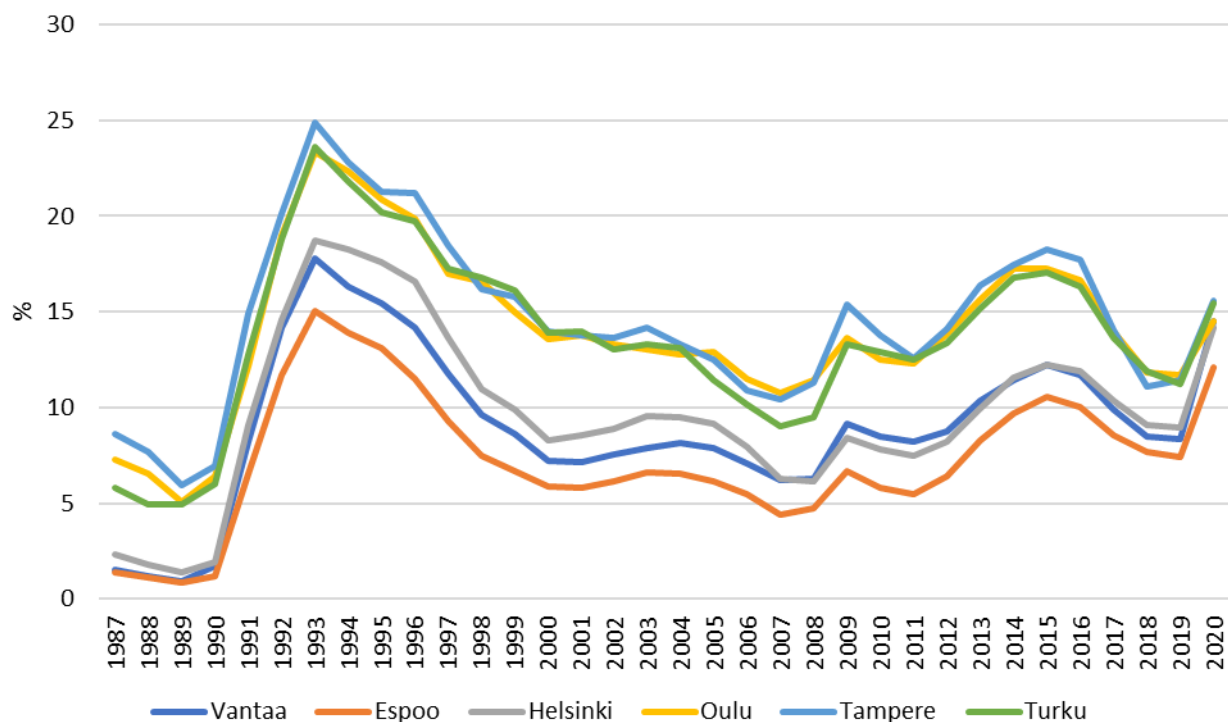

Lähde: Tilastokeskus

Koronapandemian myötä tilanne muuttui dramaattisesti, vaikka ensimmäinen käänne huononpaan suuntaan ehti kuitenkin tapahtua jo aiemmin, suhdannekehityksen heikentyessä jo vuoden 2019 puolella. Vantaan ammattirakenne osoittautui pandemian oloissa herkästi talouden suhdanteisiin reagoivaksi. Talouden samanaikaisesti kohtaama kysyntä- ja tarjontashokki lamautti mm. palvelusektorin toimintaa. Ravintola- ja majoitusala, henkilökuljetusala ja kulttuuripalvelut kärsivät erityisen paljon. Kaupan alalla, eri sektoreiden välillä, erot olivat kuitenkin suuria. Joiltakin osin kauppa jopa lisäsi myyntiään, sillä verkkokauppa, päivittäistavarakauppa sekä tee-se-itse -sektori menestyivät hyvin. Toisaalta lentomatkustajien määrän vähentyminen, ulkomaanliikenteessä vuositason yli 78 prosenttia ja kotimaan liikenteessäkin noin 65 prosenttia, iski rajusti Vantaan merkittävimpään työpaikkakeskittymään, Aviapoliksen alueeseen. Huhti-joulukuussa 2020 palkkasumma Vantaalla laski 3,4 prosenttia, mikä oli yhdessä Tuusulan kanssa, suurin suhteellinen pudotus Helsingin seudulla. Espoossa palkkasumma laski vastaavana ajanjaksona 1,1 prosenttia ja Helsingissä 2 prosenttia. Suurten kaupunkien kehitystä palkkasummilla vertailtaessa Vantaa kärsi koronapandemiasta vuonna 2020 suurista kaupungeista eniten.

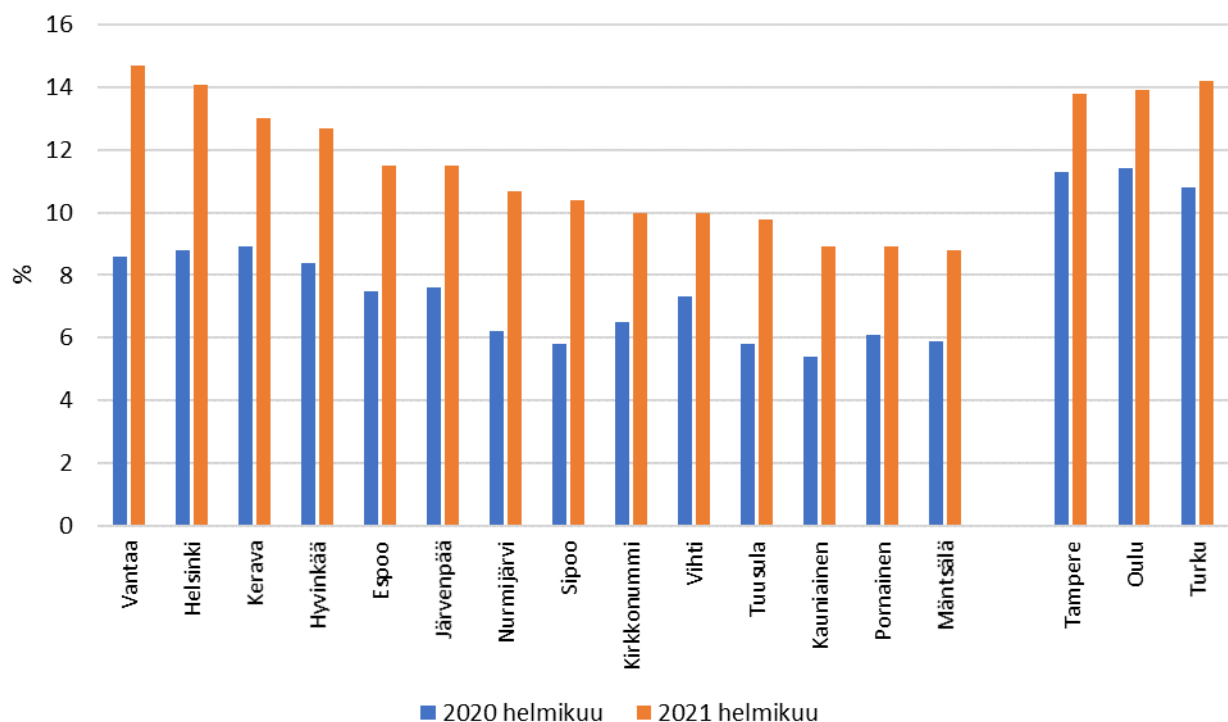
Työttömyysaste nousi Vantaalla keväällä 2020 hetkellisesti (kuukausitasolla) lähelle 19 prosenttia, ja samalle tasolle (18-20 prosentin tasolle) noustiin muissakin suurissa kaupungeissa Espoota lukuun ottamatta, jossa työttömyysaste ei puhkaissut 16 prosentin rajaa. Työttömyysasteet laskivat loppukesästä, mutta jäivät syksyllä noin 14 prosentin tasolle muissa suurissa kaupungeissa, paitsi Espoossa ja Oulussa, eivätkä työttömyysasteet ole tältä tasolta alkuvuoteen 2021 mennessä laskeutuneet.

Kuvio 31: Työttömyysaste kuudessa suurimmassa kaupungissa vuosina 1987-2020 (vuosikeskiarvot) (2020 eräänlainen ennakkotieto, kuukausilukujen keskiarvo)

Lähde: TEM

Kuvio 32: Työttömyysaste helmikuussa 2020 ja helmikuussa 2021 Helsingin seudun kunnissa sekä Tampereella, Turussa ja Oulussa.

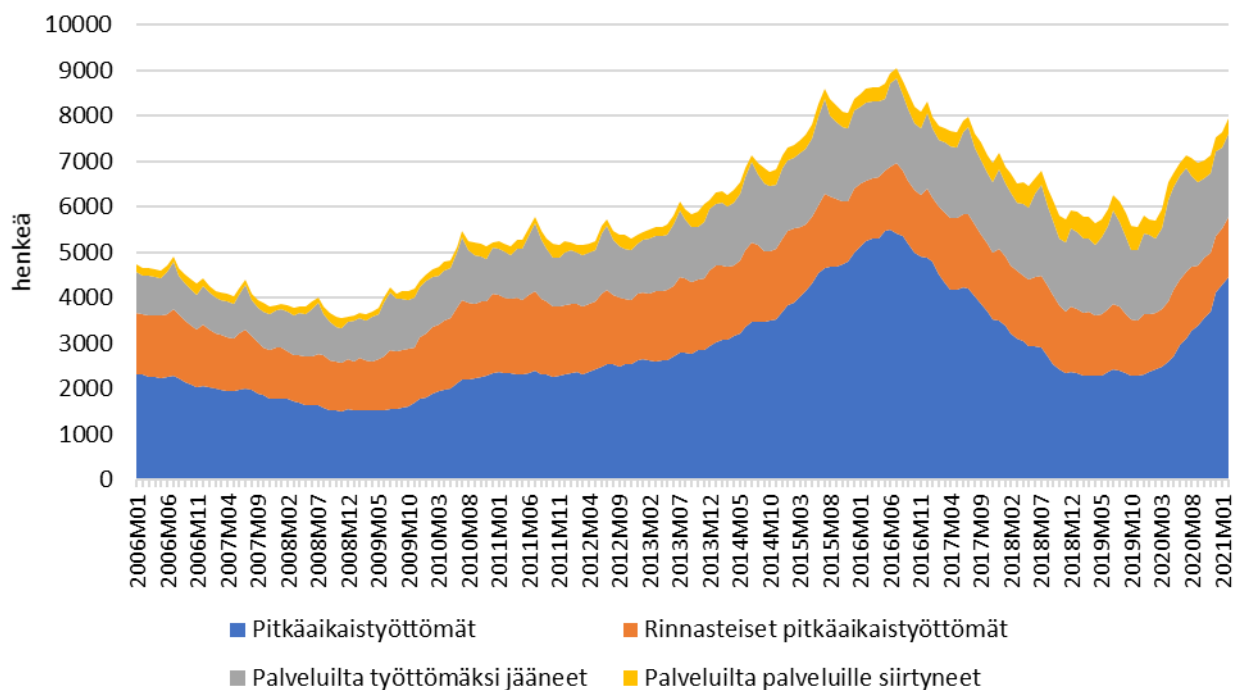
Lähde: TEM

Pidemmän aikavälin tarkastelussa havaitaan, että työttömyys on Vantaalla ollut suhteellisesti ottaen enemmän miehiin kohdistuvaa. Koronapandemian ensimmäisen aallon seurauksena keväällä 2020 naisten työttömyys (ml. lomautukset) kasvoi suhteellisesti ottaen enemmän kuin miehillä ja neljän kuukauden ajan, huhtikuusta heinäkuuhun 2020 vantaalaisissa työttömissä työnhakijoissa oli likimain sama määrä miehiä ja naisia. Syksyllä 2020, työttömyyden laskiessa, naisten työttömyys kuitenkin laski selvästi miehiä enemmän. Nuorisotyöttömyys nousi niin ikään keväällä 2020 nopeasti, ja on, syksyn laskusuuntauksesta huolimatta, edelleen varsin korkea keväällä 2021. Kuten aiemmissakin talouden taantumissa, eritoten 1990-luvun lamassa, sekä nuorisotyöttömyyden kasvu ja työttömyyden pitkittyminen kaiken ikäisillä, saattaa tuottaa pitkäaikaista haittaa työttömyyden kokeneille. Nuorten osalta haasteeksi voi muodostua työmarkkinoille kiinnittyminen ja kokeneilla työntekijöillä takaisin työmarkkinoille pääsy, mikäli työstä ollaan pidempään pois. Ammatitaidon rapautuminen, työkykyisyys ylipäättään ja työttömyyteen liittyvä stigma voivat kaikki olla paluuta työmarkkinoille haittaavia tekijöitä. Työtehtävien sisällöt ja osaamisvaatimukset voivat muuttua ja samoista työpaikoista kilpailevat monet muutkin, myös työmarkkinoille ensi kertaa tulevat. Riski rakennetyöttömyyden kasvuun on pitkittyneissä taantumissa merkittävä.

Rakennetyöttömyydellä viitataan työttömyyteen, joka on muodostunut pidempikestoiseksi. Tavanomaisesta suhdanne- ja kausityöttömyydestä poiketen työttömyys on muodostunut pikemminkin pysyväksi. Ilmiön taustalla on monia syitä. Rakennetyöttömyyden rinnalla voi samanaikaisesti esiintyä työvoimapulaa joillakin aloilla. Rakennetyöttömyyteen lasketaan kuuluvaksi pitkäaikaisyöttömät, rinnasteisesti pitkäaikaistyöttömät, työvoimapolitiisilta toimenpiteiltä työttömäksi jääneet tai työvoimapolitiistien toimenpiteiden jälkeen uudelleen työvoimapolitiisille toimenpiteille sijoitetut. Vantaalla rakennetyöttömiksi laskettavien määrään merkittävimmin vaikuttanut osatekijä on viime vuosina ollut pitkäaikaistyöttömyys. Pitkäaikaistyöttömien määrä kasvoi 2010-luvun alkupuolella suuresti, mutta kääntyi taloudellisen noususuhdanteen myötä laskuun 2016, lasku kesti vuoden 2018 loppupuolelle asti. Koronapandemian talousvaikutusten seurauksena rakennetyöttömyys, lähinnä pitkäaikaistyöttömyys, kääntyi nopeaan nousuun keväällä 2020. Helmikuussa 2021 rakennetyöttömyys oli 40 prosenttia korkeammalla tasolla vuotta aiempaan verrattuna. Rakennetyöttömiksi laskettavissa henkilöissä on kaiken ikäisiä henkilöitä, mikään ikäryhmä ei erityisesti korostu. Myös ammattiryhmittäin tarkasteluna rakennetyöttömien joukko on varsin moninainen. Huomattavaa kuitenkin on, että ammatteihin luokittelemattomien ryhmään kuuluvat edustivat noin neljäsosaa rakennetyöttömistä.

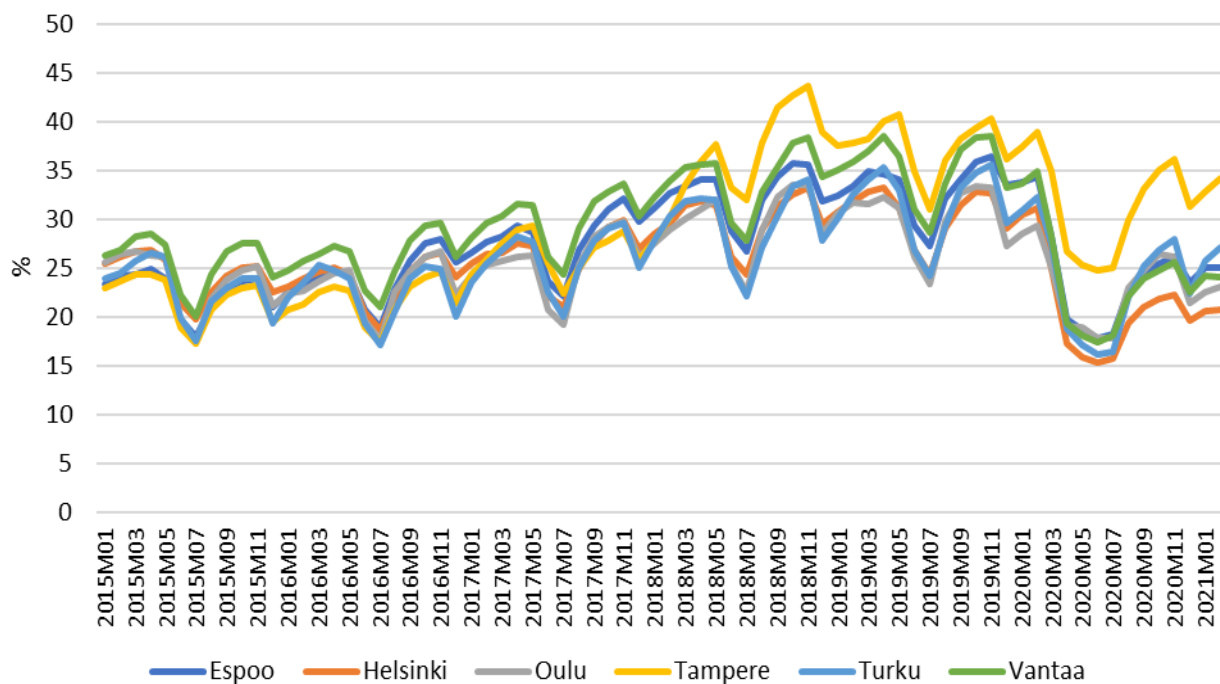
Työvoimapolitiikan palveluiden kautta pyritään aktiivisesti tukemaan työttömien työnsaantia. Työvoimapolitiisiin toimenpiteisiin luetaan palkkatuki, työ- ja koulutuskokeilut, vuorotteluvapaatyöpaikkaan työllistetyt, työvoimakoulutuksissa ja valmennuksissa olevat, työttömyysetuudella opiskelevat sekä kuntouttavassa työtoiminnassa olevat. Vantaalla työvoimapolitiiset toimenpiteet ovat olleet mittavia ja aktivointiaste, työttömien työnhakijoiden osallistuminen työvoimapolitiisiin toimenpiteisiin, Tampereen ohella suurten kaupunkien kärkeä. Koronapandemian pysäyttämiseksi tehdyt toimenpiteet, ja pandemia itsessään, vaikeuttavat olennaisesti työttömille suunnattujen aktivointitoimien toteuttamista.

Kuvio 33: Rakennetyöttömyys Vantaalla vuosina 2006-2021

Lähde: TEM

Kuvio 34: Työttömien aktivointiaste kuudessa suurimmassa kaupungissa vuosina 2015-2021

Lähde: TEM

Ammattirakenteet murroksessa

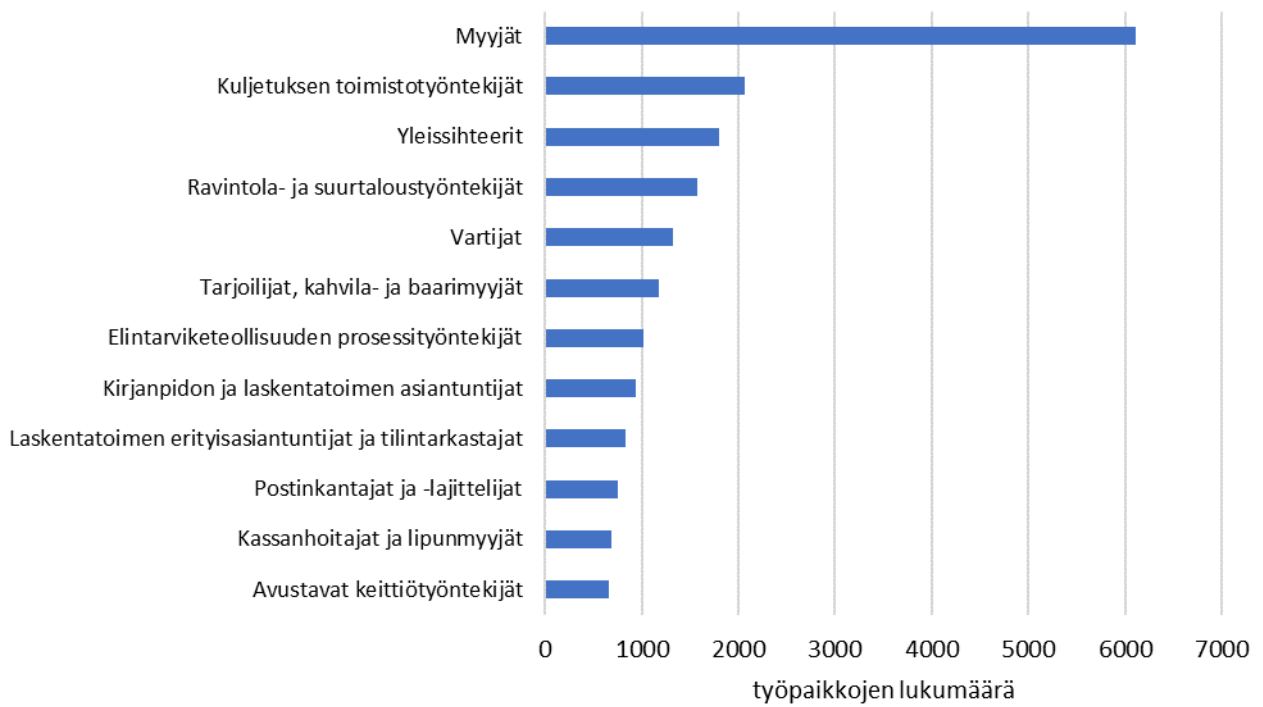
Seudun elinvoiman ja siitä seuraavan myönteisen työpaikkakehityksen, sekä toisaalta työmarkkinoiden suhdannevaihteluiden ohella työmarkkinoiden tulevaisuuteen vaikuttaa merkittäväällä tavalla uusien teknologioiden, mm. tekoälyn ja robotiikan, luomat ratkaisut. Rutiininomaisissa tehtävissä robotiikkaratkaisujen suorituskky ylittää ihmisen kapasiteetin moninkertaisesti. Tekoälypohjaiset ratkaisut vähentävät kustannuksia ja inhimillisten virheiden mahdollisuuksia. Parhaimmillaan tämä vapauttaa ihmistyövoimaa sellaisiin tehtäviin, joissa automatisoinnin ja robotiikan mahdollisuudet ovat vähäisemmät.

Teknologian kehitys on toistaiseksi mahdollistanut lähinnä rutiiniluontoisten tehtävien automatisoimisen, ja nämä tehtävät ovat erityisesti keskipalkkaisille ammattiteille tyypillisiä. Ajan myötä, tekoälyn autonomisuuden ja oppimiskyvyn kasvaessa, yhä monimutkaisempia työtehtäviä voidaan automatisoida. Tällöin voidaan olettaa, että mahdollisuudet automatisoida myös korkean osaamisen työpaikkoja, joiden osuus työtehtävistä on kasvanut viimeisten vuosikymmenten aikana, kasvavat.

Palvelualojen rooli työllistäjänä on kasvanut ja niiden osuus työpaikoista on korkeimmillaan suurissa kaupungeissa. Teknologian kehitys, niin kuljetusteknologian kuin viestintäteknologiankin, on mahdollistanut kansantalouksien syvemmän taloudellisen integraation. Kansainvälinen työnjako on syventynyt ensin hyödykkeiden ja palvelujen kansainvälisen kaupan myötä. Kommunikaatioteknologioiden kehityksen myötä tuotantoprosessia voidaan pilkkoa yhä tehokkaammin osiinsa ja teettää työ siellä, missä se on edullisinta. Valmistavan teollisuuden ohella nämä mahdollisuudet liittyvät kasvavissa määrin myös moniin muihin ammatteihin, jopa sellaisiin asiantuntijatehtäviin, joiden aiemmin ajateltiin olevan vähemmän alttiita työn globalisaatiokehitykselle.

Teknologian kehityksen vaikutuksista työpaikkojen ja ammattien tulevaan kehitykseen on esitetty erilaisia arvioita. Soveltamalla ammattipohjaisia kertoimia eri ammattien katoamisriskille (Frey & Osborne 2013, Pajarinen & Rouvinen 2014) pääkaupunkiseudun, tässä erityisesti Vantaan, työpaikkarakennetta kuvaavaan aineistoon, voidaan arvioida, että työpaikoista noin neljäsosaan liittyy merkittävä katoamisriski. Kaupan rakennemuutos, automaation hyödyntäminen monissa toimisto-tehtävissä sekä muuttuvat kommunikaatiotavat ovat Vantaan osalta keskeisiä muutosajureita. Toisaalta osa tehtävistä muokkaantuu sisällöltään toisenlaiseksi ja keskeiseksi kysymykseksi muodostuu työntekijöiden mahdollisuudet kouluttautua siten, että ammattitaito vastaa työn muuttuneita osaamisvaatimuksia.

Kuvio 35: Suurimman katoamisriskin ammatit Vantaalla

Lähde: Lönnqvist & Salorinne 2019

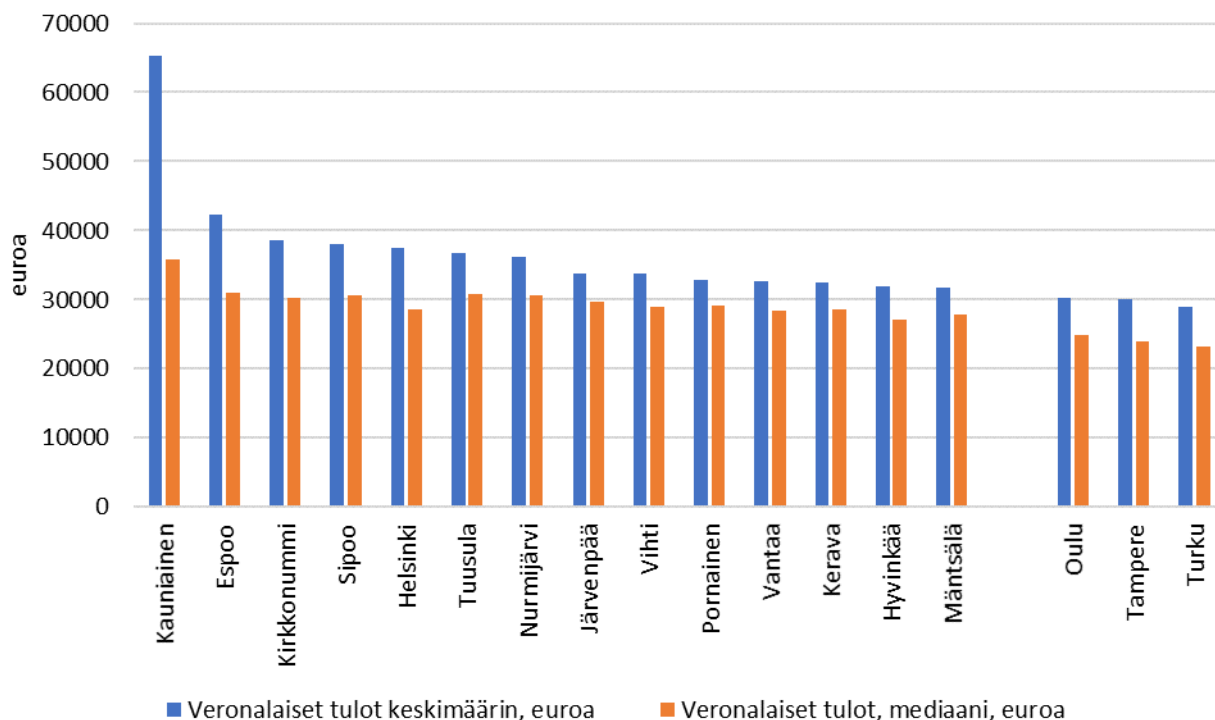
7. Tulot, velat ja toimeentulo

Huipputuloisia naapurikuntia vähemmän

Suurten kaupunkien vertailussa vantaalaisten keskimääräiset tulot asettuvat joukon keskivaiheille, Helsingin ja Espoon jälkeen mutta selvästi Tamperetta, Turkuja ja Oulua edellä. Helsingin seudun kuntien keskinäisessä vertailussa Vantaa asemoituu keskitason alapuolelle. Vuonna 2018 vantaalaisten keskimääräinen vuositulo oli noin 32700 euroa ja mediaanitulo noin 28500 euroa. Pääkaupunkiseudun suurien kaupunkien vertailussa Vantaan ja Helsingin mediaanitulot olivat varsin lähellä toisiaan, Helsingissä noin 28600 euroa, runsaat 100 euroa Vantaata enemmän. Keskimääräisissä tuloissa ero Vantaan ja Helsingin on paljon suurempi, lähes 4800 euroa. Tämä ero kertoo siitä, että suurituloisia on suhteessa väestöön Helsingissä selvästi Vantaata enemmän. Kuudessa suurimassa kaupungissa tulot nousivat vuodesta 2010 vuoteen 2018 suhteellisesti nopeimmin keskimääräinen tulotaso kasvoi Helsingissä, 19,8 prosenttia, ja Tampereella, 18,3 prosenttia. Vantaalla tulot kasvoivat vastaavalla ajanjaksolla 13,1 prosenttia. Vuodesta 2015 vuoteen 2018 tulojen kasvu oli niin ikään reippainta Helsingissä (6,5 prosenttia). Vantaalla tulot nousivat vastaavana ajanjaksona 3,5 prosenttia. Sukupuolten väliset palkkaerot ovat varsin suuria, Vantaalla naisten keskimääräiset tulot ovat noin neljänneksen miesten tuloja pienemmät.

Vantaan suurituloisimpien asuinalueiden joukko on pysynyt viime vuodet varsin samana. Kymmenen suurituloisinta aluetta vuonna 2018 olivat pääosin pientaloista muodostuvia alueita ja kolmen kärjen muodostivat Linnainen (keskimääräinen vuositulo 58400 euroa asukasta kohden), Helsingin pitäjän kirkonkylä (57200 euroa) ja Ylästö (45900 euroa). Kerrostalovaltaisista alueista kymmenen kärkialueen tuntumaan sijoittuvat Tammisto (39700 euroa) ja Kivistö (38700 euroa). Tulojakauman alapäähän sijoittuvat alueet olivat kaikki vanhempia kerrostalolähiöitä.

Kuvio 36: Veronalaisten vuositulojen keskiarvo ja mediaani Helsingin seudun kunnissa sekä Oulussa, Tampereella ja Turussa vuonna 2018

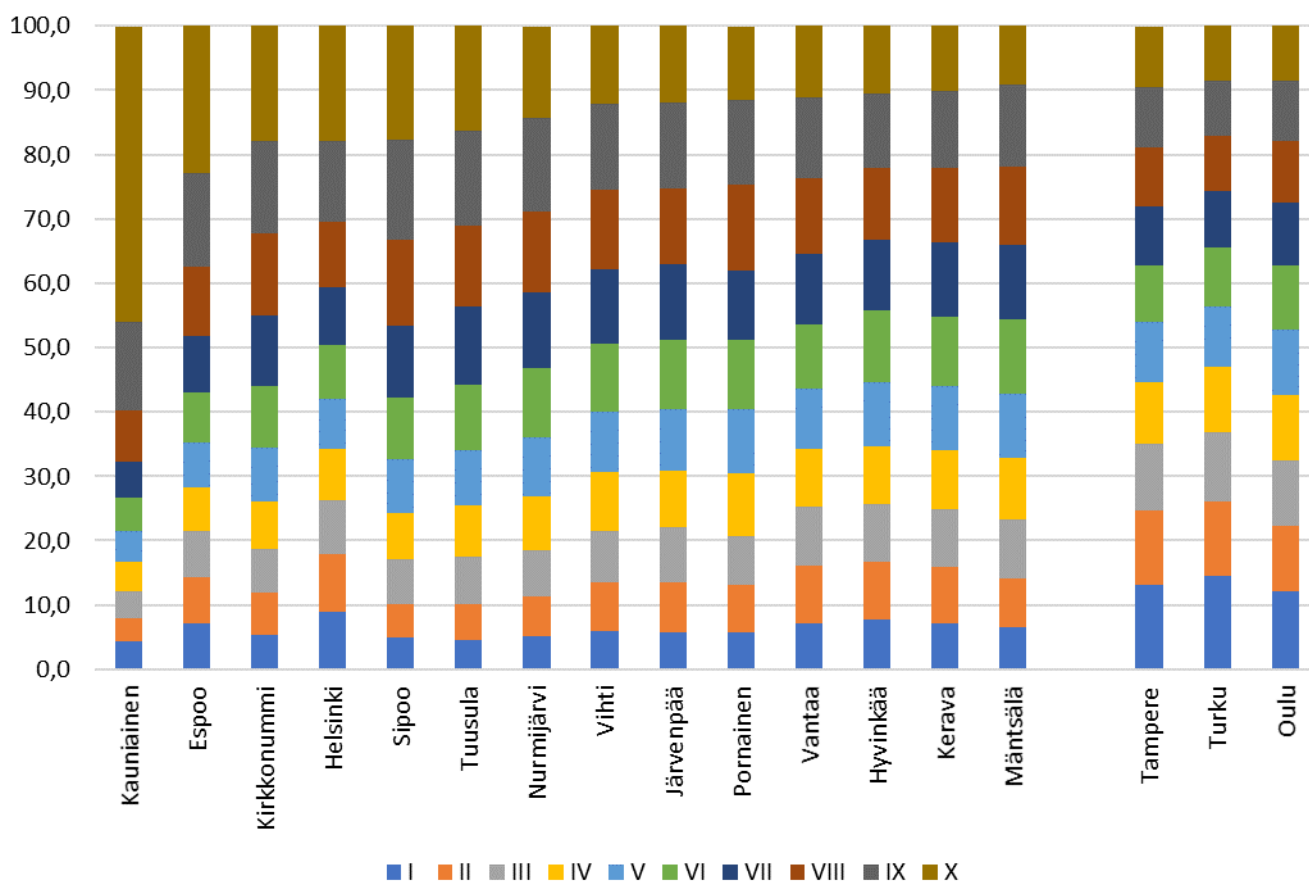

Lähde: Tilastokeskus

Tasainen tulonjako

Valtakunnallisen ylimmän tulokymmenyksen tuloihin ylsi vuonna 2019 11,2 prosenttia vantaalaisista, 17,8 prosenttia helsinkiläisistä ja 22,8 prosenttia espoolaisista. Tampereella, Turussa ja Oulussa tämä osuus vaihteli 9 prosentin molemmin puolin. Valtakunnallisen kolmen ylimmän tulokymmenyksen tuloihin ylsi vuonna 2019 35,5 prosenttia vantaalaisista, 40,6 prosenttia helsinkiläisistä ja 48,2 prosenttia espoolaisista. Tampereella, Turussa ja Oulussa tämä osuus vaihteli välillä 26-28 prosenttia. Vastaavalla tavalla myös alimmissa tulokymmenyksissä alimman ja kolmen alimman tulokymmenyksen tasolle, valtakunnallisten tulorajojen perusteella, pääkaupunkiseudulla näihin alimpiin tuloryhmiin kuuluvien osuus on pienempi kuin Tampereella, Turussa ja Oulussa. Helsingin seudun sisäisessä vertailussa valtakunnallisiin tulorajoihin perustuvassa vertailussa Vantaa asemoituu samaan ryhmään Keravan, Hyvinkään ja Mäntsälän kanssa.

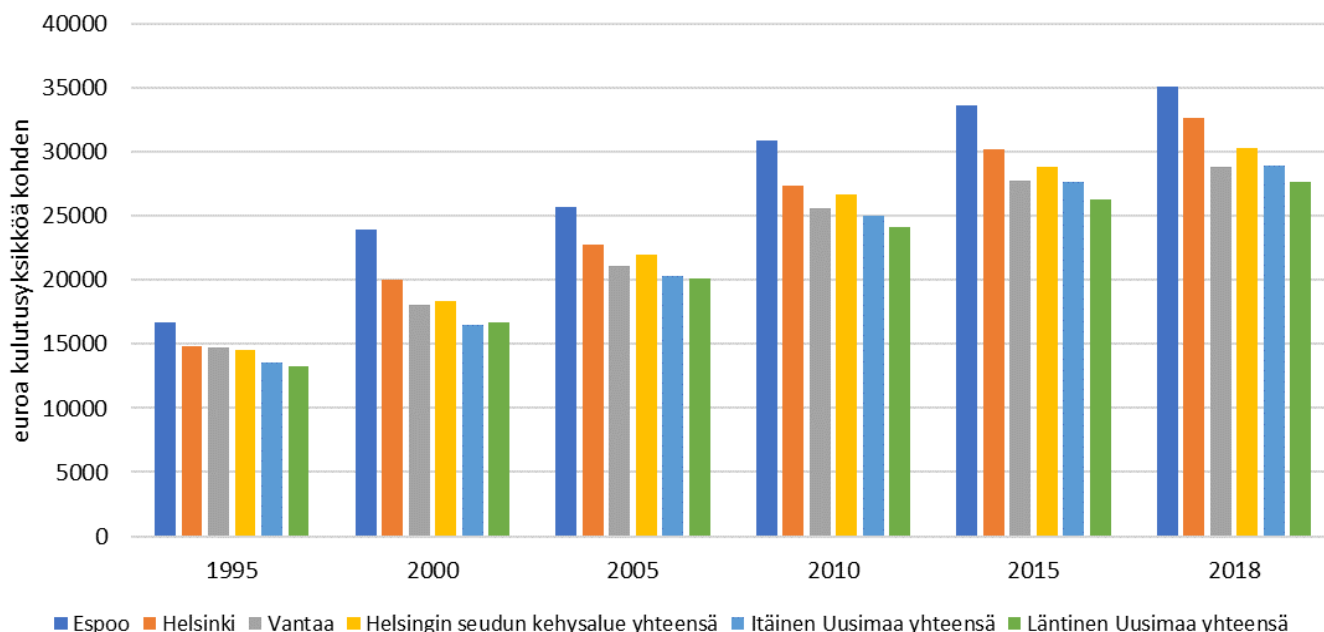
Kuvio 37: Väestön jakautuminen tulokymmennyksen mukaan (valtakunnalliset tulorajat, I = alin tulokymmenys, X = ylin tulokymmenys) Helsingin seudun kunnissa sekä Tampereella, Turussa ja Oulussa vuonna 2019

Lähde: Tilastokeskus

Kotitalouden kulutusmahdollisuuksiin vaikuttaa olennaisesti, saatujen tulojen ja tulonsiirtojen ja maksettujen verojen ohella, kotitalouden rakenne. Kotitalouden rakenteen vaikutus kulutusmahdollisuuksiin, niin sanottujen mittakaavaetujen vaikutus, huomioidaan usein niin sanottuja kulutusyksikkökohtaisia vertailulukuja käyttäen. Kulutusyksikkökohtaisten tulojen kehityksessä, niin vuodesta 2010 vuoteen 2018 ulottuvalla tarkastelujaksolla, kuin myös vuodesta 2015 vuoteen 2018 ulottuvalla tarkastelujaksolla, tulojen kasvu Helsingissä on ollut suhteellisesti selvästi nopeampaa Vantaaseen, Espooseen ja KUUMA-kuntiin nähden. Korkeimmat keskimääräiset kulutusyksikkökohtaiset tulot olivat kuitenkin edelleen Espoossa. Vantaa asemoitui tässä vertailussa Helsingin, Espoon ja KUUMA-kuntien jälkeen, mutta kuitenkin koko maan keskimääräistä tasoa korkeammalle. Asuntokuntatyypeittäin tarkasteluna pienimmät kulutusyksikkökohtaiset tulot ovat yksinhuoltajaperheissä sekä yhden hengen asuntokunnissa, joissa viitehenkilö on joko alle 25-vuotias tai 65 vuotta täyttänyt.

Kuvio 38: Kulutusyksikkökohtaiset käytettävissä olevat tulot vuosina 1995, 2000, 2005, 2010, 2015 ja 2018

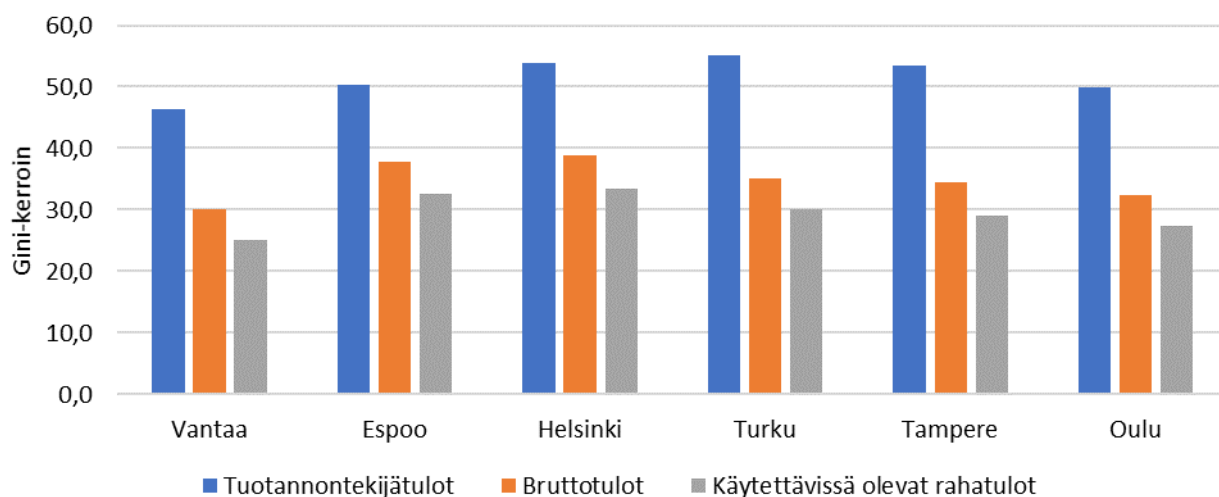

Lähde: Tilastokeskus

Vantaalaisten tulot painottuvat ansiotuloihin, joiden osuus oli vuonna 2018 95,7 prosenttia ja pääomatulojen osuus vastaavasti 4,3 prosenttia vantaalaisten yksityishenkilöiden tuloista. Helsingin seudulla korkein pääomatulojen osuus oli Kauniaisissa, 20,4 prosenttia, ja alin Keravalla, 3,9 prosenttia. Helsingissä pääomatulojen osuus oli 10,3 prosenttia ja Espoossa 9,7 prosenttia. Tampereella, Turussa ja Oulussa pääomatulojen osuus vaihteli 6,3 prosentista 8 prosenttiin.

Tulonjakoa eri tulotasolla olevien henkilöiden välillä voidaan mitata monilla eri mittareilla. Tavanomaisimmin käytetty tulonjaon mittari on ns. Gini-kerroin. Suurempi kertoimen arvo indikoi epätasaisempaa tulonjakoa. Suurimmillaan Gini-kerroin voi saada arvon 1, tällöin kaikki tulot kertyvät yhdelle henkilölle. Vastaavasti pienimmillään Gini-kerroin voi saada arvon 0, jolloin tulot jakautuvat täysin tasan väestön kesken. Kuuden suuren kaupungin vertailussa tuotannontekijätulot (palkka-, yritys- ja omaisuustulot) jakautuivat tasaisimmin Vantaalla ja epätasaisimmin Helsingissä, Turussa ja Tampereella. Kun tulonsiirtojen vaikutus otetaan huomioon, ja tarkastellaan bruttotuloja, tuloerot odotetulla tavalla tasoittuvat. Suurimmat tuloerot bruttotuloilla tarkasteltuna ovat Espoossa ja Helsingissä. Kun bruttotuloista vähennetään maksetut tulonsiirrot, eli verot, sosiaaliturvamaksut, pakolliset eläke- ja työttömyysturvamaksut sekä elatusavut, jää jäljelle käytettävissä olevat tulot. Käytettävissä olevat tulot jakautuvat tasaisemmin kuin bruttotulot. Kokonaisuudessaan kuuden suurimman kaupungin vertailuasetelma, keskinäinen järjestys Gini-kertoimen suuruudella mitattuna, ei kuitenkaan enää muutu. Vantaa on kuudesta suurimmasta kaupungista tälläkin mittarilla tasaisimman tulonjaon kaupunki. Vertailussa Tampere, Turku ja Oulu asettuvat Vantaan yläpuolelle, mutta Espoon ja Helsingin alapuolelle.

Kuvio 39: Tulonjako kuudessa suurimmassa kaupungissa vuonna 2019

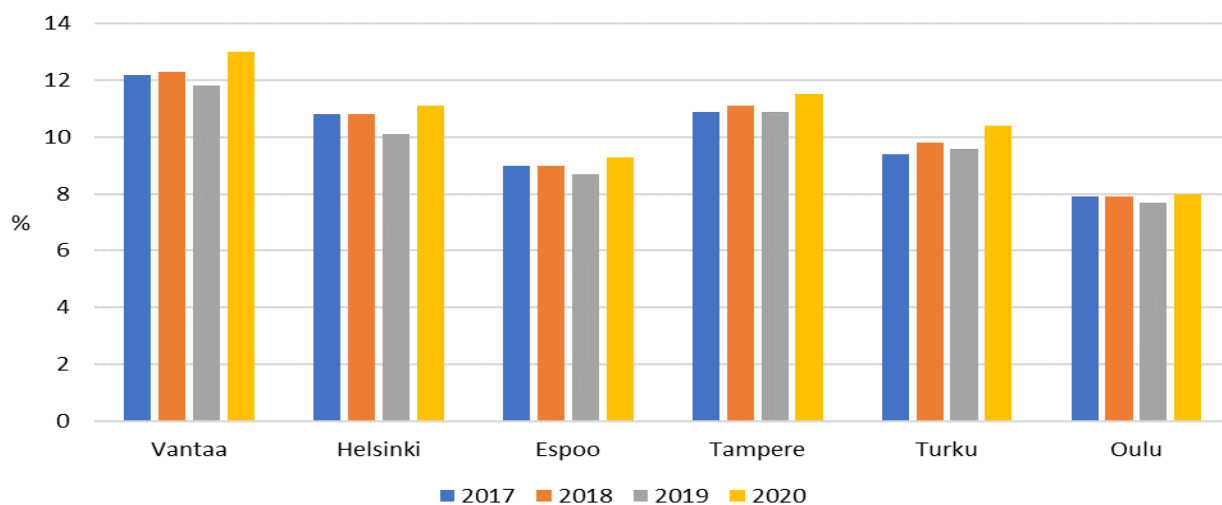

Lähde: Tilastokeskus

Toimeentulotukea saaneiden osuus kasvuun koronapandemian myötä

Vantaalaisista noin 13 prosenttia sai toimeentulotukea vuonna 2020. Helsingissä vastaava osuus oli runsaat 11 prosenttia ja Espoossa runsaat 9 prosenttia. Suurista kaupungeista Oulussa toimeentulotuen saajien osuus oli alin, noin 8 prosenttia väestöstä. Toimeentulotukea saaneiden osuus kasvoi kaikissa suurissa kaupungeissa vuonna 2020 edelliseen vuoteen verrattuna, oletettavasti koronakriisistä johtuvista syistä. Tukea saaneiden joukossa korostuivat alle 25-vuotiaat ja naiset.

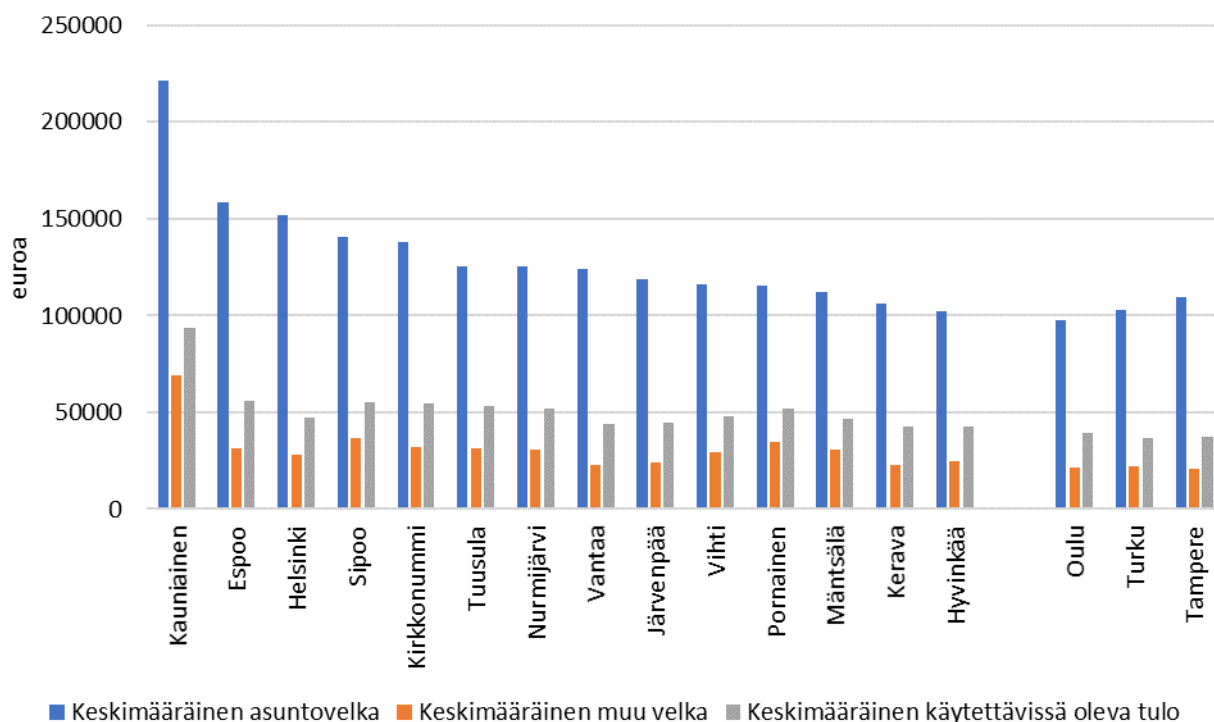
Kuvio 40: Perustoimeentulotuen saajien osuus väestöstä kuudessa suurimmassa kaupungissa vuosina 2017-2020

Lähde: KELA

Korkeimmat keskimääräiset asuntovelat ovat Helsingin seudulla Kauniaisissa, Espoossa ja Helsingissä. Helsingin seudun kuntakohtaisilla keskimääräisillä vertailuluvuilla tarkastellen, keskimääräisen asuntovelan ja keskimääräisen käytettävissä olevan tulon suhde on varsin lineaarinen, keskimäärin korkeammat tulot (kuntatasolla) yhdistyvät korkeampaan keskimääräiseen asuntolainan kokoon. Vantaalaisen asuntovelkaisen kotitalouden keskimääräinen asuntolaina oli vuonna 2019 runsaat 124000 euroa ja se oli noin 2,8 kertainen kotitalouden käytettävissä oleviin tuloihin nähden, mikä oli kertoimena samaa luokkaa Espoon kanssa. Helsingissä kerroin oli 3,2 ja KUUMA-kunnissa välillä 2,2-2,7. Euromääräisesti Helsingin seudun suurimmat asuntolainat olivat Kauniaisissa, noin 222000 euroa, ja pienimmät Hyvinkäällä, noin 103000 euroa. Vantaata suurempia keskimääräiset asuntovelat olivat muiden PKS-kuntien ohella Sipoossa, Kirkkonummella, Tuusulassa ja Nurmijärvellä. Asuntovelkaa oli noin joka kolmannella vantaalaistaloudella. Helsingissä asuntovelkaisten kotitalouksien osuus oli vain runsas neljännes talouksista, kun taas pientalovaltaisemmissa KUUMA-kunnissa se oli tyypillisesti noin 45 prosenttia. Muita velkoja vantaalaistalouksilla oli keskimäärin 22500 euroa, joka oli pienin luku koko Helsingin seudulla.

Kuvio 41: Kotitalouksien keskimääräiset asuntovelat ja muut velat sekä kotitalouden keskimääräiset käytettävissä olevat vuositulot 2018 (velan määrä on laskettu vain sellaisille kotitalouksille, joilla on ko. velkalajiin kuuluvaa velkaa)

Lähde: Tilastokeskus

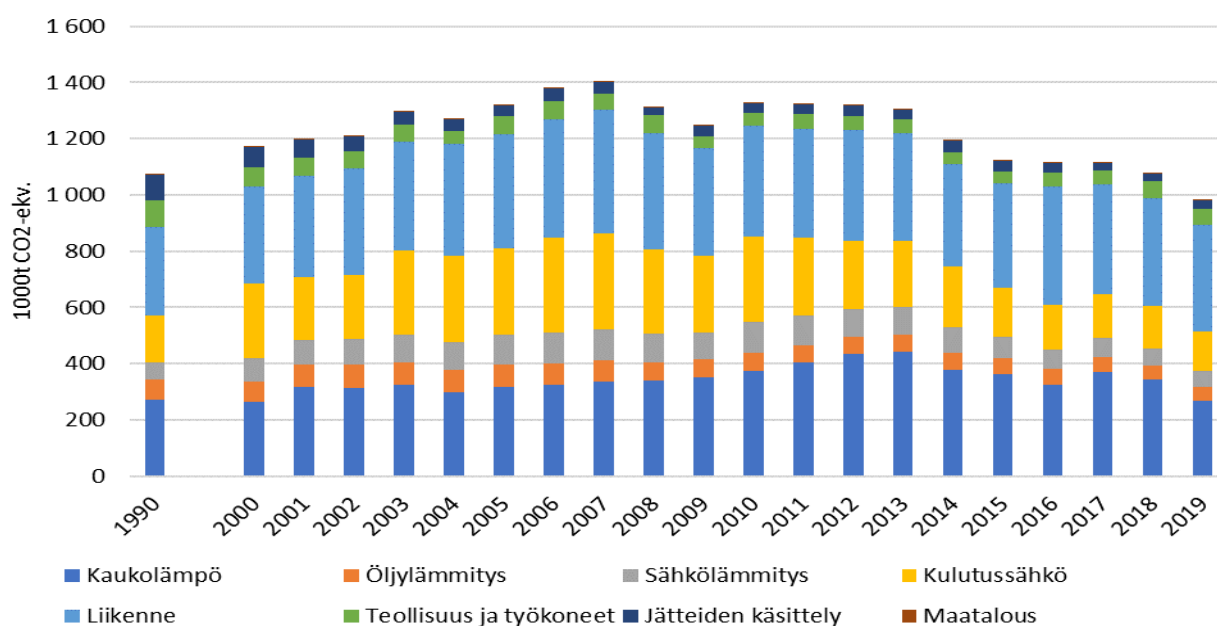
8. Ympäristö ja kaupunkirakenne

Ripeitä askeleita kohti hiilineutraaliutta

Vantaa on asettanut tavoitteekseen olla hiilineutraali vuoteen 2030 mennessä. Hiilineutraalisuus tavoite on osa Vantaan laajempaa pyrkimystä edistää kestävä kehitys. Vantaan pitkän aikavälin ympäristötavoitteita määrittää resurssiviisauden tiekartta, jossa ilmastotavoitteiden ohella Vantaata ohjataan kestävä kehityksen uralle myös mm. jätteen määrää vähentämällä ja kiertotaloutta edistämällä. Näillä toimilla pyritään samalla parantamaan asukkaiden hyvinvointia sekä vahvistamaan aluetaloutta ja työllisyyttä sekä luomaan yrityksille uusia liiketoimintamahdollisuuksia.

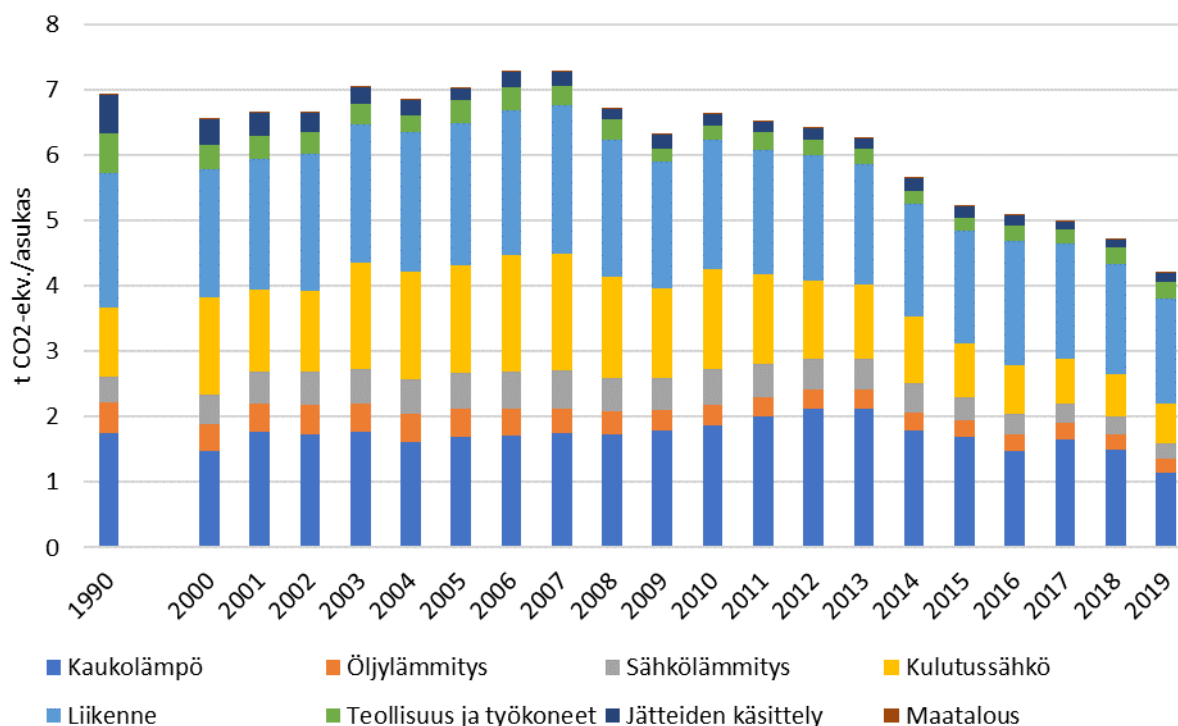
Merkittävimmät kasvihuonekaasupäästöjen lähteet Vantaalla ovat rakennusten lämmittäminen, liikenteen energiankulutus sekä kulutussähkön käyttö. Vantaan asukasta kohden lasketut kasvihuonekaasupäästöt ovat olleet laskusuunnassa vuodesta 2010 alkaen. Vuonna 2019 CO₂-ekvivalentit päästöt jokaista vantaalaista kohden olivat 4,2 tonnia. Laskua vuodesta 2018 tuli 11 prosenttia ja vuodesta 2010 päästöt ovat laskeneet 36 prosenttia asukasta kohden. Kasvihuonekaasupäästöt kokonaisuudessaan ovat laskeneet vuodesta yhtäjaksoisesti vuodesta 2013. Koska Vantaan väestömäärä on kasvanut samalla voimakkaasti, kokonaispäästöt eivät ole laskeneet aivan samaa tahtia asukaskohtaisten päästöjen laskun kanssa. Laskua asukaskohtaisissa päätöissä on tullut vuodesta 2013 vuoteen 2019 noin 26 prosenttia. Vuodesta 2018 vuoteen 2019 kasvihuonepäästöt laskivat noin 9 prosenttia, pääosin energiantuotannossa tehdyistä muutoksista, biopolttoaineiden käytön lisäämisestä, johtuen.

Kuvio 42: Kasvihuonekaasupäästöjen (1000 tonnia CO₂-ekv.) kehitys Vantaalla vuosina 1990 ja 2000-2019

Lähde: HSY

Kuvio 43: Kasvihuonekaasupäästöjen (tonnia asukasta kohden, CO₂-ekv.) kehitys Vantaalla vuosina 1990 ja 2000-2019

Lähde: HSY

Käytännössä hiilineutraaliustavoite tarkoittaa ilmastoa lämmittävien päästöjen vähentämistä 80 prosenttia vuoden 1990 tasosta. Loput 20 prosenttia kompensoidaan esimerkiksi rahoittamalla vähähiilisyysnäitä hankkeita muualla. Tämä ratkaisumalli on valittu, koska kaikkia ihmisen toiminnasta aiheutuvia kasvihuonekaasupäästöjä on hyvin vaikeaa poistaa. Hiilineutraalisuustavoitteen saavuttaminen edellyttää monia lisätoimenpiteitä, mm. merkittäviä vähennyksiä energiantuotannon päästöjen lisäksi myös energiankulutuksen ja liikenteen aiheuttamiin kasvihuonekaasupäästöihin. Kaupungin oman rakennuskannan kehittämisellä on tässä oma roolinsa. Ilmasto-
muutoksen torjunnan ohella kaupunki varautuu ilmastomuutokseen.

Liikennemelua valtavyöhylien läheisyydessä

Vantaa on väylien halkoma kaupunki, jonka keskellä sijaitsee maan suurin ja vilkkein lentoasema. Lisäksi kaupungissa kulkee kaksi junarataa. Autoliikenteen aiheuttamat meluongelmat liittyvät näiden väylien, joissa liikennemäärät ja liikenteen nopeudet ovat suuria, läheisiin alueisiin. Näillä alueilla asutokannan määrä on kuitenkin kohtuullisen vähäinen. Valtakunnallisten pääväylien ohella melutaso on korkea joillakin pääkeskusten katuverkon osilla, mm. Tikkurilassa ja Myyrmäessä. Lentomelun huomiointi on vaikuttanut maankäytön suunnitteluun ja kaupunkirakenteeseen huomattavan paljon. Lentomeluvyöhykkeellä 1 (yli 60 dB) asuvien asukkaiden määrä on vähentynyt viime vuosikymmenillä, mutta lentomelualueiden laajenemisen myötä vyöhykkeellä asuvien määrä on

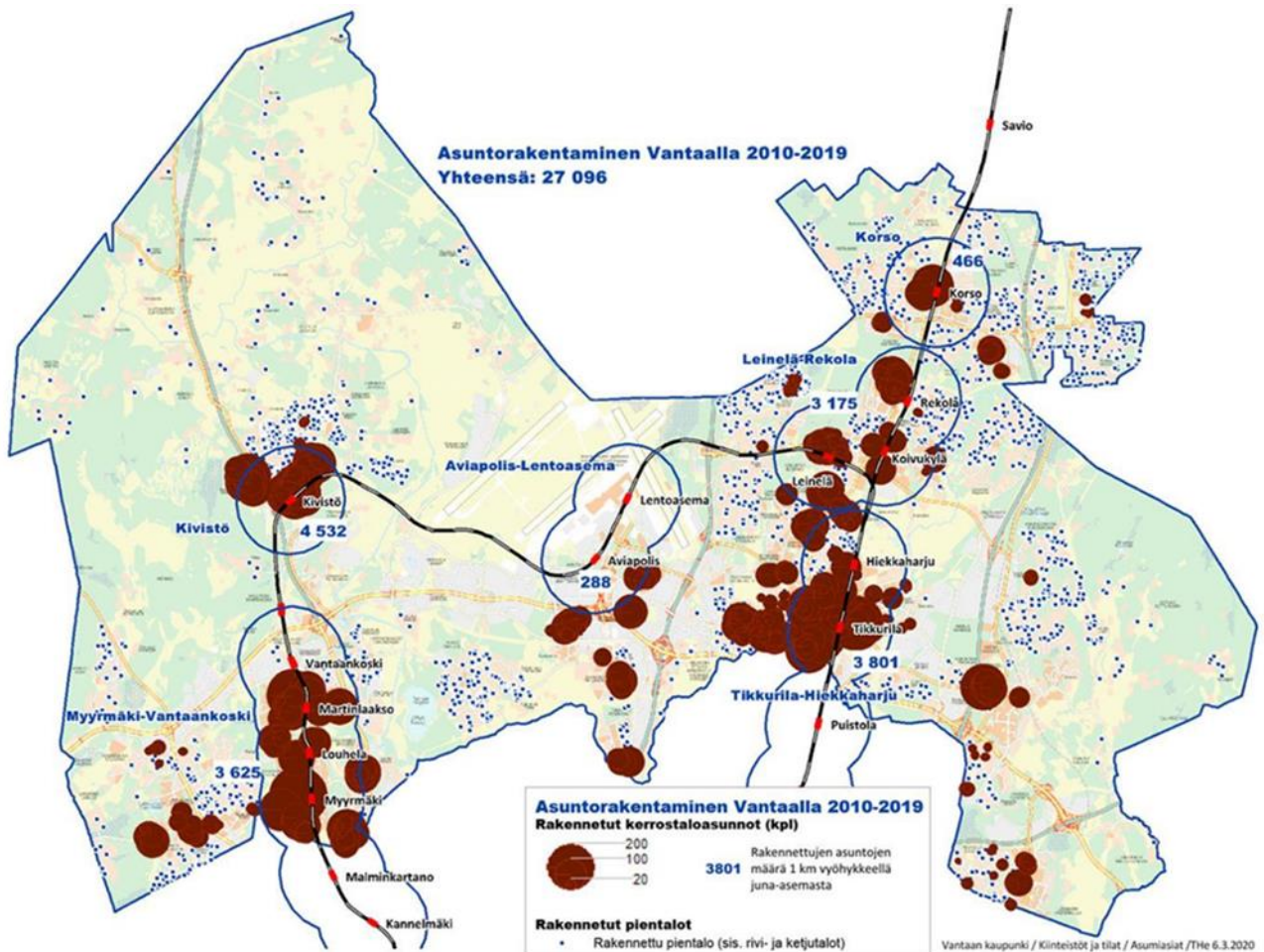
jälleen kasvanut. Sen sijaan muilla lentomeluvyöhykkeillä asukasmäärä on kasvanut täydennysrakentamisen myötä myös ns. vanhoilla lentomeluvyöhykkeillä. Edellisten lisäksi melua aiheutuu joistakin ympäristöluvanvaraisista toiminnoista, kuten kivenmurskaamoista ja asfaltti- ja betoniasemista. Lisäksi erityisesti rakennusten purkaminen ja uusien rakentaminen aiheuttavat tilapäistä meluhaittaa. Suuressa osassa kaupunkia on useita melunlähteitä.

Ilmanlaatu Vantaalla ja muualla pääkaupunkiseudulla on pääosin melko hyvä, ja se on parantunut viimeisen 25 vuoden aikana. Ilmanlaatua heikentävät päästöt ovat pitkällä aikavälillä laskeneet huomattavasti ja ilmanlaatu on parantunut. Pienhiukkasten vuosikeskiarvot ovat laskeneet pitkällä aikavälillä. Liikenteen pakokaasupäästöjen arvioidaan vähentyvän tulevaisuudessa kiristyvien pakokaasunormien ja ajoneuvokannan uudistumisen myötä. Ajoneuvoteknologian kehitys ei kuitenkaan vaikuta liikenteen epäsuoriin hiukkaspäästöihin, jotka ovat peräisin mm. asfaltin kulumisesta ja hiekoitussepelistä sekä renkaiden ja jarrujen kulumatuotteista. Ilmanlaadun paranemisesta huolimatta ongelmallisia alueita on yhä vilkasliikenteisten teiden ja katujen varsilla. Liikenteen ohella keskeinen ilmanlaatuun vaikuttava tekijä Vantaalla on puun pienpoltto. Erityisesti lämmityskaudella ilmanlaatu heikkenee paikoin tiiviillä pientaloalueilla.

Keskittyvä kasvu, tiivistyvä kaupunki

Vuosina 2015-19 Vantaan asuntotuotannon kasvu on ollut voimakasta, koko maan kärkeä, ja myös suurempaa kuin 1970-luvun alun nopean kasvun vuosina. Keskeisenä kasvun moottorina on ollut kehärata, joka on mahdollistanut useiden hyvin saavutettavien asuntoalueiden avaamisen. Myös jo aiemmin rakennettujen asemanseutujen ympäristöihin on rakennettu runsaasti uutta asuntokantaa. Yhdyskuntarakenteen tiivistäminen on myös valtion ja Helsingin seudun kuntien solmimien maankäytön, asumisen ja liikenteen MAL-sopimusten tavoitteissa keskeisellä sijalla.

Kuvio 44: Asuntorakentaminen Vantaalla vuosina 2010-2019

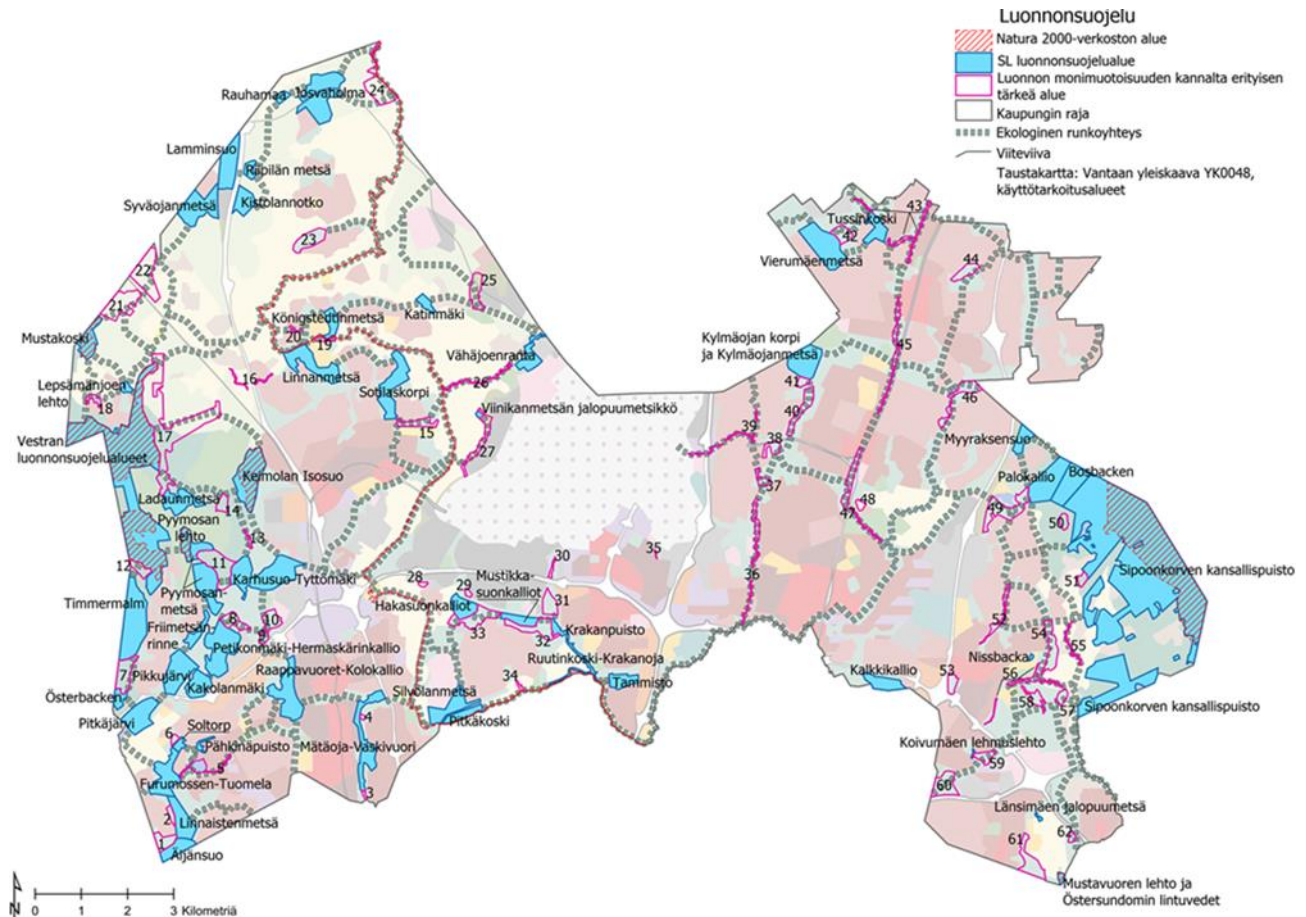
Lähde: Vantaan kaupunki, kaupunkiympäristön toimiala

Vuonna 2020 toteutetun asukaskyselyn perusteella asukastyytyväisyys on säilynyt keskimäärin hyvällä tasolla ja Vantaa koetaan hyvänä kaupunkina asua. Erot tyytyväisyydessä eri asukasryhmien ja suuralueiden välillä ovat pieniä. Vantaalaisilla asuinalueilla viihtyvyyttä luovat erityisesti hyvä sijainti ja liikenneyhteydet, rauhallisuus ja turvallisuus sekä luonnonympäristö. Asuinalueiden epäviihtyvyystekijöiksi koetaan vastaavasti palvelujen puute, pysäköintipaikkojen puute sekä sosiaaliset häiriöt ja rauhattomuus.

Vantaan uuden yleiskaavaluonnoksen tärkein maankäytöllinen ratkaisu on ohjata kasvu kokonaisuudessaan nykyiseen kaupunkirakenteeseen säästäten täten luontoalueita. Suurin osa kasvusta keskitetään joukkoliikennekaupungin alueelle, missä liikkuminen voi tukeutua ensisijaisesti kävelyyn, pyöräilyyn ja joukkoliikenteeseen. Näitä vyöhykkeitä ovat yleiskaavassa asemanseudut sekä Vantaan ratikan vaikutusalue Länsimäestä lentoasemalle. Tällä vyöhykkeellä asuu reilu kolmannes vantaalaisista, mutta rakentamisen tehokkuus on monin paikoin alhainen. Koko vyöhykkeen kaavoitettu aluetehokkuus on 0,31 ja keskimääräinen tonttitehokkuus 0,58. Tiivistämisen ja tehostamisen edellytyksiä vyöhykkeellä on runsaasti, mikä mahdollistaa myös kaupunkitilan järjestämisen uudelleen joukkoliikennekaupunkia tukevaksi.

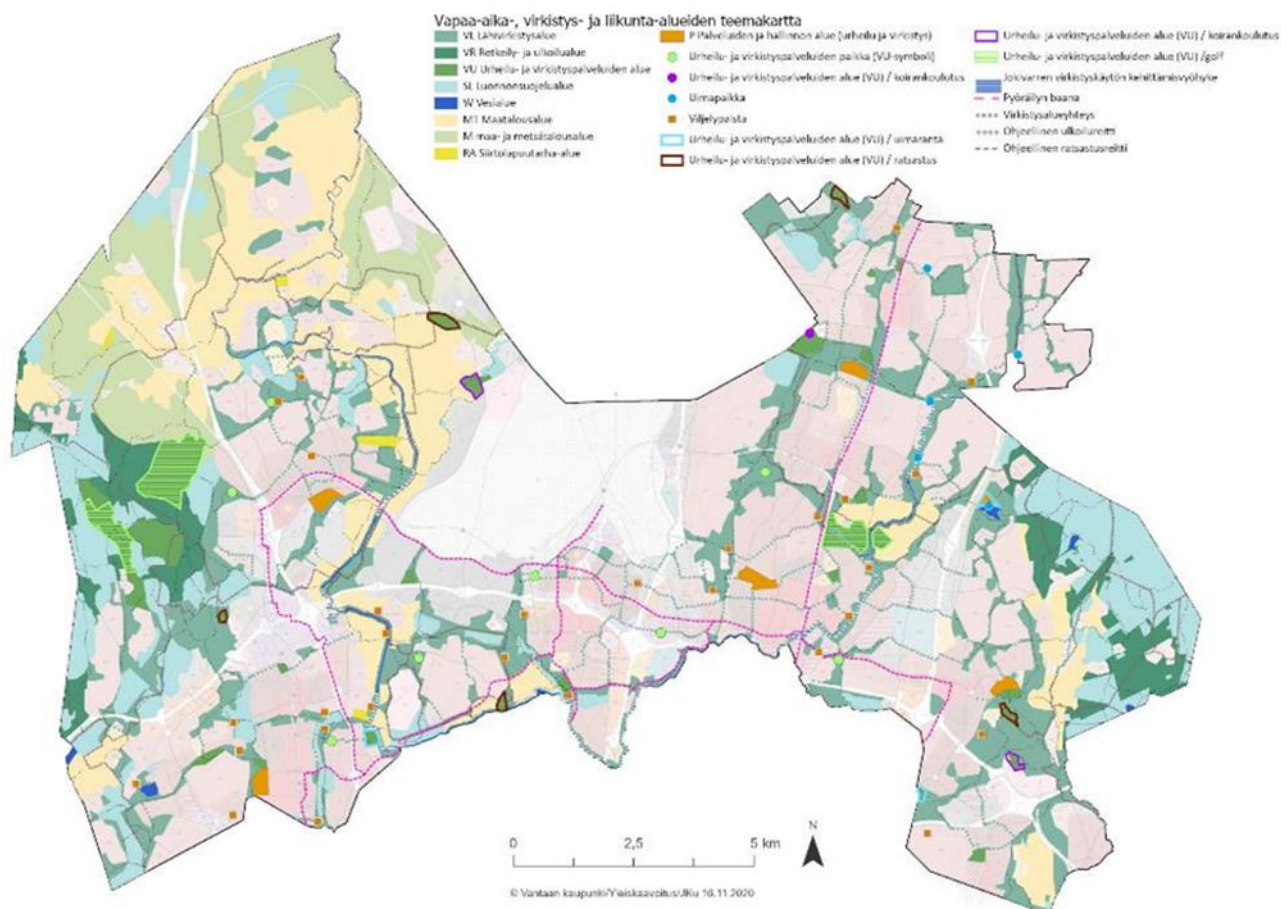
Kaupunkirakenteen tiivistäminen edellyttää aiempaa suurempia panostuksia kaupunkiympäristön ja virkistysalueiden laatuun sekä palveluiden saavutettavuuteen, jotta täydennysrakentamisen myötä syntyy parempaa kaupunkia. Vantaan viimeisimmän, vuonna 2020 toteutetun, asukasbarometrin mukaan virkistys- ja ulkoilualueiden saatavuus asuinalueelta koetaan hyvin tärkeäksi. Etenkin puistojen ja ulkoilualueiden sekä lähimetsien saatavuus asuinalueilla koetaan hyvin tärkeänä.

Kuvio 45: Luonnonsuojelualueet ja ekologinen verkosto Vantaalla

Lähde: Vantaan kaupunki, kaupunkiympäristön toimiala

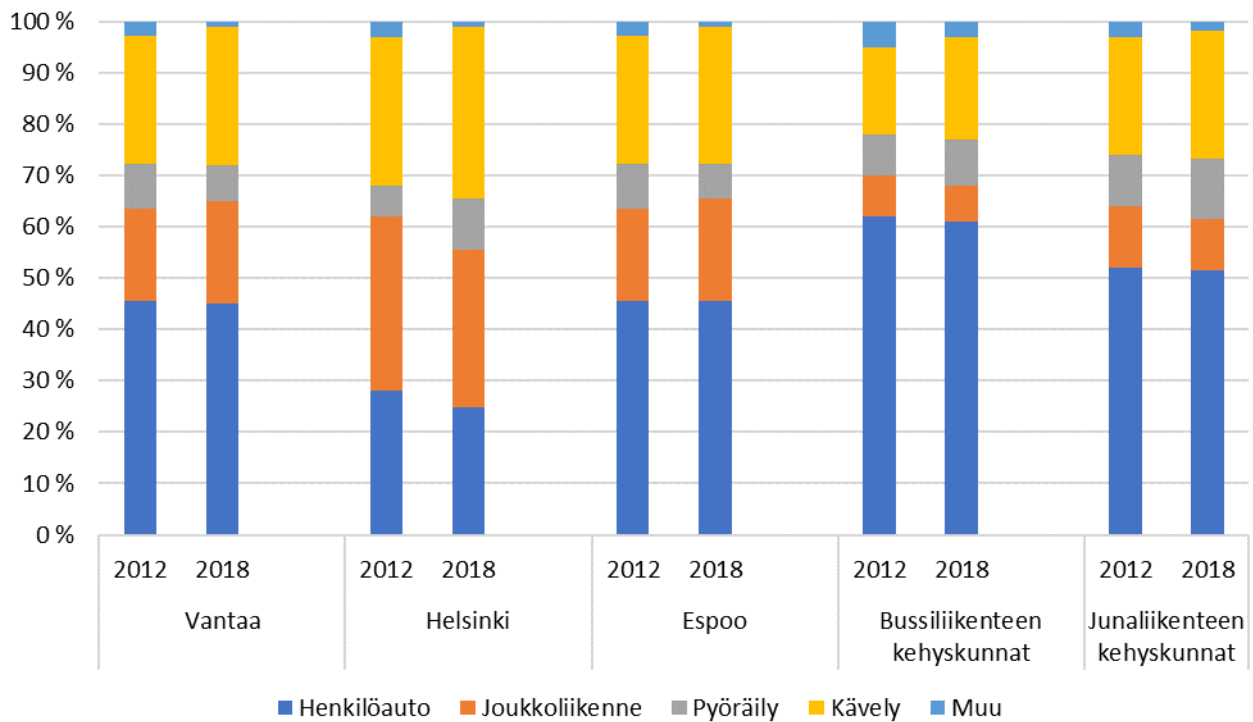
Kuvio 46: Vapaa-ajan-, virkistys- ja liikunta-alueet Vantaalla

Lähde: Vantaan kaupunki, kaupunkiympäristön toimiala

Viimeisimmän, vuonna 2018 toteutetun, HSL:n liikennetutkimuksen mukaan vantaalaisten kulkumuotojakaumassa henkilöauto on edelleen yleisin yksittäinen kulkumuoto 45 prosentin osuudellaan. Edellisen, vuonna 2012 toteutetun, liikennetutkimuksen tuloksiin verrattuna henkilöautoilun osuus on laskenut prosenttiyksikön. Joukkoliikenne, jonka osuus vuonna 2018 oli 20 prosenttia, on kasvattanut osuuttaan (2 prosenttiyksikköä), kuten myös kävely. Sen sijaan pyöräilyn osuus oli laskenut.

Kuvio 47: Kulkumuotojen osuudet Vantaalla, Helsingissä, Espoossa ja kehyskunnissa vuosina 2012 ja 2018.

Junaliikenteen kehyskunnat: Hyvinkää, Järvenpää, Kerava, Kirkkonummi ja Mäntsälä

Bussiliikenteen kehyskunnat: Nurmijärvi, Pornainen, Sipoo, Tuusula ja Vihti

Lähde: HSL

Pyöräilyn asemaa pyritään kuitenkin parantamaan, koska pyöräliikenteen edistäminen on erinomainen keino lisätä asukkaiden aktiivisuutta ja edistää siten kansanterveyttä samalla ruuhkia, ilmansaasteita ja kasvihuonekaasupäästöjä sekä melua vähentäen. Uutena keinona pyöräilyn edistämiseen Vantaalla on otettu käyttöön kaupunkipyöräjärjestelmä.

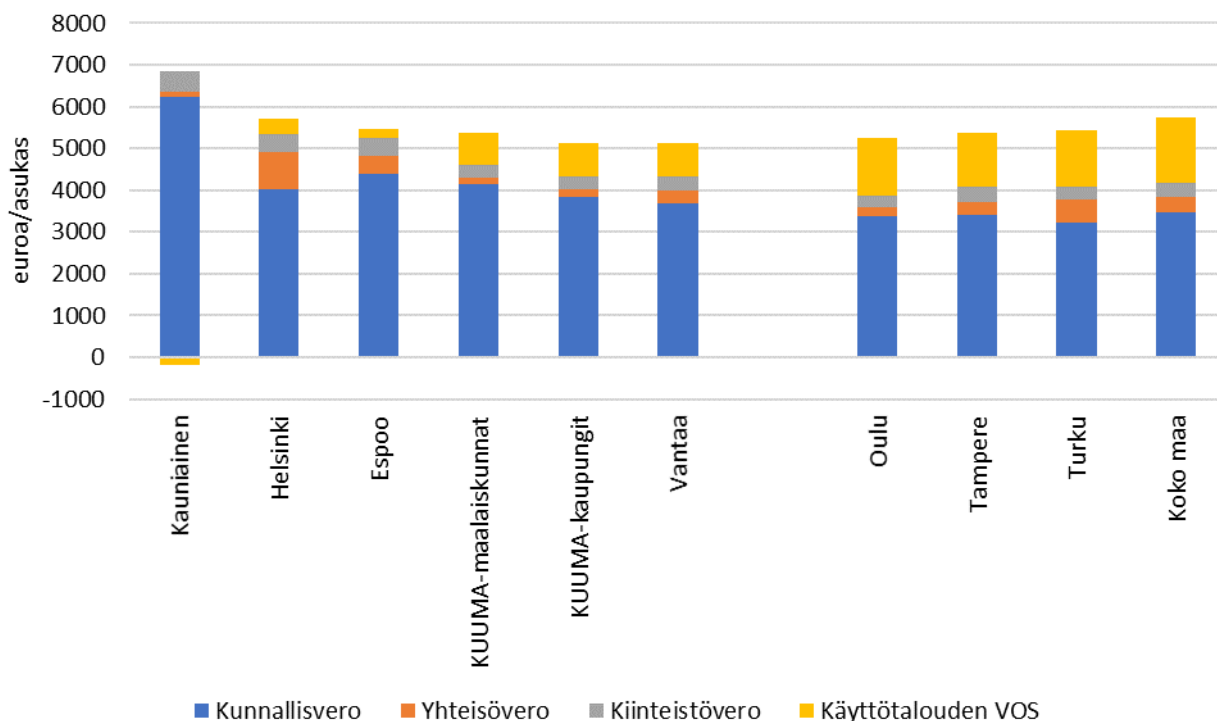
9. Kaupungin talous

Verotulot ja valtionosuudet

Kuntatalous muodostui vuonna 2020 odotettua vahvemmassi. Syynä tähän olivat erityisesti valtion kuntataloutta vahvistaneet tukitoimet. Pidemmän aikavälin näkymät kuntataloudessa ovat silti varsin heikot. Talouden pidemmän aikavälin heikko kasvupotentiaali, väestön ikääntymisen aiheuttamat menopaineet, rakennuskannan laajamittaiset saneeraustarpeet ja kasvun luoma paine uusiin investointeihin pitävät talouden erittäin tiukkana. Kuntien toimintamenot eivät ole kasvaneet erityisen nopeasti, mutta kuntien ja kuntayhtymien lainakanta kuitenkin on kasvanut yhtäjaksoisesti koko 2000-luvun. Kunnat ja kuntayhtymät ovat ottaneet lainaa karkeasti saman verran kuin mitä toiminnan ja investointien rahavirta on ollut negatiivinen. Kuntien lainakantaa ovat 2010-luvulla kasvattaneet tehtävien lisääntyminen ja kasvanut palveluiden kysyntä sekä suuret investointipaineet. Myös valtionosuuksien leikkaukset ovat osaltaan heikentäneet kuntien taloutta. Sote-uudistus toteutuessaan muuttaa kuntien asemaa, mutta todennäköisesti ei poista väestön ikääntymisen aiheuttamaa menojen kasvupainetta julkisesta taloudesta. Kuntien toiminnan ja investointien rahavirran odotetaan valtionvarainministeriön ennusteen perusteella jäävän lähivuosina negatiiviseksi ja kuntien lainankannan kasvavan edelleen nopeasti.

Kunnat rahoittavat toimintansa verotuloilla, toimintatuotoilla, valtionosuuksilla, lainoilla sekä muilla tuloilla (mm. maan myynnistä ja vuokrauksesta saatavilla tuloilla). Verotuloista pääosa kertyy kunnallisverosta, muut verolähteet kunnille ovat yhteisövero (kuntien osuus yhteisöveron tuotosta) ja kiinteistövero. Suurista kaupungeista verotulot asukasta kohden olivat vuonna 2019 suurimmat Helsingissä, lähes 5350 euroa asukasta kohden. Vertailussa toiseksi eniten veroja kertyi Espoossa, 5250 euroa asukasta kohden, ja kolmanneksi eniten Vantaalla, 4340 euroa. Tampereella ja Turussa verotulot olivat lähes 4100 euroa asukasta kohden ja Oulussa noin 3800 euroa asukasta kohden. Kuuma-kunnissa korkeimmat asukasta kohden lasketut verotulot olivat Sipoossa, lähes 4900 euroa, ja Kirkkonummella, lähes 4800 euroa.

Kuvio 48: Kuuden suurimman kaupungin, KUUMA-kuntien ja koko maan kunnallisvero-, yhteisövero- ja kiinteistöverokertymät sekä käyttötalouden valtionosuudet (VOS) asukasta kohden vuonna 2019 (Kuuma-maalaiskunnat: Kirkkonummi, Vihti, Nurmijärvi, Tuusula, Siipoo, Mäntsälä ja Pornainen; Kuuma-kaupungit: Hyvinkää, Kerava, Järvenpää).

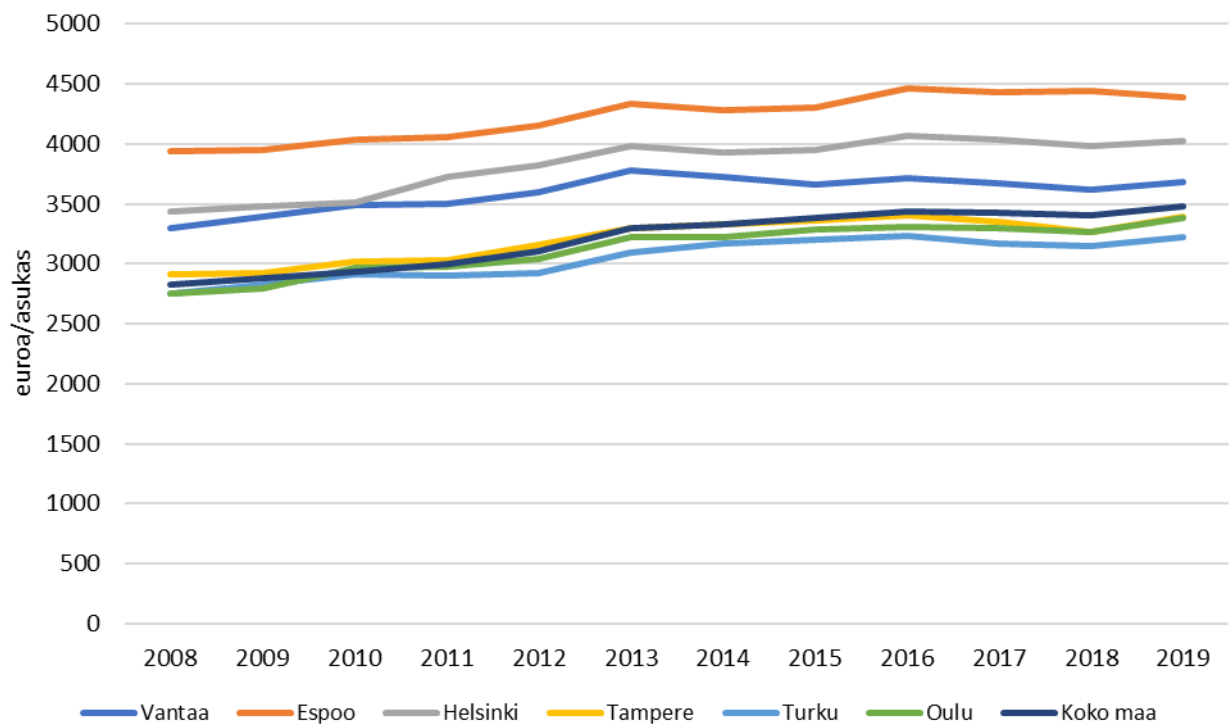
Lähde: Kuntaliitto

Valtionosuudet huomioon ottaen asetelma poikkeaa pelkästään verotuloihin perustuvaan vertailuun nähden, sillä Tampere, Turku ja Oulu saavat asukasta kohden selkeästi enemmän valtionosuuksia kuin Helsingin seudun kunnat. Valtionosuudet huomioivassa tarkastelussa myös Helsingin seudun kuntien väliset erot tulokertymissä ovat pienempiä kuin mitä pelkkiin verotuloihin perustuva vertailu osoittaa.

Vuonna 2019 vantaalaiset maksoivat kunnallisveroa yhteensä noin 862 miljoonaa euroa, joka vastasi noin 85 prosenttia Vantaan koko verokertymästä. Asukaskohtainen kunnallisverokertymä kehittyi vuodesta 2013 vuoteen 2019 niin Vantaalla kuin myös Helsingissä ja Espoossa vaatimattomasti. Vantaan asukaskohtainen kunnallisverokertymä on pienempi kuin Espoon ja Helsingin. Merkittävin syy tähän on ero tulojakaumassa. Vuosien 2015-2017 verotulokertymää tarkasteltaessa havaitaan, että Vantaalla on Helsinkiä ja Espoota pienempi osuus suurituloisia, eli kahteen ylimpään tuloluokkaan, kuuluvia. Espoossa kahteen tuloluokkaan kuuluu 38 prosenttia väestöstä (koko maassa 20 prosenttia), Kuuma-maalaiskunnissa osuus on 30 prosenttia ja Helsingissä 29 prosenttia. Vantaalla kahteen ylimpään kuuluu 25 prosenttia ja Kuuma-kaupungeissa 24 prosenttia. Korkeampi kunnallisveroprosentti ei riitä kompensoimaan tulojakauman vaikutusta.

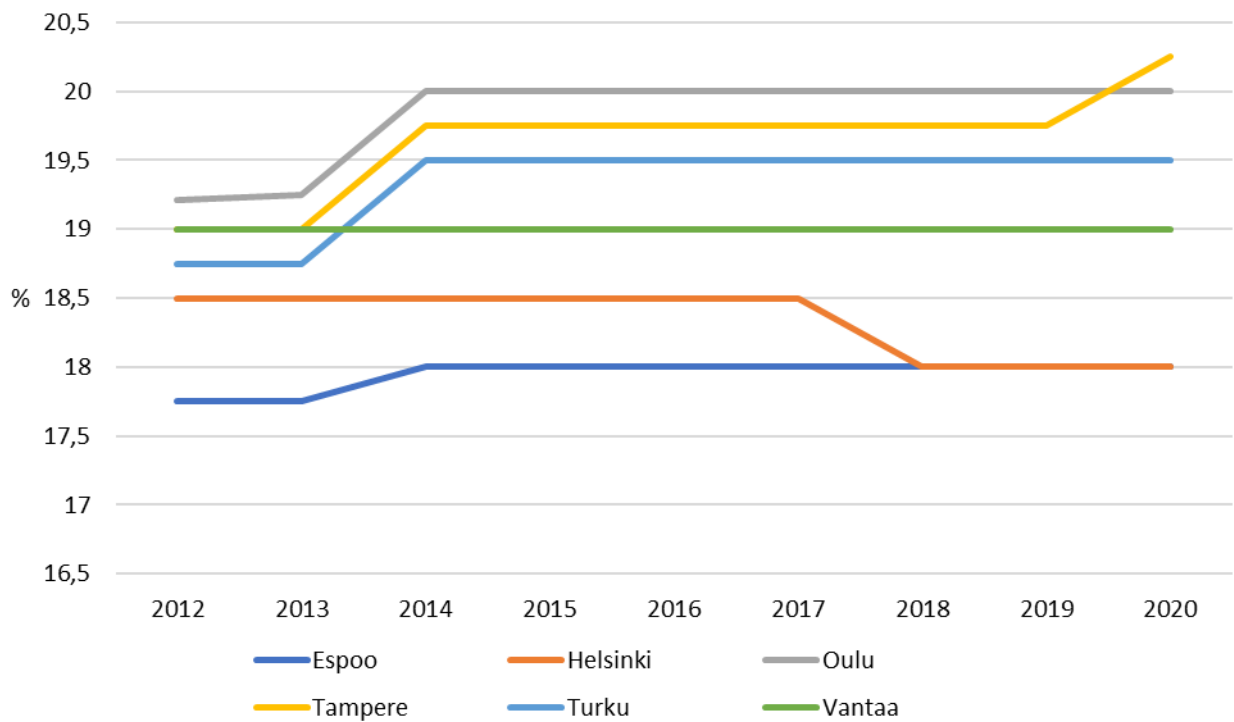
Kunnallisverokertymän kehitystä tarkasteltaessa on syytä huomata, että vuosina 2014-2017 efektiivinen veroaste laski verovähennysten määrän kasvattamisen vuoksi merkittävästi. Vantaan kunnallisveroprosentti on pysynyt muuttumattomana koko tarkastelujakson (2012-2020). Vuonna 2014 kunnallisveroprosenttia korottivat Espoo, Oulu, Tampere ja Turku, sekä 2020 Tampere. Helsinki puolestaan laski kunnallisveroprosenttiaan puolella prosenttiyksiköllä vuonna 2018.

Kuvio 49: Kunnallisverokertymä asukasta kohden kuudessa suurimmassa kaupungissa ja koko maassa vuosina 2008-2019

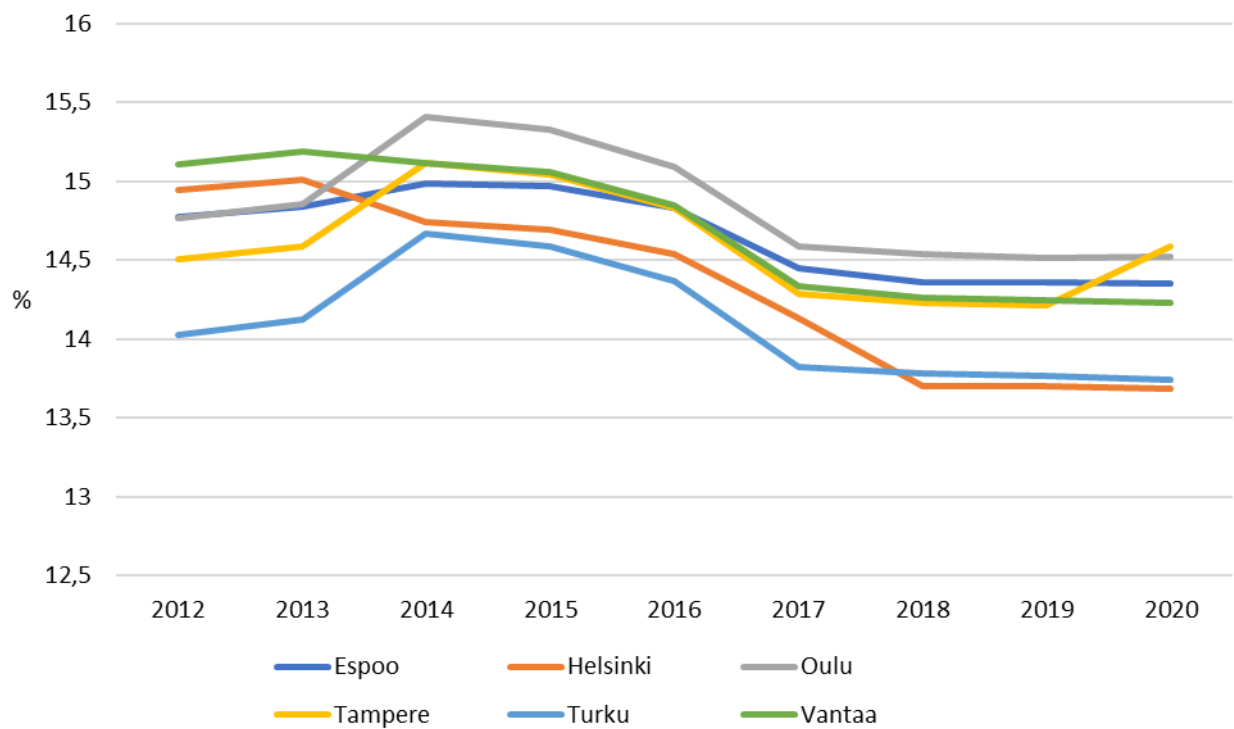
Lähde: Kuntaliitto

Kuvio 50: Kunnallisveroprosentit kuudessa suurimmassa kaupungissa vuosina 2012-2020

Lähde: Kuntaliitto

Kuvio 51: Efektiiviset kunnallisveroasteet kuudessa suurimmassa kaupungissa vuosina 2012-2019

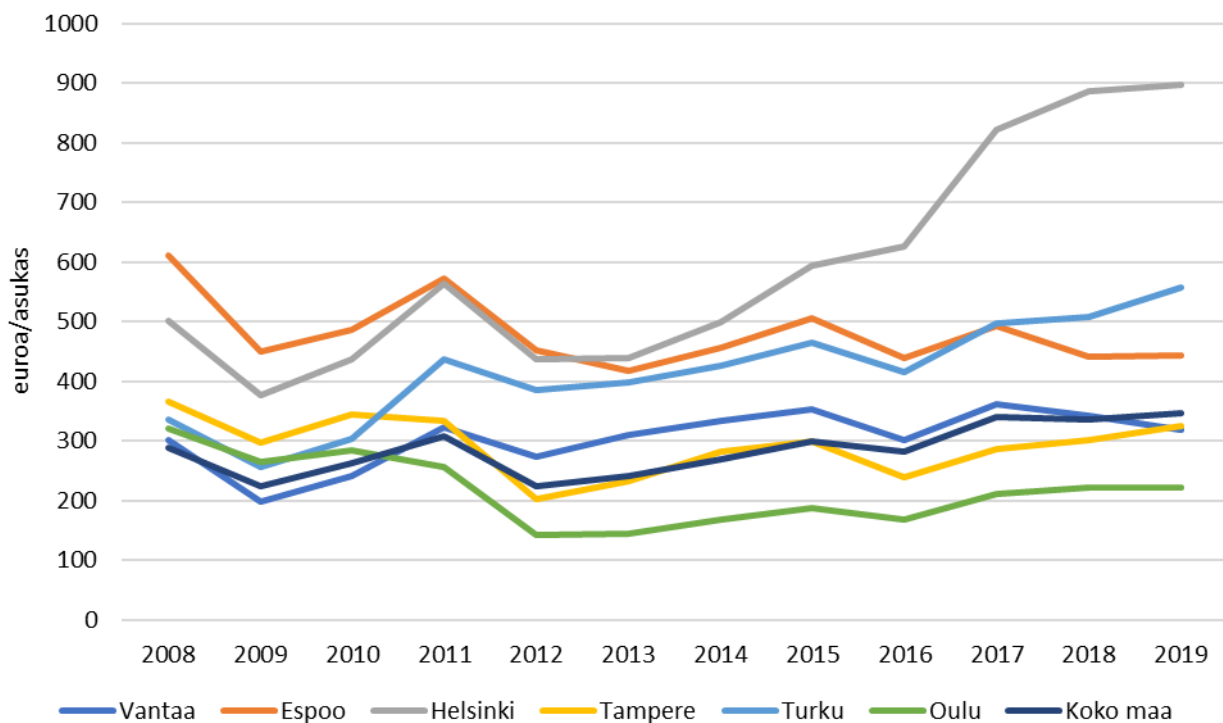

Lähde: Kuntaliitto

Yhteisöveron saajia ovat valtio ja kunnat. Yhteisöveroa maksavat osakeyhtiöiden lisäksi osuuskunnat sekä joissakin tapauksissa myös muut yhteisöt. Yhteisöveroa maksetaan tulojen ja vähennyskelpoisten menojen erotuksesta 20 prosentin verokannalla. Yksittäisen kunnan osuus perustuu kunnassa toimivien yritysten maksamiin yhteisöveroihin. Useammassa kuin yhdessä kunnassa toimivan yritysten maksamat yhteisöverot jaetaan kunnille yrityksen (eri kunnissa toimivan) henkilöstömäärien suhteessa. Vuoden 2019 verotuksessa suurista kaupungeista eniten yhteisöverotuloa saivat Helsinki, Espoo ja Turku. Vantaan yhteisöverotuotot olivat vuonna 2019 vajaat 75 miljoonaa euroa. Tämä vastasi runsasta seitsemää prosenttia Vantaan verotulokertymästä. Kuntien osuutta yhteisöveron tuotosta korotettiin koronapandemiasta kunnille aiheutuvien taloudellisten menestysten kompensoimiseksi 10 prosenttiyksiköllä verovuonna 2020-2021 ja pysyvästi kahdella prosenttiyksiköllä varhaiskasvatusmaksujen alentamisen takia.

Toimialoittain tarkasteltuna Vantaan yhteisöverokertymästä noin 70 prosenttia kertyy tukku- ja vähittäiskaupan, kuljetuksen ja varastoinnin, teollisuuden sekä rakentamisen toimialoilta. Näistä tukku- ja vähittäiskauppa on kaikkein merkittävin, se vastaa yli kolmasosasta yhteisöverokertymää. Selvästi työvoimaosuuttaan suurempia yhteisöveron kerryttäjiä ovat tukku- ja vähittäiskauppa, informaatio- ja viestintäala, rahoitus- ja vakuutusala, kiinteistöala sekä sähkö-, kaas- ja lämpöhuoltoala.

Kuvio 52: Yhteisöverokertymä asukasta kohden kuudessa suurimmassa kaupungissa ja koko maassa vuosina 2008-2019

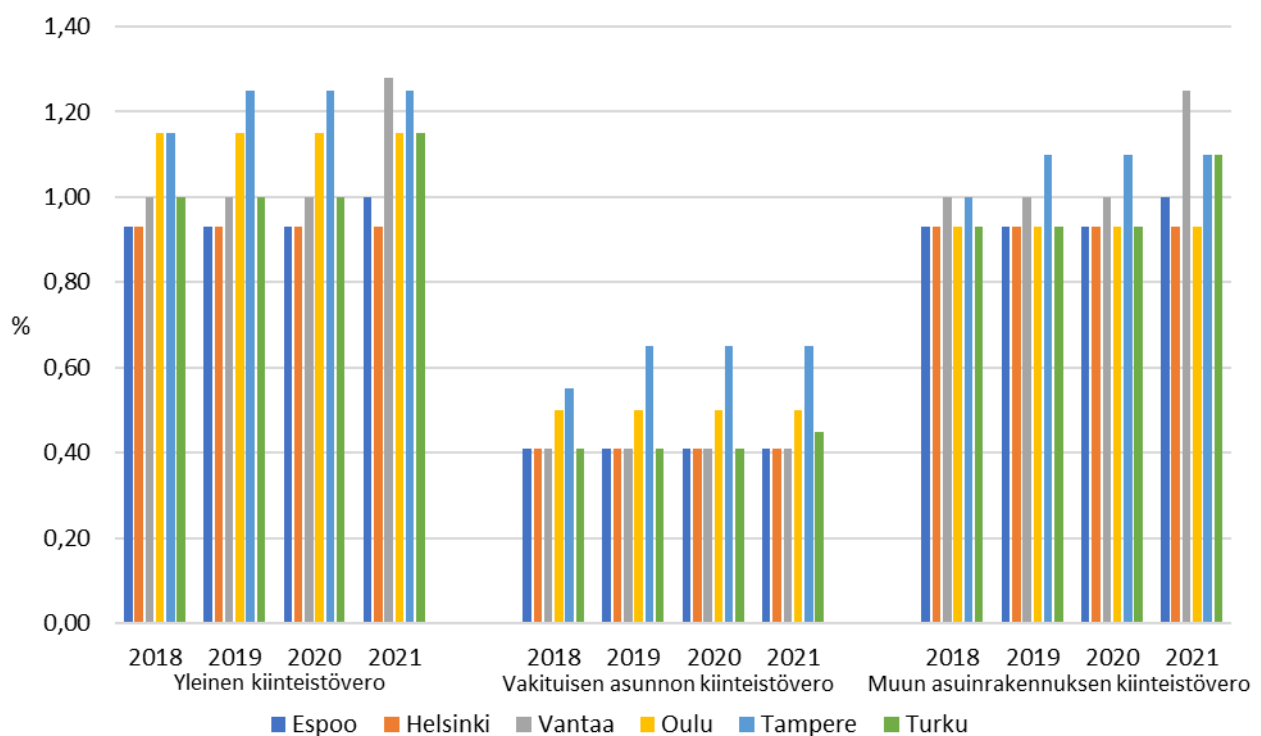

Lähde: Kuntaliitto

Kiinteistövero on vuosittain maksettava, kiinteistön omistukseen perustuva vero ja se koskee sekä maata että rakennuksia. Maa- ja metsätalousmaa sekä vesialueet eivät kuulu kiinteistöveron piiriin, maatilojen rakennukset sen sijaan kuuluvat. Kiinteistöverotuksessa kiinteistön omistaja on verovelvollinen. Kunnat eivät kuitenkaan maksa kiinteistöveroa omalla alueellaan sijaitsevista kiinteistöistä. Kiinteistövero on kiinteistöveroprosentin mukainen osuus kiinteistön verotusarvosta.

Kunnan kiinteistöveroprosenteista päättää vuosittain kunnanvaltuusto lain salliman vaihteluvälin puitteissa. Vuonna 2021 yleisen kiinteistöveroprosentin vaihteluväli on 0,93 - 2,00 prosenttia kiinteistön verotusarvosta. Vakituisten asuinrakennusten veroprosentin osalta vaihteluväli on 0,41 - 1,0. Jos kunta määrää kiinteistöveron muille kuin vakituiseen asumiseen käytetyille rakennuksille, sen vaihteluväli on 0,93 - 2,00 prosenttia kiinteistön verotusarvosta. Viime vuosina suuret kaupungit ovat korottaneet erityisesti yleistä kiinteistöveroprosenttia ja muiden kuin vakituisten asuntojen veroprosenttia. Vantaa nosti vuodelle 2021 kiinteistöveroprosenttejaan, mutta kuitenkin siten, että vakinaisen asunnon veroprosentti pysyi ennallaan.

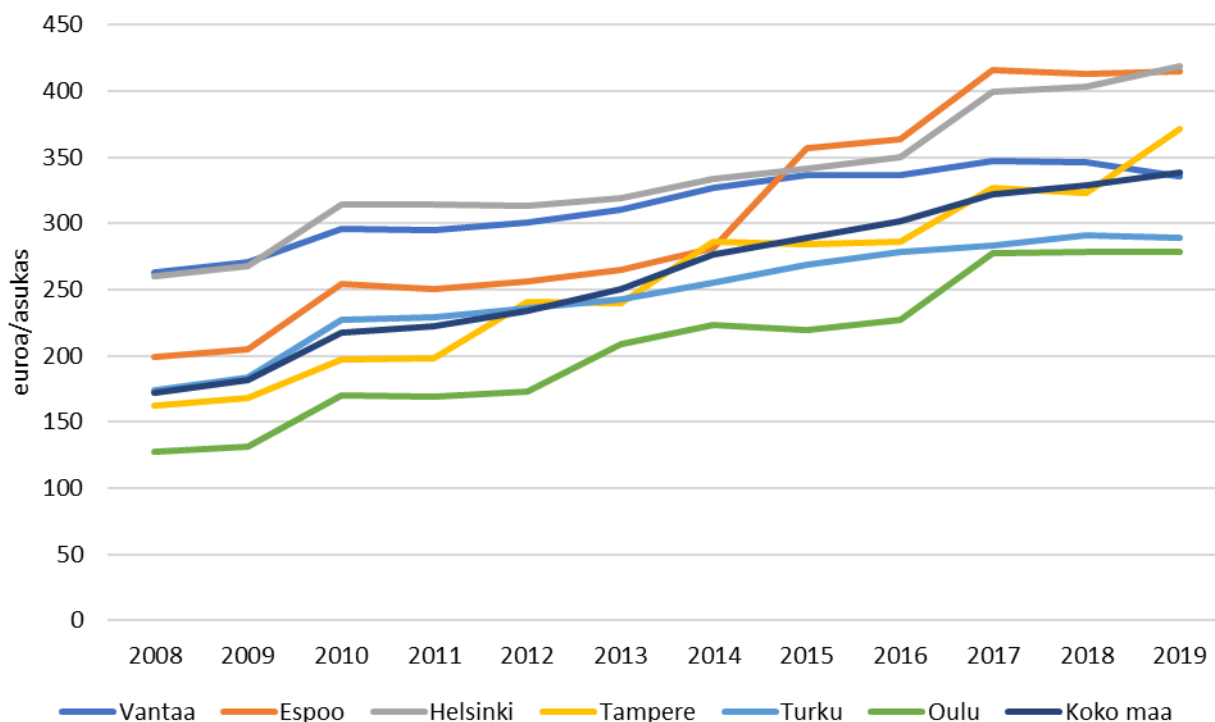
Kuvio 53: Kiinteistöveroprosentit suurimmissa kaupungeissa vuonna 2018-2021

Lähde: Verohallinto

Suurista kaupungeista eniten kiinteistöverotuloja keräävät Helsinki ja Espoo. Verokertymän suuruus ei näiden kaupunkien osalta perustu niinkään veroprosentin korkeuteen vaan kiinteistöjen verotusarvojen korkeuteen. Kiinteistöveron tuotto on kasvanut suurimmissa kaupungeissa koko 2010-luvun ajan. Kiinteistöverokertymä Vantaalla vuonna 2019 oli noin 78,5 miljoonaa euroa. Tämä vastasi lähes kahdeksaa prosenttia Vantaan verokertymästä. Kiinteistöverosta noin puolet kohdistuu asuinkiinteistöihin ja puolet muihin kiinteistöihin.

Kuvio 54: Kiinteistöverokertymä asukasta kohden kuudessa suurimmassa kaupungissa ja koko maassa vuosina 2008-2019

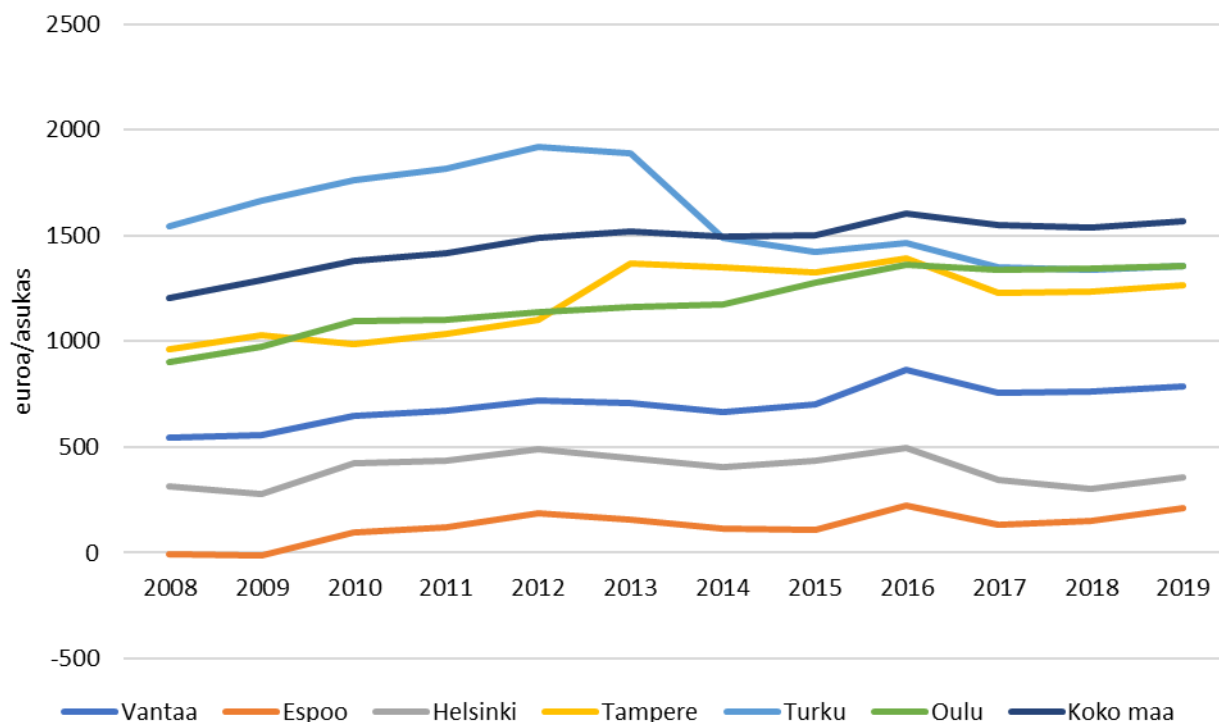
Lähde: Kuntaliitto

Kuntien tulopohjassa olevia eroja tasataan verotuloihin perustuvalla valtionosuuden tasauksella. Valtionosuuden tasauksen laskennassa käytetään laskennallista kunnallisveroa, joka saadaan kertomalla kunnan maksuunpantua kunnallisveroa vastaavat verotettavat ansiotulot koko maan keskimääräisellä veroprosentilla. Tasauksessa huomioon otettaviin verotuloihin lasketaan myös kuntien osuus yhteisöveron tuotosta ja kiinteistövero ydinvoimalaitosten osalta. Kunnan saama valtionosuuksien määrä ei riipu ainoastaan tarve- ja kustannustekijöistä, vaan valtionosuutta joko vähennetään tai lisätään kunnan laskennallisiin verotuloihin perustuen.

Kuntien välisessä verotulotasausjärjestelmässä nettomaksajia vuonna 2019 olivat likimain kaikki Helsingin seudun kunnat (12), muutamat muut Uudenmaan kunnat (5), joukko Turun, Tampereen ja Jyväskylän seudun kehyskuntia (7), Vaasa ja Rauma sekä muutamat teollisuus- ja ydinvoimapaikkakunnat (5). Suurista kaupungeista suurimmat asukaskohtaiset maksuosuudet verotulotasauksessa olivat Espoossa (615 euroa per asukas), Helsingissä (529 euroa asukas) ja Vantaalla (181 euroa per asukas). Suurin asukaskohtainen kuntakohtainen maksuosuus verotulotasauksessa oli Kauniaisissa (1 487 euroa per asukas).

Kunnille maksettavien valtionosuuksien (verotulotasaus siis osana maksettavia valtionosuuksia) kohdalla Vantaa asemoituu suurten kaupunkien joukossa keskivaiheille. Verrattuna Espooseen ja Helsinkiin Vantaa saa enemmän valtionosuuksia. Suhteessa muihin suuriin kaupunkeihin, pääkaupunkiseudun kaupunkien saamat valtionosuudet ovat kuitenkin olennaisesti pienempiä.

Kuvio 55: Käyttötalouden valtionosuudet asukasta kohden kuudessa suurimmassa kaupungissa ja koko maassa vuosina 2008-2019

Lähde: Kuntaliitto

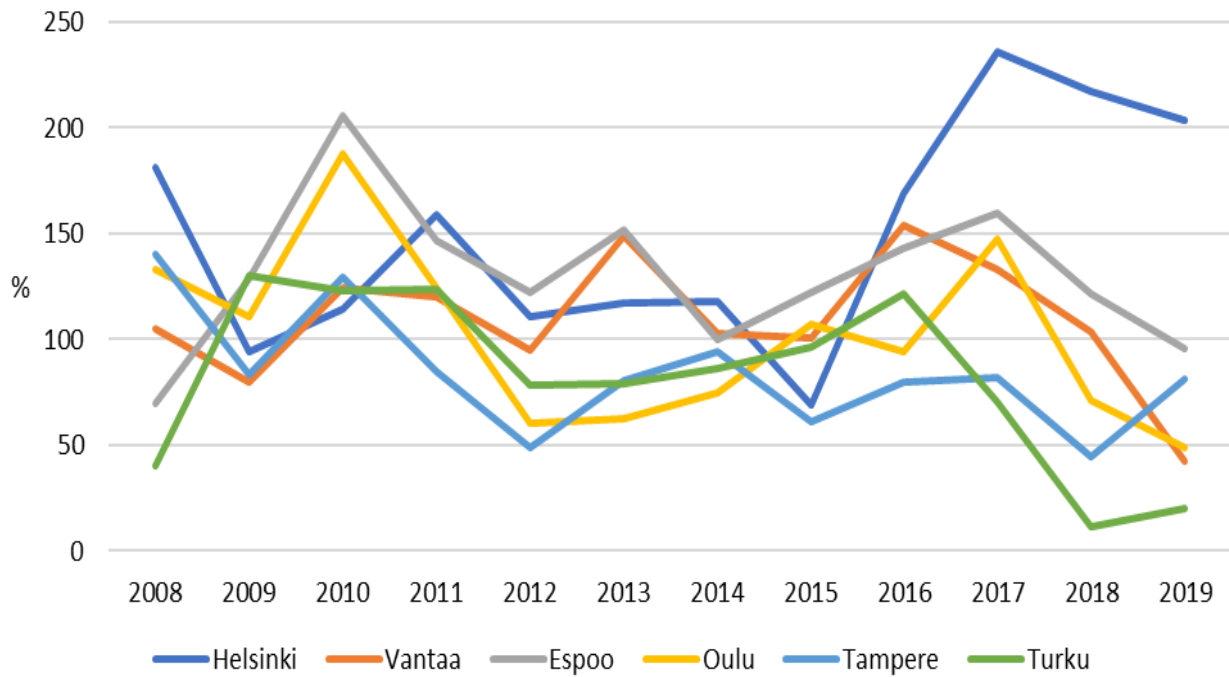
Toimintakulut, palvelukustannukset ja talouden tasapaino

Asukasta kohden lasketuissa toimintakuluissa, runsaat 6000 euroa asukasta kohden, Vantaan toimintakulut olivat vuonna 2019 suurten kaupunkien alimmat. Espoossa ja Helsingissä toimintakulut olivat Vantaata selvästi korkeammat, Espoossa runsaat 6500 euroa asukasta kohden ja Helsingissä lähes 6900 asukasta kohden. Muissa suurissa kaupungeissa toimintakulut asukasta kohden olivat myös selvästi Vantaata suuremmat - Oulussa runsaat 6400 euroa, Tampereella lähes 7200 euroa ja Turussa noin 7000 euroa asukasta kohden. Toimintakuluista pystyttiin toimintatuotoilla Vantaalla kattamaan 16,4 prosenttia. Toimintakate, siis verotuloilla, valtionosuuksilla ja velalla katettava osuus toimintamenoista, oli Vantaalla 2019 suurten kaupunkien keskitasoa, runsaat 5000 euroa asukasta kohden. Pienin toimintakate oli Helsingissä, vajaat 4800 euroa asukasta kohden, ja suurin Turussa, runsaat 5400 euroa asukasta kohden.

Vuosikate, tulorahoitusta juoksevien menojen jälkeen jäävä osa, joka voidaan käyttää investointeihin, sijoituksiin ja lainojen lyhennyksiin, oli vuonna 2019 210 euroa asukasta kohden ja sillä voitiin kattaa 43 prosenttia poistoista. 2010-luvun aikana tämä oli Vantaalla toinen kerta, kun vuosikate ei riittänyt poistojen kattamiseen 100 prosenttisesti. Kasvavissa kunnissa vuosikatteen riittävyys poistoihin ei vielä kerro koko kuvaa talouden tasapainosta. Kasvun vaatimat investoinnit ovat usein poistoja suurempia. Vuosikatteilla katettavien poistojen osuus kaikista poistoista on pienen-

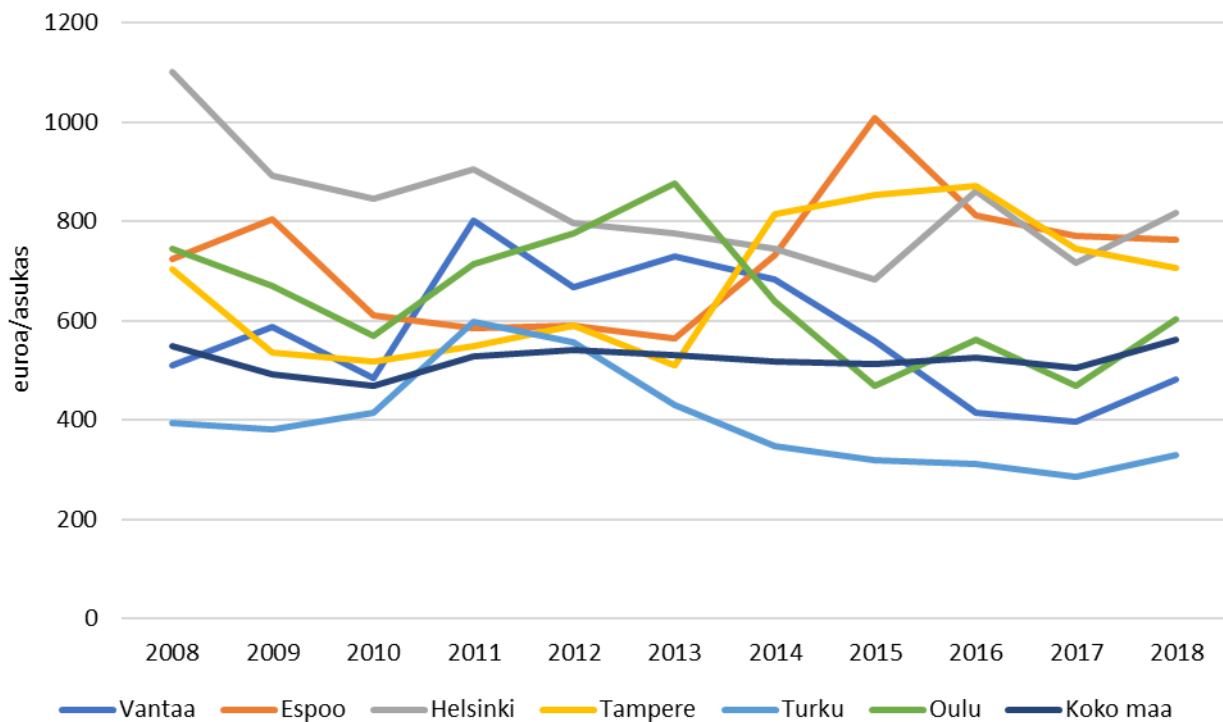
tynyt viime vuosina suurimmissa kaupungeissa. Helsingin tilanne oli vuonna 2019 silti edelleen ylivoimaisesti paras, vuosikate oli yli kaksinkertainen poistoihin nähden. Turussa puolestaan vuosikate riitti kattamaan vain 20 prosenttia poistoista.

Kuvio 56: Vuosikate %:a poistoista kuudessa suurimmassa kaupungissa ja koko maassa vuosina 2008-2019

Lähde: Kuntaliitto

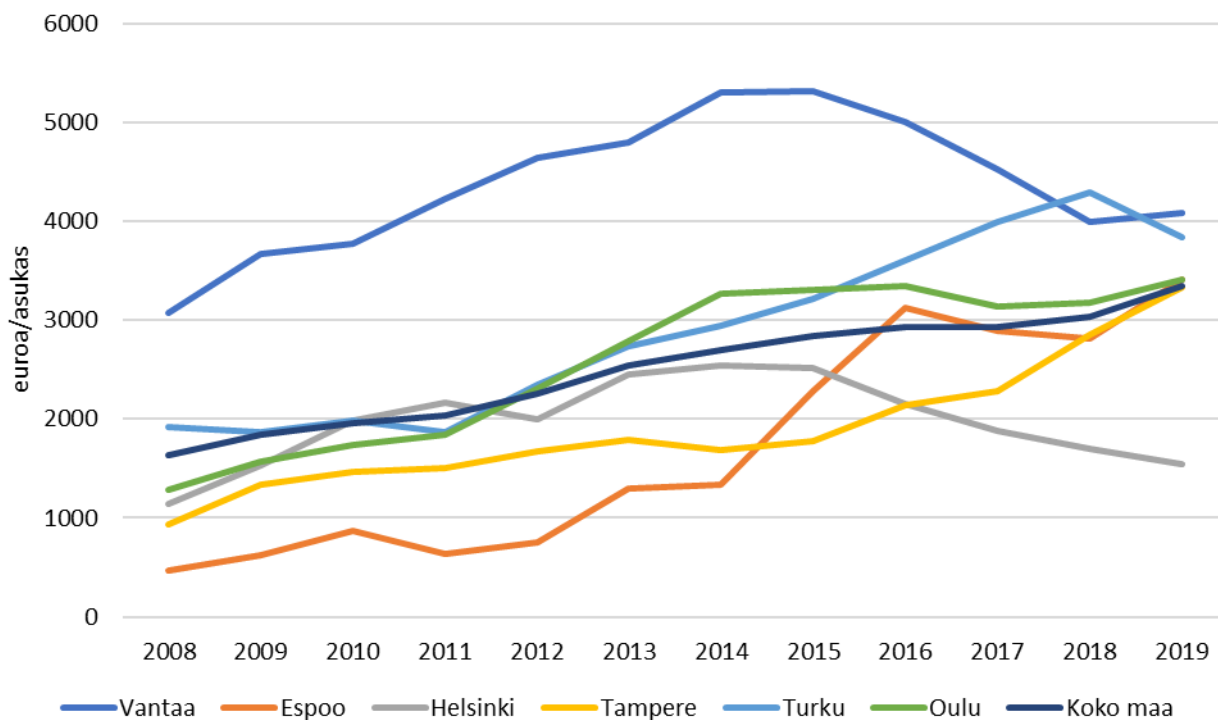
Kuvio 57: Poistonalaisten investointien omahankintameno asukasta kohden kuudessa suurimmassa kaupungissa ja koko maassa vuosina 2008-2018

Lähde: Kuntaliitto

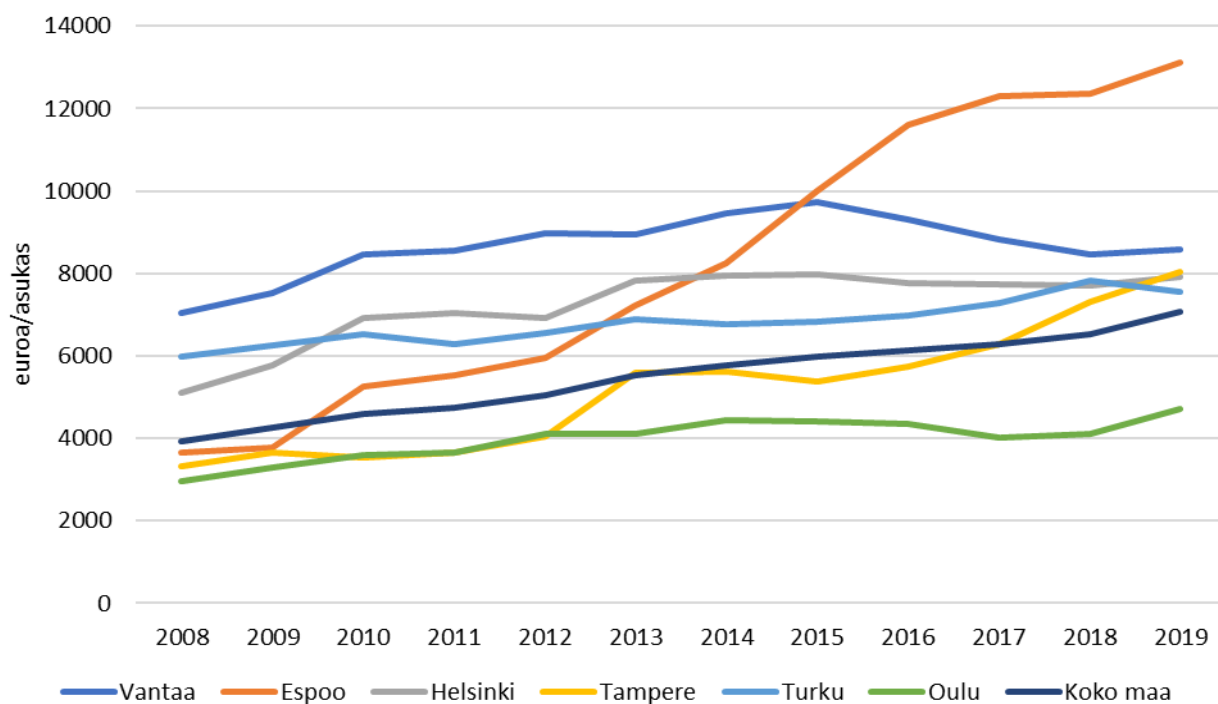
Asukasta kohden lasketut investoinnit laskivat Vantaalla selvästi vuoden 2015 jälkeen ja investointien taso oli vuosina 2016-2018 Vantaalla selvästi alempi kuin Helsingissä ja Espoossa. Kehitystä selittää merkittäviltä osilta suurien investointien ajoitus, erityisesti kehäradan rakentaminen sekä Kehä III:n perusparannukset. Kasvuun investointi on näkynyt myös Vantaan, niin kaupungin kuin koko kaupunkikonserninkin, lainakannan kasvuna, joka oli nopeata aina 2010-luvun puoliväliin asti. Lainakannan kasvu on ollut yleinen kehityssuunta suurissa kaupungeissa erityisesti 2010-luvun alkupuoliskolla. 2010-luvulla erityisesti Espoon kaupunkikonsernin velka on kasvanut nopeasti.

Kuvio 58: Kunnan lainakanta asukasta kohden kuudessa suurimmassa kaupungissa ja koko maassa vuosina 2008-2019

Lähde: Kuntaliitto

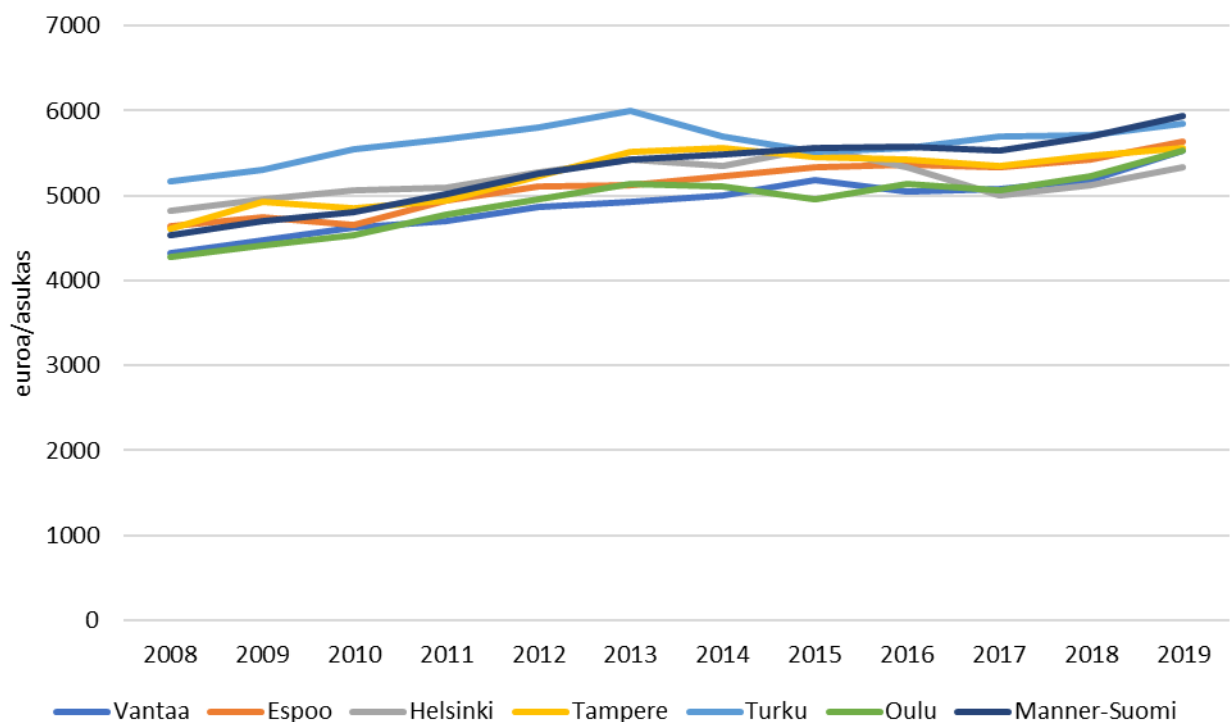
Kuvio 59: Kuntakonsernin lainakanta asukasta kohden kuudessa suurimmassa kaupungissa ja koko maassa vuosina 2008-2019

Lähde: Kuntaliitto

Kuntien palvelukustannusten vertailu on muuttunut palvelutuotannon toteuttamistapojen moninaistumisen vuoksi ajan kuluessa vaikeammaksi. Palveluiden sisällössä mahdollisesti olevat erot ja eri palveluiden sekä niihin liittyvien kustannusten rajaaminen myös vaikeuttavat vertailua. Nettokäyttökustannuksiin (käyttökustannukset vähennettynä käyttötuloilla) perustuvassa vertailussa Vantaan kustannukset asukasta kohden olivat vuonna 2019 suurten kaupunkien alimpia, yhdessä Oulun ja Helsingin kanssa. Vuoden 2017 jälkeen, muiden suurten kaupunkien tapaan, kustannukset ovat kasvaneet nopeasti.

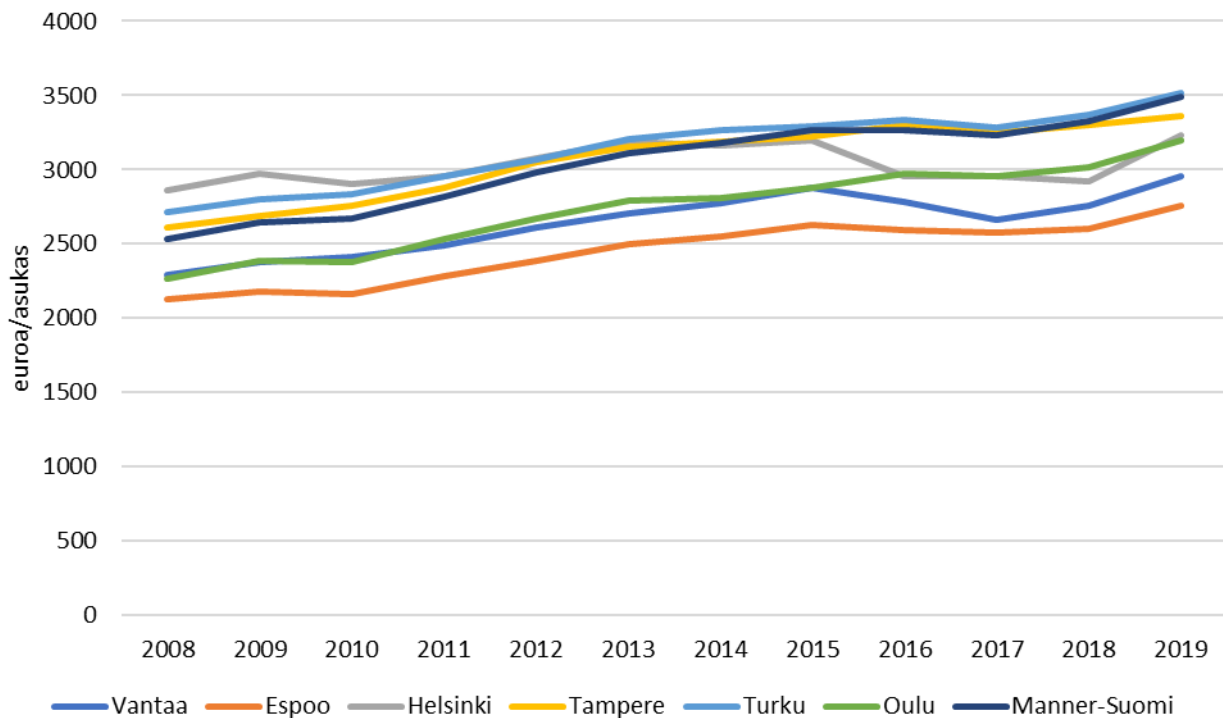
Kuvio 60: Nettokäyttökustannukset asukasta kohden kuudessa suurimmassa kaupungissa ja koko maassa vuosina 2008-2019

Lähde: Kuntaliitto

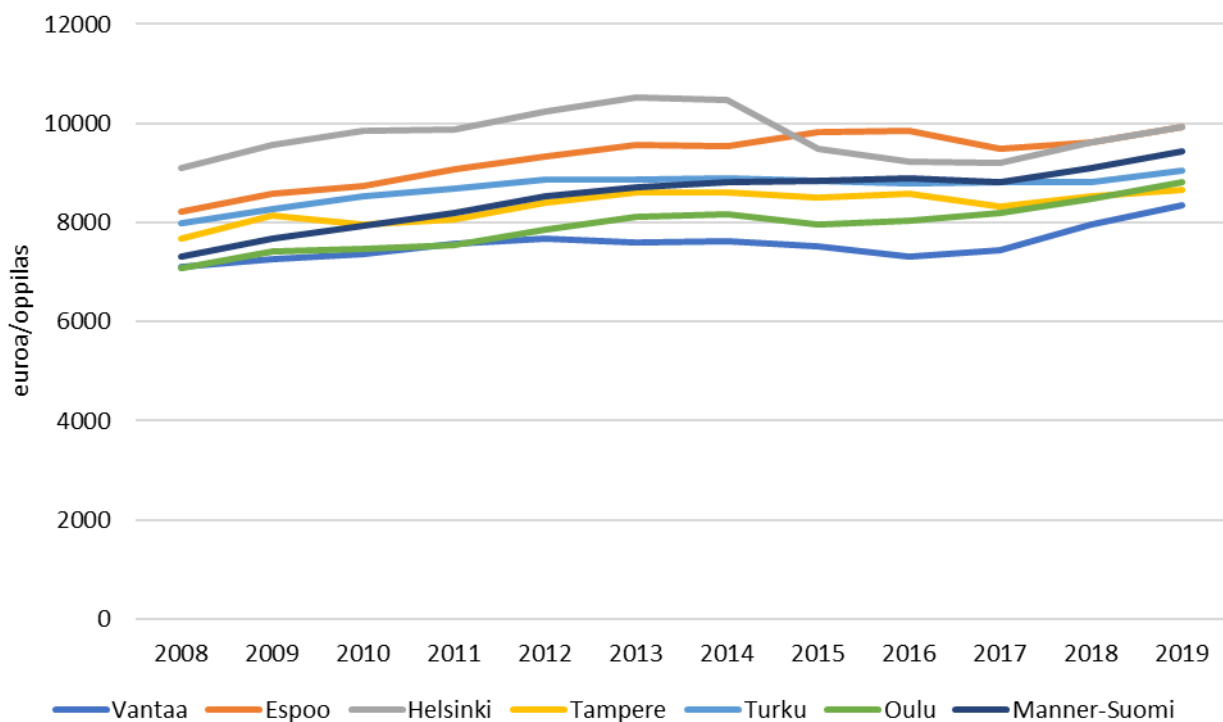
Sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset asukasta kohden ovat Vantaalla olleet niin ikään suurten kaupunkien alimpia, ainoastaan Espoossa ne ovat alemmalla tasolla. Myös näissä kustannuksissa on tapahtunut kasvua muutaman viime vuoden aikana. Perusopetuksen oppilaskohtaiset kustannukset ovat Vantaalla suurten kaupunkien alimmat. Vuosina 2012-2017 kustannukset pysyivät entisellä tasollaan, jopa hieman laskivat. Vuoden 2017 jälkeen perusopetuksen oppilaskohtaiset kustannukset ovat Vantaalla, muiden suurten kaupunkien tapaan, nousseet.

Kuvio 61: Sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset asukasta kohden kuudessa suurimmassa kaupungissa ja koko maassa vuosina 2008-2019

Lähde: Kuntaliitto

Kuvio 62: Perusopetuksen nettokustannukset oppilasta kohden kuudessa suurimmassa kaupungissa ja koko maassa vuosina 2008-2019

Lähde: Kuntaliitto

Näkymät lähivuosille

Koronapandemiasta huolimatta suurimpien kaupunkien ja kaupunkiseutujen, ja samalla Vantaan, kasvun oletetaan jatkuvan. Kasvu painottuu vieraskieliseen väestöön, kuten se on painottunut jo usean vuoden ajan. Alle kouluikäisten ja kouluikäisten määrät kasvavat edelleen maltillisesti, mutta näiden ryhmien suhteelliset osuudet Vantaan väestöstä pysyvät ennallaan tai jopa laskevat hieman. Väestönkasvu painottuu maahanmuuton kautta nuoriin aikuisiin ja toisaalta väestön ikääntymisen kautta keski-ikäisten ja ikäihmisten väestöryhmiin. Väestönkasvu hidastaa kuitenkin väestöllisen huoltosuhteen heikentymistä merkittävästi. Työllisyyden kehittyessä suotuisasti, väestökehityksen ikärakenteen kehitys tukee talouden tasapainoista kehitystä. Maahanmuuttajien hyvän työmarkkinaintegraation tärkeys kuitenkin painottuu entisestään tulevina vuosina.

Sote-uudistuksen toteutuessa merkittävin menojen kasvupainetta tuottava menoryhmä, sosiaali- ja terveystenot, siirtyvät kaupungin vastuulta uudelle hyvinvointialueelle. Samalla menetetään kuitenkin myös noin kaksikolmasosaa verotuloista. Vantaalle uudistuksen hinta on kova, koska Vantaa on tuottanut palvelut varsin tehokkaasti, mutta tätä tekijää ei huomioida uudistuksessa. Vantaa on näillä näkymin menettämässä enemmän tuloja (verotulojen siirrossa valtiolle) kuin mitä Vantaalta siirtyy menoja uudelle hyvinvointialueelle. Tästä syntyy korotuspaine kunnallisveroon ja mahdollisesti myös kiinteistöveroon. Samalla jäljelle jäävän kunnan riippuvuus valtionosuuksista kasvaa ja velkataakka jää likimain ennalleen.

Nopean kasvun tuoma taloushaaste kuitenkin säilyy. Uusia investointeja palveluihin, esimerkiksi kouluihin ja päiväkoteihin sekä kulttuuri- ja vapaa-ajanpalveluihin, tarvitaan edelleen, kuten myös investointeja infrastruktuuriin. Liikenneinfrastruktuurin kehittäminen on välttämätöntä kasvavassa kaupungissa, joka pyrkii samalla eheyttämään kaupunkirakennetta ja kasvattamaan joukkoliikenteen ja kevyenliikenteen osuutta kulkumuotojakaumassa. Maapolitiikan onnistuminen kasvun rahoittamisen tukemiseksi on tärkeässä roolissa. Oman haasteensa tuo valtion pyrkimys muuttaa kuntien ja valtion välisen kustannusjaon periaatteita suurissa väyläinvestoinneissa.

Strategia ja tutkimus
p. 839 11 (vaihte)
Asematie 7,
01300 Vantaa

